

Het potentieel van tuinen in de strijd tegen klimaatverandering

De rol van het lokale recht en vergunningenbeleid

Matthias Vangenechten

Master in de rechten

Meesterproef Thesis
Module **Publiekrecht**

Promotor
Prof. dr. Stéphanie De Somer

Assessor
Dhr. Rami Nasser

175.000 tekens

Inhoudstabel

0	Woord vooraf	4
1	Inleiding	6
1.1	Waarom een juridische meesterproef over tuinen?	6
1.2	Klimaatadaptatie of biodiversiteit?	9
1.3	Onderzoeksvragen en -doelstellingen	10
1.4	<i>Tuinen</i> gedefinieerd	11
1.5	Methodologie	12
1.5.1	Klassiek juridische methode	13
1.5.2	Empirisch onderzoek	13
1.5.3	Interviews	14
1.6	Opbouw meesterproef	15
2	Het recht, de bescherming van private natuur in het algemeen en tuinen in het bijzonder: een stand van zaken	16
2.1	Publiekrecht	16
2.1.1	Natuurbeschermingsrecht	16
2.1.1.1	Natuurdecreet	16
A.	De natuurtoets (art. 16, § 1) en de natuurzorgplicht (art. 14, §1).....	16
B.	De habitattoets (art. 36ter)	19
C.	De VEN-toets (art. 26bis, § 1)	20
2.1.1.2	Bosdecreet	20
2.1.1.3	Soortenbesluit	21
2.1.1.4	Natuurherstelwet	22
2.1.2	Waterrecht	22
2.1.3	Erfgoedrecht	22
2.1.4	Ruimtelijkeordeningsrecht	23
2.2	Privaatrecht	23
2.2.1	Burenhinder	23
2.2.2	Boek 3 BW	25
3	Lokaal instrumentarium voor het inzetten van tuinen in de strijd tegen de klimaatopwarming	27
3.1	Verordenende instrumenten	27
3.1.1	Stedenbouwkundige verordeningen	27
3.1.1.1	Juridische grondslag, doelstellingen en inhoud.....	27
3.1.1.2	Het Vlaamse rechtskader.....	30
3.1.1.3	Tuinen in stedenbouwkundige verordeningen.....	31
A.	Het beperken van verhardingen	31
i.	Definiëring	31
ii.	Relevante hogere regelgeving	32

iii.	Kwantitatieve verhardingsbeperkingen	35
iv.	Kwalitatieve verhardingsbeperkingen	36
v.	Bepalingen m.b.t. meergezinswoningen	37
vi.	Parkeerbeperkingen	38
B.	Bepalingen die bomen en beplantingen beschermen en groen creëren	38
i.	Definiëring	39
ii.	Relevante hogere regelgeving	39
iii.	Het creëren van groen	40
iv.	Bomen vrijwaren van kap of rooiing.....	41
v.	Boombeschermingsmaatregelen bij bouwwerken	43
vi.	Afsluitingen.....	44
C.	Groendaken en geveltuinen	44
3.1.2	Verkavelingsvoorschriften	45
3.1.3	Politieverordeningen	46
3.1.4	Ruimtelijke uitvoeringsplannen	48
3.2	Lokaal (stedenbouwkundig) vergunningenbeleid	48
3.2.1	Een goede ruimtelijke ordening	48
3.2.1.1	Juridische grondslag	48
3.2.1.2	Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen	50
3.2.2	Stedenbouwkundige voorwaarden	52
3.2.3	Stedenbouwkundige lasten	55
3.2.4	Subsidie- en retributiereglementen	56
4	Evaluatie	59
4.1	Het beperken van verhardingen	59
4.2	Bomen en beplantingen beschermen en groen creëren	63
4.3	Handhaving	64
5	Zeven aanbevelingen: op zoek naar de balans tussen stok en wortel	68
6	Bibliografie	71
7	Bijlagen	88
7.1	Beknopte samenvatting	88
7.2	Vragenlijst interviews	91

0 Woord vooraf

Ik hoor in dit *woord vooraf* te schrijven dat de voltooiing van deze meesterproef een hachelijk klusje was dat me tot het uiterste heeft gedreven en me tot de laatste nacht voor de deadline heeft gekweld in mijn slaap. Ter illustratie zou ik een grafiek van de beurskoersen van de populairste energiedrankjes kunnen weergeven, die oh toeval almaar stegen met het naderen van mijn deadline.¹ De eerlijkheid gebiedt me te vertellen dat dit soort heroïsche uitzettingen een beetje overtrokken zijn, aangezien het schrijven van deze meesterproef in werkelijkheid verre van een veeleisende kwelling bleek te zijn, waarbij ik een bijzondere dank verschuldigd ben aan enkele personen en instanties. Mijn meesterproef zou een grandioos spijtige lacune bevatten, mocht ik hen hier niet bedanken.

Ten eerste zou deze meesterproef nooit tot stand zijn gekomen zonder de omgevingsambtenaren, de milieuambtenaren en de schepenen van ruimtelijke ordening die zich de tijd en moeite getroostten om mee te werken aan mijn interviews. Ik zou hen graag allemaal bij naam noemen uit erkentelijkheid, maar ik herinnerde me er net op tijd aan dat ik me zo zou opzadelen met deontologische problemen.

Ten tweede wil ik uit de grond van mijn hart de Vlaamse regelgever bedanken. De rationeel bekeken matig verklaarbare vrijstellingen, de in ras tempo wijzigende regels, de niet-gedefinieerde concepten en *last but not least* de blijvende onzekerheid inzake de invulling van de in art. 4.2.5 VCRO omschreven limitatieve lijst hielden het schrijven van mijn meesterproef gedurende het hele traject tot het bittere eind spannend. Zo zijn de lokale kapverordeningen nog altijd geldig op het moment van dit schrijven, maar mogelijk al niet meer op het moment dat u dit leest.

Ten derde moet ik mijn ouders bedanken die me in staat hebben gesteld om als tweedecarrièrestudent deze rechtenstudie te vervolmaken. Wat een volstrekt doodnormale en kortstondige coronabevlieging leek, resulteert nu vijf jaar later in een juridische meesterproef over klimaatadaptieve tuinen. Ter geruststelling: ik heb nog geen derde studie op het oog. Nog niet.

Ten vierde wil ik mijn zus bedanken die in mij altijd een rechtenstudent zag.

Ten vijfde wil ik Kato, Margaux en Rinse bedanken voor het thesisgekeuvel, de universiteitstijd in het algemeen en het kritische naleeswerk in het bijzonder dat deze meesterproef naar juristennormen leesbaar maakt.

---

¹ Ter attentie van de lezer en de dopingcontroleurs: uit cardiovasculaire overwegingen is deze meesterproef geconstrueerd zonder de hulp van energiedrankjes, noch met andere geestverruimende of andere oppeppende middelen zoals epo, groeihormoon en artificiële intelligentie.

Ten zesde wil ik de uitvinder van de stroopwafel bedanken en zijn genialiteit huldigen.

Ben ik nog iemand vergeten? Een momentje denken. Ah ja, ten zevende, tot slot en absoluut niet in de laatste plaats wil ik mijn promotor professor Stéphanie De Somer bedanken voor het een en ander. Ik wil haar bedanken voor de manier waarop ze haar promotorschap invult. Door op een empathische en menselijke wijze ambitieus te zijn, voelde ik me altijd gestimuleerd door haar het beste van mezelf te geven. Ik kon ook altijd op correcte feedback rekenen en ben blij dat ik de kansen heb gekregen om mee te werken aan juridische publicaties. Ik wil haar ook bedanken voor haar idee om een meesterproef te schrijven over tuinen in een juridische context. Niet alleen omdat dit zichtbaar resulteerde in deze meesterproef, ook omdat ik door het opzoekwerk en het verrichten van de interviews mezelf kon verdiepen in het ruimtelijkeordeningsrecht. Kortom bekwam me het aanbevelenswaardige gevoel dat ik iets aan het bijleren was. Mocht deze kennis me professioneel niet van pas komen, weet ik nu toch dat ik er niet zomaar van uit mag gaan dat ik mijn achtertuin volledig kan beklinken.

1 Inleiding

1. Alvorens de onderzoeksvragen en de doelstellingen te bespreken, zet deze inleiding uiteen waarin de relevantie van een juridische meesterproef over tuinen schuilt. Deze meesterproef vangt niet overtuigend aan zonder het begrip *tuin* te definiëren. Tot slot bevat deze inleiding de methodologie en de opbouw van deze meesterproef.

1.1 Waarom een juridische meesterproef over tuinen?

2. De klimaatverandering stelt samenlevingen overal ter wereld voor scherpe uitdagingen. Niet alleen sneuvelen hitte- en droogtere records, ook leiden langdurige en harde regen tot overstromingen met een hoge menselijke en materiële tol. De gevolgen van de klimaatverandering zullen mettertijd alleen maar verhevigen.² Klimaatmaatregelen met het oog op mitigatie hebben als doel om de verdere opwarming in te perken zoals het reduceren van de broeikasgasuitstoot. Evengoed zijn maatregelen essentieel om ons te beschermen tegen de directe gevolgen van de al gerealiseerde klimaatverandering zoals hitte, droogte en wateroverlast.³ Dat zijn klimaatadaptieve maatregelen. Deze meesterproef gaat over klimaatadaptatie.

3. Het Vlaams klimaatadaptatieplan van de Vlaamse regering bevat klimaatambities tegen 2030 en 2050 zoals het versterken van de natuur, het verminderen van ruimtebeslag en een bewustere omgang met water.⁴ Het valt op dat het welslagen van veel doelstellingen afhankelijk is van de inspanningen van lokale besturen die op verschillende plaatsen in dit klimaatadaptatieplan worden aangemoedigd om een klimaatadaptief beleid te voeren. Zo valt er te lezen dat de Vlaamse overheid met de lokale besturen maximaal wil inzetten op ontharding bij de aanbesteding van nieuwe projecten, de Vlaamse overheid klimaatadaptatietools heeft ontwikkeld die lokale besturen ondersteunen bij het plannen en uitvoeren van lokaal klimaatadaptatiebeleid en dat ze bij lokale besturen ontharding stimuleert via een Vlaams kampioenschap ontharden en een campagne.⁵ De aandacht voor lokale besturen is logisch: het zijn zij die in omgevingsvergunningaanvragen dagelijks te maken krijgen met het spanningsveld tussen open ruimte en natuur vrijwaren enerzijds en verhardingswensen in het kader van wonen, recreatie of economische activiteiten anderzijds. Wat de opsomming niet kan verhullen, is dat het Vlaams

---

² GUERREIRO S., DAWSON R.J., KILSBY C. e.a., 'Future heat-waves, droughts and floods in 571 European cities', *Environmental Research Letters* 2018/13, (1) 9.

³ VLAAMSE OVERHEID, 'Vlaams klimaatadaptatieplan', 2022, 8, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/56879>.

⁴ *Ibid.*, 40.

⁵ *Ibid.*, 24 en 27.

klimaatadaptatieplan lokale besturen louter aanmoedigt om een robuust klimaatadaptief beleid te voeren.

4. Het Vlaams klimaatadaptatieplan bevat een paragraaf over klimaatrobuuste tuinen. Die vermeldt de *Green Deal Natuurlijke Tuinen* die groenaanemers- en ontwerpers engageert om tuinen natuurlijker en klimaatbestendig in te richten en te beheren. Dat initiatief liep van november 2020 tot en met december 2024 en betrof louter een inspanningsverbintenis.⁶ Ook zal Vlaanderen informatie- en sensibiliseringsinitiatieven op touw zetten om burgers te inspireren die hun tuin klimaatbestendig willen maken. Concrete acties zoals *Tuinrangers*, *Curieuzeneuzen*, *Groenblauwpeil*, *Tuinen die deugd doen*, *Maai mei niet* en *Week van de Bij* moeten hierbij helpen. Het Vlaams klimaatadaptatieplan stipt aan dat gemeenten nu al vaak in standplaatsgeschikt groen voorzien voor burgers en dat Vlaanderen dit via het Lokaal Energie- en Klimaatpact wil opschalen.⁷

5. Het Vlaams klimaatadaptatieplan en acties zoals *Maai mei niet* belichamen een toegenomen aandacht voor het tuinenpotentieel dat door cijfers wordt bevestigd. Ruim 80% van de woningen in Vlaanderen heeft een tuin.⁸ Dit komt neer op ruim twee miljoen tuinen⁹ die goed zijn voor 12,5% van het Vlaamse grondgebied.¹⁰ Dat tuinen in verstedelijkt gebied bijna drie keer zo klein zijn als in landelijk gebied, maakt hen niet irrelevant.¹¹ Ze nemen meer dan een derde van de stedelijke ruimte in.¹² Het *citizen science*-project *CurieuzeNeuzen in de Tuin* onderzocht met behulp van duizenden meetpunten in Vlaamse tuinen de gevolgen van droogte en extreme regenval. Niet alleen blijkt dat de inrichting van een tuin een grotere impact heeft op de klimaatbestendigheid dan het weer of de ligging, ook blijkt dat net in stedelijke, vaak kleinere tuinen het effect van ontharden goed voelbaar is.¹³ Een omgevingsdeskundige van een Vlaamse centrumstad die is geïnterviewd voor deze meesterproef stelt dat klimaatadaptieve tuinen in een stad een groter verschil maken dan op het platteland, omdat er

---

⁶ *Ibid.*, 30; Art. 5 Green Deal Natuurlijke Tuinen, 13 november 2020,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/green_deal_NT_overeenkomst_20201222.pdf.

⁷ VLAAMSE OVERHEID, 'Vlaams klimaatadaptatieplan', 2022, 30-31, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/56879>.

⁸ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Tuinen die deugd doen', 2021, 4,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Inspiratienota_Tuinen%20die%20deugd%20doen.pdf.

⁹ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Green Deal Natuurlijke Tuinen', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/008-green-deal-natuurlijke-tuinen>.

¹⁰ VLAAMSE OVERHEID, 'Vlaams klimaatadaptatieplan', 2022, 30, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/56879>.

¹¹ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Ruimterapport Vlaanderen (RURA): Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen', 2021, 170, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47142>.

¹² BELMANS B., TEERLINCK J., RAYMAEKERS P. e.a., 'Tuinieren voor het klimaat', *Ruimte* 2023/59, (80) 80.

¹³ RENSON I., 'Hoe 2 miljoen tuinen ons helpen in de strijd tegen extreme regenval', *De Standaard* (z.d.), <https://www.standaard.be/tuinen-klimaat>.

daar al veel waterbuffering is door groenzones. Het Natuurrapport 2014 wees er al op dat complexe netwerken van privétuinen als geheel een grote rol kunnen spelen om ecosysteemdiensten te leveren in urbane gebieden.¹⁴ De urbanisering zorgt voor een verlies aan leefgebieden wat gevolgen heeft voor de ecosystemen in de stad en de gezondheid van haar burgers.¹⁵ Stedelijk groen helpt niet alleen om het hitte-eilandeffect te temperen en de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen, ook zorgt het ervoor dat mensen fysiek en mentaal ontspannen met alle gezondheidsvoordelen van dien.¹⁶ Toch blijft de bebouwingsgraad in de dertien Vlaamse centrumsteden stijgen en bedraagt ongeveer het dubbele van het Vlaamse gemiddelde.¹⁷ Het maakt dat juist in de dertien centrumsteden elk stukje groen van nog groter belang is dan elders.

6. *Huisje, tuintje, kindje*. Tuinen maken deel uit van een maatschappelijk ideaalbeeld waarbij men de tuin naar hartenlust kan inrichten als een privaat paradijs. Tuinen hebben een grote verscheidenheid aan functies. Zo zorgen ze voor een mooi uitzicht vanuit de woning, ze zijn een plek om te ontspannen, ze creëren verbinding met de natuur, ze zijn een plaats om te tuinieren of groenten te kweken of een plaats waar kinderen kunnen spelen.¹⁸ Ondanks hun klimaatadaptieve potentieel worden tuinen nu nog vaak beschouwd als kleine en op zichzelf staande private ruimtes. Door tuinen als afzonderlijke puzzelstukjes te beschouwen die niet in elkaar passen, vallen ze gemakkelijk buiten beleidscontexten.¹⁹ Hoewel de laatste tijd het potentieel van tuinen prominenter in beeld komt in rapporten en plannen van de Vlaamse overheid, zijn er geen regels omtrent de inrichting en het beheer van tuinen.²⁰ Ook

---

¹⁴ STEVENS M., DEMOLDER H., JACOBS S. e.a., 'Natuurrapport - Toestand en trend van ecosystemen en ecosysteemdiensten in Vlaanderen. Syntheserapport', 2014, 39, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/16305>.

¹⁵ VAN ESBROECK C., 'De rol van de stedenbouwkundige last in de zoektocht naar een klimaatrobuuste stad', *MER* 2023/2, (77) 78.

¹⁶ VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a., 'Natuurrapport - Aan de slag met ecosysteemdiensten', 2016, 63, https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/12730226/VanGossum_et_al_2016_Natuurrapport2016AanDeSlag_MetEcosysteemdiensten.pdf; RIVM, 'Kenniscbundeling Groen en Gezondheid', april 2022, 7, https://www.gezondeleefomgeving.nl/sites/default/files/2022-06/22401736_013763_FS%2BKennisbundeling%2BGroen%2Ben%2BGezondheid_V6_TG.pdf.

¹⁷ AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR, 'Stadsscan 13 centrumsteden: Een monitor voor leefbare en duurzame steden', april 2024, 17, https://data.gemeente-stadsmonitor.vlaanderen.be/rapporten/stadsscan/stadsscan_H01_wonen.pdf.

¹⁸ MICHELS H. en STEVENS M., 'Hoofdstuk 3 - Het ecosysteemdienstenconcept als ondersteuning van bovenlokale visievorming' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, 2016, 31-32, https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/12666163/Michels_Stevens_2016_HetEcosysteemdienstenconceptAlsOndersteuningVanBovenlokaleVisievorming.pdf.

¹⁹ SCHNEIDERS A., THOONEN M. en ALAERTS K., 'Hoofdstuk 2 - 50 tinten groen. Naar een gemeenschappelijke beleidsstrategie voor groene infrastructuur' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, 2016, 58, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/23416>.

²⁰ *Ibid.*, 97.

het Vlaams klimaatadaptatieplan gaat niet verder dan het opsommen van sensibiliseringsinitiatieven die afhangen van de *goodwill* van burgers. DEWAELEHEYNs stipt het belang aan van tuinen met elkaar te verbinden en introduceerde het begrip *tuincomplex*.²¹ Dat begrip duidt op het geheel van private tuinen binnen een bepaald gebied.²² Doordat het tuincomplex ruimtelijke, ecologische, sociale en culturele aspecten combineert, krijg je een divers lappendeken gestuurd door individuele behoeften, smaken, kennis, normen en waarden.²³ DEWAELEHEYNs stelt dat het private eigenaarschap van tuinen, in combinatie met de sterke verweving van tuinen in de persoonlijke levenssfeer, een collectieve reflectie verhindert.²⁴ Nochtans biedt een beter op elkaar afgestemd beheer van de twee miljoen Vlaamse tuinen een belangrijk klimaatadaptief potentieel.²⁵

1.2 Klimaatadaptatie of biodiversiteit?

7. Dit onderzoek richt zich op klimaatadaptatie, al hebben tuinen ook vanuit biodiversiteits oogpunt een belangrijke rol te vervullen. Biodiversiteit is de verscheidenheid aan levensvormen die zich de voorbije 3,6 miljard jaar op aarde heeft ontwikkeld.²⁶ Tuinen bieden heel wat potentieel om tal van ecosysteemdiensten te leveren en het verhogen van de biodiversiteit.²⁷ Andersom kan een tuininrichting ook schadelijk zijn voor de biodiversiteit: gemiddeld genomen bevorderen de keuzes die burgers maken bij de inrichting van hun tuin de biodiversiteit niet. Denk hierbij aan verhardingen, kiezels en gazon.²⁸ Zo blijkt uit onderzoek dat tuinen met nul tot drie verschillende tuinvriendelijke elementen zoals bloemperken, inheemse hagen of wilde hoekjes beduidend minder vlinders en minder soorten vlinders tellen dan tuinen met zeven à negen van deze elementen.²⁹

---

²¹ DEWAELEHEYNs V., *The garden complex in strategic perspective. The case of Flanders*, doctoraat KU Leuven, 2014,

https://kuleuven.limo.libis.be/discovery/search?query=any,contains,LIRIAS1742058&tab=LIRIAS&search_scope=lirias_profile&vid=32KUL_KUL:Lirias&offset=0.

²² SCHNEIDERS A., THOONEN M. en ALAERTS K., 'Hoofdstuk 2 - 50 tinten groen. Naar een gemeenschappelijke beleidsstrategie voor groene infrastructuur' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, 2016, 49, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/23416>.

²³ DEWAELEHEYNs V. en VAN ROMPUY R., 'Het Vlaamse tuincomplex in beeld', *Ruimte* 2019/42, (16) 16-17.

²⁴ DEWAELEHEYNs V., 'Tuingovernance. Een nieuwe blik op de privétuin als commons', *Ruimte* 2019/42, (42) 44.

²⁵ DEWAELEHEYNs V., 'Tuingovernance. Een nieuwe blik op de privétuin als commons', *Ruimte* 2019/42, (42) 43; DEWAELEHEYNs V. en VAN ROMPUY R., 'Het Vlaamse tuincomplex in beeld', *Ruimte* 2019/42, (16) 16.

²⁶ SCHNEIDERS A., ALAERTS K., MICHELS H., STEVENS M., VAN GOSSUM P., VAN REETH W. en VUGHT I., *Natuurrapport 2020*, 2020, 8, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/40016#page=355.20>.

²⁷ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Ruimterapport Vlaanderen 2021', 2021, 166, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47142>.

²⁸ SCHNEIDERS A., ALAERTS K., MICHELS H., STEVENS M., VAN GOSSUM P., VAN REETH W. en VUGHT I., *Natuurrapport 2020*, 293, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/40016#page=355.20>.

²⁹ *Ibid.*, 106.

8. Wat vanuit klimaatadaptief oogpunt goed is, is vaak goed voor de biodiversiteit en *vice versa*. In dat opzicht is het helder dat het verwijderen van verharding zowel goed is voor klimaatadaptatie als voor het behoud van de biodiversiteit. Klimaatadaptatie en biodiversiteit overlappen echter niet altijd perfect. Zo bevatten sommige lokale stedenbouwkundige verordeningen bepalingen die inheems of streekeigen groen stimuleren.³⁰ Vanuit biodiversiteitsoogpunt valt dit aan te moedigen, terwijl een klimaatrobuuste tuin veeleer is gebaat bij een variatie aan soorten.³¹ Deze meesterproef zoomt in op de klimaatadaptieve inrichting van tuinen, waarbij in de eerste plaats moet worden gedacht aan het verwijderen of beperken van verharding en het creëren en beschermen van groen en bomen (*infra*).

1.3 Onderzoeksvragen en -doelstellingen

9. De vaststelling dat tuinen een wezenlijke klimaatadaptieve rol kunnen spelen, leidt de vraag in welke rol het recht krijgt toebedeeld. Het juridische instrumentarium situeert zich voor een substantieel deel op het lokale niveau dat tegelijkertijd de onbekende factor vormt. Vlaamse gemeenten kunnen niet alleen via stedenbouwkundige verordeningen privaat groen reguleren, ook kunnen zij sturend beleid voeren bij vergunningaanvragen. Zowel de lokale normatieve bepalingen als de aard van het vergunningenbeleid variëren van gemeente tot gemeente en zijn bijgevolg even divers en versnipperd als de Vlaamse tuinen zelf. Het is evenwel onduidelijk in welke mate zij hun bevoegdheden benutten om een klimaatadaptief beleid te voeren en op welke beperkingen zij stoten. Deze meesterproef focust zich daarom op het lokale niveau.

10. Uit deze bevindingen vloeien verschillende doelstellingen voort. De eerste is het in kaart brengen van de relevante lokale beleidsinstrumenten. Hierbij worden zowel de lokale normatieve bepalingen onderzocht als het lokale vergunningenbeleid. Deze inventarisatie brengt niet alleen verspreide juridische instrumenten bij elkaar; ze vormt ook een noodzakelijke stap om de tweede en de derde doelstelling te verwezenlijken. De tweede doelstelling is een evaluatie van de bestaande relevante lokale beleidsinstrumenten: op welke juridische limieten botsen lokale besturen in de praktijk en welke kansen zijn er? De derde doelstelling is om op basis van zowel de inventarisatie als de evaluatie tot een set aanbevelingen te komen om het actuele potentieel aan beleidsinstrumenten ten volle te benutten en desgevallend uit te breiden.

---

³⁰ Bv. Art. 3 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening betreffende de aanplant en het rooien van houtige beplantingen Ieper, https://www.ieper.be/vastgesteld_gr_20090302pdf of Art. 6.6 Gemeentelijke algemene stedenbouwkundige verordening Kasterlee, <https://www.kasterlee.be/download.ashx?id=10489>.

³¹ DEPARTEMENT OMGEVING, '10 aandachtspunten voor een klimaatbestendige tuin', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/green-deal-natuurlijke-tuinen-008/10-aandachtspunten-voor-een-klimaatbestendige-tuin>.

11. Deze doelstellingen leiden tot de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe wordt het lokaal recht en vergunningenbeleid nu al gebruikt om het potentieel van tuinen te benutten?
- Wat zijn momenteel de beperkingen en de belemmeringen bij de inzet van het lokaal recht en vergunningenbeleid?
- Op welke wijzen kan het lokaal recht en vergunningenbeleid ertoe bijdragen om tuinen *klimaatproof* te maken?

1.4 Tuinen gedefinieerd

12. We kunnen allen een beeld vormen van een tuin. Om exact te vatten waarover deze meesterproef gaat, is het nuttig om het begrip *tuin* helder af te bakenen. De Vlaamse Tuinenkaart definieert een tuin als een perceel dat een gebouw bevat en niet wordt gebruikt voor landbouw.³² Het Gobelin-rapport omschrijft tuinen als zones in de onmiddellijke nabijheid van private woningen, die vooral gecultiveerd worden als siertuin of voor niet-commerciële voedselproductie.³³ Waar deze definitie de nadruk leggen op hoe een tuin wordt gebruikt, definiëren lokale stedenbouwkundige verordeningen *tuin* met een klemtoon op de ruimtelijke aspecten:

- ‘Onbebouwde buitenruimte, met inbegrip van zaken die tot de vaste tuininrichting behoren.’³⁴
- ‘Deel van de huiskavel dat niet wordt ingenomen door het hoofdgebouw. De tuin kan worden onderverdeeld in een voortuin, zijtuin(en) en achtertuin.’³⁵
- ‘Private ruimte in open lucht die zich situeert op begane grond en één aaneensluitend geheel vormt.’ Deze verordening definieert ook wat een *potentiële tuin* is: ‘Het gedeelte van de

---

³² KU LEUVEN, ‘Tuinenkaart Vlaanderen’, 2015, <https://www.kuleuven.be/garlock/files/wat-vertelt-de-tuinenkaart-ons>.

³³ VERHEYDEN W., TURKELBOOM F., DE BLUST G. e.a., ‘Gobelin rapport N° 1: Groenblauwe Netwerken in Vlaanderen - Van breed concept naar uitvoering op het terrein, bijlage’, 2020, 21, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/35429>.

³⁴ Verklarende woordenlijst Verordening woon- en leefkwaliteit Tremelo, <https://www.tremelo.be/download.ashx?id=23523>.

³⁵ Algemene bepalingen Gemeentelijke Stedenbouwkundige Verordening Hoogstraten, <https://www.hoogstraten.be/file/download/2b7afc83-8bd7-40f9-882a-a278005b164a/m4STKXoPFV4AyJkmmZgiWQbSYCLmEVG1OxXpv61m8o3d.pdf>.

oppervlakte van een perceel dat in aanmerking komt als tuin, na afbraak van (bestaande) bijgebouwen, die geen wezenlijk en functioneel onderdeel van de woning zelf uitmaken.³⁶

- 'De tuin is een onbebouwde en onverharde open ruimte, voorzien van levende beplantingen. Een groendak wordt niet beschouwd als tuin.'³⁷

13. Voor DEWAELEHEYNs zijn de belangrijkste kenmerken dat een tuin privaat en kleinschalig is, dat het gaat over een residentieel perceel zonder de woning, maar inclusief constructies zoals tuinhuisjes en carports en dat de gebruiker autonomie heeft.³⁸ Uit de verschillende definities leiden we deze determinerende kenmerken af: privaat, kleinschalig, aan de woning, zonder de woning, in de buitenlucht en autonoom beheerd. Om het aspect 'privaat' te bepalen, volgen we de GARMON-definitie die tuinen zo ruim mogelijk invult en niet alleen betrekking heeft op de tuinen bij woningen van particulieren, maar ook bij bedrijven of bij semipublieke ruimtes zoals ziekenhuizen.³⁹ Dit leidt tot de volgende werkdefinitie: *Een tuin is een privaat, kleinschalig stuk grond in de buitenlucht dat is aangesloten bij een gebouw en dat de eigenaar autonoom kan beheren. Een tuin kan worden opgedeeld in een voor-, zij- en achtertuin. Het gebouw zelf hoort niet tot de tuin.*

1.5 Methodologie

14. Het onderzoek in deze meesterproef is driedelig. Ten eerste is er een klassiek literatuuronderzoek. Ten tweede worden de bepalingen met impact op het klimaatadaptief reguleren van tuinen in de lokale stedenbouwkundige verordeningen geïnventariseerd en gecategoriseerd. Bij aanvang van het onderzoek gold de inschatting dat lokale stedenbouwkundige verordeningen de relevantste bron op lokaal niveau zijn van voorschriften die tuinen reguleren. Om die reden en om het onderzoek binnen de grenzen van een meesterproef te houden, worden verkavelingsvoorschriften en RUP's slechts kort en voor de volledigheid aangehaald ter verklaring in welke zin ze relevant kunnen zijn met het oog op het klimaatadaptief reguleren van tuinen, maar worden ze verder niet bestudeerd. Tijdens het onderzoek bleek het nuttig om de politieverordeningen iets uitvoeriger te verkennen dan we doen met de RUP's en de verkavelingsvoorschriften. Ten slotte helpen interviews met omgevingsdeskundigen

---

³⁶ Art. 2, § 2 Algemene Stedenbouwkundige verordening Kortrijk, https://www.kortrijk.be/sites/kortrijk/files/2018-03/2013%2004%2016_ASV_boekje%20met%20toelichting.pdf.

³⁷ Art. 54 Bouwcode Stad Mortsel, <https://www.mortsel.be/file/download/ea532bfb-574d-4c54-b15c-cc5b81728872/A393B6D4C61148A1E7A968717BFCC73F.pdf#page=60.14>.

³⁸ DEWAELEHEYNs V. en VAN ROMPUY R., 'Het Vlaamse tuincomplex in beeld', *Ruimte* 2019/42, (16) 17.

³⁹ DEPARTEMENT OMGEVING, 'The Garden Monitor - mapping and characterizing gardens using remote sensing', 15 september 2020, 4, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2022-02/ENG_GARMON_final_report_nov_2020.pdf.

van de dertien Vlaamse centrumsteden een antwoord te vinden op de vragen of, in welke mate en hoe zij hun vergunningenbeleid inzetten om private tuinen klimaatadaptief te reguleren.

1.5.1 Klassiek juridische methode

15. De klassiek juridische methode strekte zich uit tot het zoeken van analoge bronnen en bronnen in online databanken zoals *Jura*, *Strada lex* en *LexNow*. Ook een thematisch gerichte databank als *OmgevingConnect* bood flink wat hulp bij het kneden van niet alleen een stevig theoretisch, maar ook een actueel fundament. Dat laatste is geen overbodige vermelding, aangezien het bijna een dagtaak is om de ontwikkelingen in het omgevingsrecht bij te benen. Naast rechtsleer beroept deze meesterproef zich op wettelijke bepalingen die enerzijds in de lokale stedenbouwkundige verordeningen te vinden zijn, anderzijds op Vlaams niveau zoals in de VCRO en het Vrijstellingsbesluit. De rechtspraak van de Raad voor Vergunningsbetwistingen hielp bij het vormen van een kader over het vergunningenbeleid. Aangezien deze meesterproef gaat over klimaatadaptatie, werd er ook beroep gedaan op academische bronnen uit andere disciplines.

1.5.2 Empirisch onderzoek

16. Een eerste taak bestond erin om alle lokale stedenbouwkundige verordeningen te verzamelen. De meeste waren online te vinden. De gemeenten zonder online vindbare verordening ontvingen een mail en desnoods een eerste en tweede herinneringsmail. Dat leverde 438 lokale stedenbouwkundige verordeningen op, inclusief die in het licht van deze meesterproef irrelevant zijn zoals verordeningen over publiciteit en het overwelven van baanrchten. We zijn op dit moment juni 2024. De periode van juni 2024 tot en met augustus 2024 stond in het teken van een grondig onderzoek van deze verordeningen. Dat leidde tot een document bestaande uit drie categorieën: verhardingsbepalingen, bepalingen inzake het beschermen van bomen en het creëren van groen en bepalingen over groendaken en geveltuinen. Kleurcodes systematiseerden de bepalingen binnen dezelfde categorie. Zo kregen in de categorie *verharding* kwantitatieve bepalingen, kwalitatieve bepalingen en verhardingsbepalingen aangaande meergezinswoningen een andere kleur. Die inventarisatie en categorisering was noodzakelijk om het bestaande lokale instrumentarium te kunnen analyseren en evalueren. In de 285 Vlaamse gemeenten wijzigen er steeds verordeningen of komen er bij. Aangezien de studie van deze verordeningen in de zomervakantie van 2024 gebeurde, is deze meesterproef een weergave van de lokale stedenbouwkundige verordeningen zoals ze bestonden op het moment van het verzamelen in de zomer van 2024.

1.5.3 Interviews

17. Het zou te beperkend zijn om louter lokale normatieve bepalingen te onderzoeken. Zij zeggen niet alles. Ook het lokale vergunningenbeleid verdient de nodige aandacht. Bij vergunningaanvragen voor stedenbouwkundige handelingen en het verkavelen van gronden moeten besturen de toets van een goede ruimtelijke ordening uitvoeren en kunnen zij stedenbouwkundige lasten en voorwaarden opleggen. In hoeverre wordt het lokaal vergunningenbeleid ingezet om tuinen te reguleren? Welke instrumenten gebruiken lokale overheden om privaat groen te beschermen? Passen ze consequent de natuurtoets toe? Voor een antwoord op deze vragen ontvingen de dertien Vlaamse centrumsteden een uitnodiging voor een interview. Dat resulteerde in negen interviews, waarvan acht mondelinge en één schriftelijk. Twee vonden plaats met een schepen van ruimtelijke ordening. De overige interviews vonden plaats met omgevingsambtenaren, maar ook met handhavingsambtenaren of beleidsmedewerkers met klimaat als specialisatie. Eén interview vond met twee mensen plaats, twee interviews met drie mensen. Dat gaf hen de kans om elkaar aan te vullen vanuit hun eigen expertisegebied. Het is voor deze meesterproef bovenal relevant dat de geïnterviewden, ongeacht hun functie, gelden als lokale omgevingsdeskundigen. Waar dat nuttig is, wordt hun functie gespecificeerd.

18. De keuze om te concentreren op de dertien centrumsteden is bewust. Zij zijn interessant omdat de impact van groen juist in steden groot is (*supra*). Waar kleinere gemeenten vaak maar één of zelfs geen omgevingsambtenaar hebben, beschikken de centrumsteden over een ruimere omgevingsdienst. Ook speelt datasaturatie zich af rond twaalf interviews en is het coherenter om de centrumsteden met gelijkaardige ruimtelijke uitdagingen te bevragen in plaats van willekeurige gemeenten.⁴⁰ De navraag bij *Research Law* leerde dat *ethical clearance* niet nodig is, aangezien de interviews geanonimiseerd in de meesterproef worden verwerkt, er niet met minderjarigen wordt gewerkt en het onderzoek niet over heel gevoelige onderwerpen gaat.

19. De interviews betroffen een kwalitatieve dataverzameling⁴¹ en bestonden uit drie type vragen. Het eerste luik waren theoretische vragen die peilden naar de kennis over het onderwerp. Het tweede luik behelsde praktijkvragen hoe de lokale besturen in hun vergunningenbeleid tuinen klimaatadaptief reguleren. Hierbij werd gepeild naar de concrete toepassing van de verschillende ruimtelijke juridische instrumenten. In het derde luik was er plaats voor een evaluatie van de opties voor gemeenten om tuinen klimaatadaptief te reguleren. Hierbij werd ook stilgestaan bij de verhouding met de Vlaamse

---

⁴⁰ GUEST G., BUNCE A. en JOHNSON L., 'How Many Interviews Are Enough?: An Experiment with Data Saturation and Variability', *Field Methods* 2006/1, (59) 59.

⁴¹ DE LEEUW F. en SCHMEETS H., *Empirical Legal Research*, Edward Elgar Publishing, 2016, 137.

regelgeving. De interviews vertrokken vanuit een standaardvragenlijst die in deze meesterproef als tweede bijlage te vinden is. De antwoorden van de geïnterviewden waren aanleiding om bijvragen te stellen ter verduidelijking of ter verdieping van een thematiek. Zij komen in de hele meesterproef terug en zijn bovenal een bron van inspiratie voor de evaluatie in het vierde hoofdstuk.

1.6 Opbouw meesterproef

20. Deze meesterproef gaat in het tweede hoofdstuk verder met een stand van zaken met betrekking tot het recht, de bescherming van private natuur in het algemeen en tuinen in het bijzonder. Het derde hoofdstuk inventariseert en categoriseert de bepalingen in lokale stedenbouwkundige verordeningen die tuinen reguleren. Ook wordt onderzocht hoe lokale besturen hun vergunningenbeleid inzetten om private tuinen te reguleren. In het vierde hoofdstuk volgt een evaluatie van het palet aan juridische instrumenten. De bevindingen leiden in het vijfde hoofdstuk tot een set van aanbevelingen hoe het lokaal recht en vergunningenbeleid optimaal kunnen worden ingezet om het klimaatadaptieve potentieel van tuinen te benutten.

2 Het recht, de bescherming van private natuur in het algemeen en tuinen in het bijzonder: een stand van zaken

21. Dit hoofdstuk staat stil bij welke rol het recht nu al speelt om private tuinen te reguleren. Hierbij wordt ingezoomd op zowel het publiekrecht als het privaatrecht.

2.1 Publiekrecht

22. Binnen het publiekrecht komen het natuurbeschermingsrecht, het erfgoedrecht en het waterrecht aan bod. Het derde hoofdstuk brengt uitvoerig het ruimtelijkeordeningsrecht in kaart.

2.1.1 Natuurbeschermingsrecht

23. Een rechtstak die kan bijdragen tot de regulering van tuinen is het natuurbeschermingsrecht. In het Vlaamse recht komen het Natuurdecreet en het Bosdecreet ter sprake. Op Europees niveau is er de Natuurherstelwet.

2.1.1.1 Natuurdecreet⁴²

24. Het natuurbeleid in Vlaanderen omvat een gebiedsgerichte en een soortgerichte poot.⁴³ De gebiedsgerichte poot beoogt relatief grote oppervlakten met waardevolle natuurelementen te beschermen.⁴⁴ Er vallen hier twee types van netwerken te onderscheiden. Op Vlaams niveau zijn er de VEN- en IVON-gebieden, terwijl de Natura 2000-gebieden zijn afgebakend om de Europese natuurdoelen te verwezenlijken.⁴⁵ Art. 35 Natuurdecreet regelt de bescherming van natuurreservaten. De soortgerichte poot zit onder andere in de in art. 16, § 1 Natuurdecreet en art. 36ter Natuurdecreet vervatte natuurtoets en habitattoets.

A. De natuurtoets (art. 16, § 1) en de natuurzorgplicht (art. 14, § 1)

25. Art. 16, § 1 Natuurdecreet bepaalt dat bij vergunningsplichtige activiteiten de bevoegde overheid er zorg voor draagt dat er geen vermijdbare schade aan de natuur kan ontstaan door de vergunning of de toestemming te weigeren of door redelijkerwijze voorwaarden op te leggen om de schade te

---

⁴² Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu 21 oktober 1997, hierna: Natuurdecreet.

⁴³ HEUTZ G., 'Natuur' in HUBEAU B. en VLOEBERGH G. (eds.), *Met inzicht ruimtelijk plannen en vergunnen*, die Keure, 2017, (209) 213.

⁴⁴ SCHOUKENS H., CLIQUET A. en DE SMEDT P., 'Tijdelijke natuur. Overtreft de dynamiek van de natuur die van het natuurbehoudsrecht?', *TMR* 2010/1, (23) 40.

⁴⁵ HEUTZ G., 'Natuur' in HUBEAU B. en VLOEBERGH G. (eds.), *Met inzicht ruimtelijk plannen en vergunnen*, die Keure, 2017, (209) 214.

voorkomen, te beperken of indien mogelijk te herstellen. Dat is de zogenaamde natuurtoets. Dat is een niet-gebiedsgerichte, horizontale maatregel die ongeacht de stedenbouwkundige bestemming van het perceel van toepassing is.⁴⁶ Beoogde handelingen die overeenkomen met de planologische bestemming zetten de natuurtoets dus niet buitenspel.⁴⁷ De natuurtoets is van toepassing op alle (omgevings)vergunningsprocedures.⁴⁸ Elk stuk natuur heeft waarde: de grootte maakt niet uit, evenmin zijn er kwalitatieve ondergrenzen.⁴⁹ Het volstaat dus niet te argumenteren dat de bomen die zouden sneuvelen minder waardevol zijn.⁵⁰ Het behoort tot de stelplicht van de partij die de schending inroept van de natuurtoets om voldoende concrete gegevens aan te reiken waaruit blijkt welke aanwezige natuurelementen in de onmiddellijke of de ruimere omgeving door de aangevraagde werken schade lijden en wat de aard van die schade is.⁵¹ Het volstaat om een strijdigheid met de natuurtoets vast te stellen wanneer de overheid niet beargumenteert waarom de natuurschade onvermijdbaar is.⁵²

26. De parlementaire voorbereiding beschouwt vermijdbare schade als de schade die kan vermeden worden door de activiteit op een andere wijze uit te voeren, bijvoorbeeld met andere materialen of op een andere plaats. Onvermijdbare schade is de schade die men hoe dan ook zal veroorzaken, hoe men de activiteit ook uitvoert.⁵³ De Raad van State en de Raad voor Vergunningsbetwistingen omschrijven vermijdbare schade als schade die de exploitant kan vermijden door het aanpassen van zijn exploitatie en door het nemen van bepaalde voorzorgsmaatregelen die in de praktijk haalbaar zijn en die niet tot de onwerkbaarheid van de exploitatie leiden.⁵⁴ De vergunningverlenende overheid moet zorgvuldig onderzoeken of de schade aan de natuur vermijdbaar is of niet.⁵⁵ Dat een aanvraag doeltreffend moet blijven, belet niet dat zij moet onderzoeken of een ander concept mogelijk is zoals een andere vorm of inplanting van de percelen om bosverlies zoveel mogelijk te vermijden.⁵⁶

---

⁴⁶ Ontwerp van decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, VLAAMS PARLEMENT, 1996-1997, 6 juni 1997, stuk 690, nr. 1, 6-7 en 11.

⁴⁷ RvS 27 januari 2009, 189.801.

⁴⁸ RvVb 26 juni 2018, RvVb/A/1718/1052.

⁴⁹ STRUBBE M., 'De natuurtoets kent geen drempel(s) (noot onder RvS 4 december 2018, 242.513 en 242.514, Delvoye)', *STORM* 2019/2, (26/01) 26/04.

⁵⁰ RvVb 22 september 2022, RvVb-S-2223-0061.

⁵¹ RvVb 28 november 2024, RvVb-A-2425-0249.

⁵² RvVb 27 juni 2024, RvVb-A-2324-0875.

⁵³ Voorstel van decreet houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, VLAAMS PARLEMENT, 2001-2002, 7 januari 2002, nr. 967/1, 17.

⁵⁴ RvS 7 december 2006, 165.664; RvVb 27 juni 2024, RvVb-A-2223-0875.

⁵⁵ RvS 16 september 2021, 251.505.

⁵⁶ RvVb 10 februari 2022, RvVb-S-2122-0446.

27. Aangezien de natuurtoets een niet-gebiedsgerichte toets is die vermijdbare schade aan de natuur beoogt tegen te houden zonder kwalitatieve of kwantitatieve ondergrenzen, is zij ook relevant in de context van tuinen.⁵⁷ De interviews gaven echter weinig illustraties met betrekking tot de natuurtoets. Ook was de natuurtoets niet overal bekend. In een centrumstad bleek de natuurtoets relevant in een dossier rond de aanleg van een zwembad dicht bij een habitatrictlijnengebied. De geïnterviewde gaf aan dat er in het kader van de natuurtoets is geoordeeld dat dit tot te veel schade zou leiden aan de grondwaterbank dicht bij het natuurgebied. Volgens een andere geïnterviewde is de natuurtoets vooral bij grotere projecten relevant, terwijl het voor privétuinen meer *pro forma* is. Al stelt hij dat de toets wel elke keer wordt uitgevoerd omdat de Raad voor Vergunningsbetwistingen het anders als een vormfout zou beschouwen.

28. Waar de natuurtoets een zorgplicht creëert voor de vergunningverlenende overheid, voert art. 14, § 1 een natuurzorgplicht in die zich rechtstreeks richt tot diegenen die bepaalde handelingen verrichten of opdracht geven tot.⁵⁸ Waar de vergunningverlenende overheid via de natuurtoets erover moet waken dat een handeling of activiteit geen vermijdbare schade doet ontstaan, behelst de natuurzorgplicht dat de initiatiefnemer alle nodige maatregelen moet treffen om de vernietiging of de schade te voorkomen, te beperken of te herstellen wanneer hij weet of redelijkerwijze kan vermoeden dat natuurelementen in de onmiddellijke omgeving kunnen worden vernietigd of ernstig geschaad.⁵⁹ Iedereen, dus zowel burgers als overheden, moet de maatregelen treffen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht om zo weinig mogelijk natuurschade aan te brengen.⁶⁰ Terwijl de natuurtoets zich richt op de individuele besluitvorming, is de natuurzorgplicht altijd relevant.⁶¹ De natuurzorgplicht geldt echter alleen bij ernstige schade waardoor minieme verstoringen in principe niet relevant zijn, in tegenstelling tot de natuurtoets die alle vermijdbare schade viseert.⁶² Zo weigerde een overheid een verkavelingsvergunning omdat de genomen maatregelen onvoldoende waren om het behoud van de bomen te garanderen op basis van de natuurzorgplicht. Ongeacht of het nu gaat over vermijdbare schade die relevant is voor de natuurtoets of niet: de vergunningverlenende overheid oordeelde dat het verkavelingsvoorstel niet vertrok vanuit het maximale behoud van de bomen. De Raad voor

---

⁵⁷ DE SOMER S. en VANGENECHTEN M., 'Valuing the potential of small-scale nature in the Flemish region: a scan of the legal framework', *JEEPL* 2025/22, 325-345.

⁵⁸ CLAUS A.-S., 'De rechtstreekse werking van de natuurzorgplicht', *Storm* 2023/4, (10/01) 10/02.

⁵⁹ *Ibid.*, 10/03.

⁶⁰ LARMUSEAU I., SCHOUKENS H., DE SMEDT P. e.a., *Vlaams omgevingsrecht: (g)een Toren van Babel*, Vanden Broele, 2016, 33.

⁶¹ SCHOUKENS H., 'Dynamiek binnen het natuurbehoudsrecht: van worst case scenario naar the best of both worlds?' in LAVRYSEN L., *Natuur, water en ondernemen: kweeling of uitdaging?*, die Keure, 2012, (63) 69.

⁶² SCHOUKENS H. en VAN HOORICK G., 'Rechtsbescherming ecosystemen binnen Vlaanderen: Deel I, analyse bestaande wetgeving', 2021, 58, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Rechtsbescherming%20ecosystemen_verkeningsrapport%20-%20deel%201.pdf.

Vergunningsbetwistingen volgde daarin en beschouwt een strijdigheid met de natuurzorgplicht als een draagkrachtig weigeringsmotief.⁶³ De natuurzorgplicht is van toepassing op alle natuurelementen en beschermt zo ook natuur zonder beschermd statuut.⁶⁴ Ook sluit de vergunde aard van een activiteit niet helemaal uit dat de natuurzorgplicht nog speelt, dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de activiteit niet is onderworpen aan de natuurtoets. Zelfs al is de natuurtoets correct toegepast, kan een vergunde activiteit nog worden stopgezet omdat de natuurzorgplicht is miskend. Zo kan de natuurzorgplicht een rol spelen wanneer er zich omstandigheden voordoen die bij de vergunningsaanvraag niet beoordeeld werden.⁶⁵

29. Experts stellen een Code Goede Natuurpraktijk voor waarin de Vlaamse regering tuineigenaars een handleiding kan aanreiken hoe ze met de natuurzorgplicht moeten omgaan. De Code kan zowel inhoudelijke randvoorwaarden als randvoorwaarden naar aanpak bevatten.⁶⁶ De filosofie luidt dat het Natuurdecreet wel maatregelen bevat om natuurbehoud te bevorderen ongeacht de planologische bestemming en zich dus ook op tuinen richt, maar dat het Natuurdecreet zelf geen schadedrempels of spelregels bevat wat onduidelijkheid creëert welke verantwoordelijkheid tuineigenaars hebben inzake natuurbehoud- en beheer. Een Code Goede Natuurpraktijk die is gebaseerd op de natuurzorgplicht kan dan een concrete vertaling bieden van het Natuurdecreet.⁶⁷

B. De habitattoets (art. 36ter)

30. De habitattoets is een individuele toets bij elk plan of project met een mogelijke significante impact op Natura 2000-gebied.⁶⁸ Conform art. 36ter, § 4 en 5 kan de vergunningverlener de vergunning pas toekennen wanneer de uitvoering van de activiteit geen betekenisvolle aantasting van de speciale beschermingszone (SBZ) kan veroorzaken. Als er wel een betekenisvolle aantasting is, kan de activiteit slechts worden toegestaan als er geen minder schadelijke alternatieven zijn en voor dwingende redenen van groot openbaar belang. Deze passende beoordeling is altijd noodzakelijk wanneer een

---

⁶³ RvVb 8 september 2022, RvVb-A-2223-0020; CLAUS A.-S., 'De rechtstreekse werking van de natuurzorgplicht', *Storm* 2023/4, (10/01) 10/03-10/04.

⁶⁴ SCHOUKENS H. en VAN HOORICK G., 'Rechtsbescherming ecosystemen binnen Vlaanderen: Deel I, analyse bestaande wetgeving', 2021, 63, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Rechtsbescherming%20ecosystemen_verkenningsrapport%20-%20deel%201.pdf.

⁶⁵ *Ibid.*, 62.

⁶⁶ Een inhoudelijke randvoorwaarde kan zijn dat de eliminatie van beschermde soorten alleen kan om gevaarlijke situaties te voorkomen. Een randvoorwaarde naar aanpak kan zijn dat bij het overschrijden van een bepaalde hoeveelheid verharding een onderzoek naar de effecten op het grondwater moet gebeuren.

⁶⁷ DEWAELEHEYN V., CHRISTIAENS A. en CLAEYS M., 'Kiemen voor een toekomstig tuinenbeleid: Rapport van een expertenopdracht naar beleidstactieken om tuinen beter te enten op onze groene infrastructuur', 2021, 36-37, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Tuinen%20als%20groene%20infra_Beleidstactieken%20Tuinen%20%26%20GI.pdf.

⁶⁸ RvVb 18 april 2024, RvVb-A-2324-0632.

betekenisvolle aantasting van een SBZ mogelijk is, ook wanneer de vergunningsplichtige activiteit geen direct verband houdt met het beheer van een gebied in de SBZ. Dit heeft als gevolg dat ook activiteiten buiten SBZ kunnen worden geïsoleerd.⁶⁹ Zo kan de aanwezigheid van een SBZ via de habitattoets effect hebben op de inrichting van nabijgelegen tuinen.

C. De VEN-toets (art. 26bis, § 1)

31. Uit art. 26bis, § 1, de zogenaamde VEN-toets, volgt dat overheden geen vergunning mogen verlenen voor een activiteit die onvermijdbare en onherstelbare schade aan natuur in VEN-gebieden⁷⁰ kan veroorzaken. Onder onvermijdbare schade valt de schade die men hoe dan ook zal veroorzaken, hoe de activiteit ook wordt uitgevoerd.⁷¹ Schade die onvermijdbaar maar herstelbaar is, mag wel worden veroorzaakt.⁷² Het gaat dan niet alleen over activiteiten in VEN-gebied, maar ook over activiteiten hierbuiten met een schadelijke weerslag op het VEN-gebied.⁷³ Net zoals bij de natuurtoets geldt er geen ondergrens, waardoor ook beperkte ingrepen van tel zijn.⁷⁴ De VEN-toets kan relevant zijn wanneer de tuin in VEN-gebied ligt of er schade berokkent. Zo moest politicus Sander Loones zijn serre afbreken en een stuk tuin ontharden, omdat zijn tuin in VEN-gebied ligt.⁷⁵

2.1.1.2 Bosdecreet

32. Het Bosdecreet definieert *bos* in art. 3, § 1, maar bepaalt geen minimumoppervlakte of minimum aantal bomen wanneer een oppervlakte met bomen als bos geldt.⁷⁶ Het Hof van Cassatie oordeelde al dat niet de bestemming op het gewestplan leidend is of er sprake is van een bos, maar wel de feitelijke constellatie waarover de rechter onaantastbaar oordeelt.⁷⁷ De Raad voor Vergunningsbetwistingen merkte op dat bij gebreke van meer concrete decretale definities het begrip *bos* voor het overige in de

---

⁶⁹ BOUQUELLE F. en VAN HOORICK G., 'De tenuitvoerlegging van de Vogel- en Habitatrictlijn in Vlaanderen: praktische implicaties voor de gemeente als vergunningverlenende overheid', *T.Gem.* 2007/3, (49) 54.

⁷⁰ Het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) is een selectie van de waardevolste en gevoeligste Vlaamse natuurgebieden: <https://natuurenbos.vlaanderen.be/natuur-wijzigen/beschermde-gebieden-ven-en-ivon/opbouw-doel-en-situering>.

⁷¹ Voorstel van decreet houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, VLAAMS PARLEMENT, 2001-2002, 7 januari 2002, nr. 967/1, 17.

⁷² FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a., 'Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen' in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, (475) 576.

⁷³ *Ibid.*, 575.

⁷⁴ LARMUSEAU I., SCHOUKENS H., DE SMEDT P. e.a., *Vlaams omgevingsrecht: (g)een Toren van Babel*, Vanden Broele, 2016, 86.

⁷⁵ AERTGEERTS R. en JANZEN K., 'Kandidaat-burgemeester Sander Loones (N-VA) moet tuin in beschermd natuurgebied in Koksijde opnieuw ontharden', *HLN* 16 augustus 2024, <https://www.hln.be/koksijde/kandidaat-burgemeester-sander-loones-n-va-moet-tuin-in-beschermd-natuurgebied-in-koksijde-opnieuw-ontharden~aa457938/>.

⁷⁶ RvVb 21 april 2015, A/2015/0256.

⁷⁷ Cass. 22 juni 2009, C.08.04.14.N/1; Cass. 5 april 2016, AR P.14.1627.N.

spraakgebruikelijke betekenis van het woord moet worden begrepen en dat de verduidelijkingen en interne richtlijnen die het Agentschap Natuur en Bos (ANB) gebruikt als een bijkomende leidraad kunnen dienen bij de verdere invulling van het begrip, zonder dat deze richtlijnen bindend zijn.⁷⁸

33. Hoewel art. 3, § 3, 2° tuinen niet als bos beschouwt, is het perfect mogelijk dat tuinen onder het toepassingsgebied van het Bosdecreet vallen. Wie een boom plant in zijn tuin valt hier niet onder. Bestaande bossen die als tuin worden gebruikt zoals villa's in bossen wel.⁷⁹ Volgens de richtlijnen van het ANB staat de definitie van *bos* los van de ruimtelijke bestemming, de grondoppervlakte of het aantal volwassen bomen. Als gevolg hiervan kan een groepje bomen in een tuin soms als bos worden beschouwd. Zo geldt een aangelegde tuin bij een woning in het bos niet als een bos, maar worden de delen van een tuin die bezet zijn met bomen, bijvoorbeeld als restant van een voorheen groter bos, wel beschouwd als bos.⁸⁰ Zo kan ook een boom deel uitmaken van een groter geheel bomen op aanpalende percelen of kan een jarenlang stuk verwilderde grond in een woonzone zijn uitgegroeid tot een bos.⁸¹ Een recent arrest volgt deze ruime definitie van 'bos' van het ANB niet: de vaststelling volstaat dat het aangevraagde is gelegen in het tuingedeelte van de woning om niet onder het Bosdecreet te vallen.⁸²

2.1.1.3 Soortenbesluit

34. Artt. 10-18 Soortenbesluit bevatten de soortentoets die verschillende verboden oplegt om beschermde diersoorten en plantensoorten te beschermen. De soortentoets bevat geen schadegrens.⁸³ Er is al een overtreding wanneer de activiteit gevolgen kan hebben voor één individu van een beschermde soort.⁸⁴ Op die manier komen niet alleen grootschalige ingrepen in het vizier.⁸⁵ De soortentoets is in vergunningsdossiers verplicht wanneer handelingen een effect hebben op

---

⁷⁸ RvVb 21 april 2015, A/2015/0256.

⁷⁹ VAN HOORICK G., 'Waar is da bosje? Over (te Kleine) bossen, ontbossing en boskaarten in het Vlaams Gewest: geen feest', *TMR* 2019/2, (108) 113.

⁸⁰ AGENTSCHAP VOOR NATUUR & BOS, 'Wat Is Een Bos?', <https://natuurenbos.vlaanderen.be/bomen-en-bossen/wat-een-bos>.

⁸¹ AGENTSCHAP VOOR NATUUR & BOS, 'Kappen van bomen: Natuur en Bos geeft richting', <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/61351>.

⁸² RvVb 9 maart 2023, RvVb-A-2223-0624.

⁸³ RvVb 27 oktober 2022, RvVb-S-2223-0183.

⁸⁴ DE SMEDT P., 'Rode bosmieren nopen tot een 'soortentoets' bij ruimtelijke planning (noot onder RvS 21 januari 2014, 226.148)', *TROS* 2015/78, (169) 172.

⁸⁵ SCHOUKENS H., 'De soortentoets revisited: een update uit het Vlaamse beestebos dat nog steeds (een beetje) boos lijkt', *STORM* 2023/1, (25/01) 25/02.

beschermde soorten. Uit de Schotense vleermuizenzaak blijkt dat bepaalde soorten altijd beschermd zijn, ongeacht hun locatie.⁸⁶

2.1.1.4 Natuurherstelwet

35. Een onderdeel van de Europese Green Deal is de EU Biodiversiteitsstrategie 2030 die de basis vormt van de natuurbescherming in de EU.⁸⁷ Zij is niet-bindend in tegenstelling tot de Natuurherstelwet, die de doelstellingen van de EU Biodiversiteitsstrategie 2030 omvat. Waar zowel de Habitatrichtlijn als de Vogelrichtlijn gericht zijn op speciale beschermingszones, gaat de Natuurherstelwet verder.⁸⁸ Zo schrijft ze in art. 8 het herstel van stedelijke ecosystemen voor. Lidstaten moeten ervoor zorgen dat er tegen 2030 in alle steden geen nettoverlies is van stedelijke groene ruimte en van stedelijke boomkroonbedekking ten opzichte van het jaar dat de wet in werking treedt. Ook moeten de lidstaten vanaf 2031 ervoor zorgen dat de stedelijke groene ruimte qua oppervlakte toeneemt. Dit wordt om de zes jaar gemonitord. De vraag rijst hier welke impact dat zal hebben op het stedelijke beleid met betrekking tot tuinen.

2.1.2 Waterrecht

36. De vergunningverlener moet de watertoets uitvoeren bij elk initiatief waarvoor er een vergunning nodig is.⁸⁹ Door de vergunning te weigeren of door het opleggen van voorwaarden of aanpassingen zorgt ze dat er geen schadelijk effect ontstaat of zoveel mogelijk wordt beperkt, en indien onmogelijk, dat het schadelijk effect wordt hersteld of gecompenseerd in de gevallen van de vermindering van de hemelwaterinfiltratie of de vermindering van ruimte voor watersystemen.⁹⁰ De omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen en de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden zijn vergunningen die onderworpen zijn aan de watertoets.⁹¹

2.1.3 Erfgoedrecht

---

⁸⁶ *Ibid.*, 25/16.

⁸⁷ EUROPESE UNIE, 'EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030', <https://eur-lex.europa.eu/NL/legal-content/summary/eu-biodiversity-strategy-for-2030.html>.

⁸⁸ SCHOUKENS H. en CLIQUET A., 'De Europese Natuurherstelwet op de rooster: balanceren op een dun koord', *STORM* 2023/2, (19/01) 19/02.

⁸⁹ VLAANDEREN, 'De watertoets', <https://www.vlaanderen.be/bouwen-wonen-en-energie/bouwen-en-verbouwen/de-watertoets>.

⁹⁰ Art. 1.3.1.1, § 1, lid 1 Gecodificeerd Decreet betreffende het integraal waterbeleid 15 juni 2018, hierna: Decreet Integraal Waterbeleid.

⁹¹ Art. 1.3.1.1, § 5 Decreet Integraal Waterbeleid.

37. Bomen kunnen worden gecategoriseerd als houtige beplantingen met erfgoedwaarde. Dan gaat het over beplantingen die kenmerkend zijn voor het werk van de mens of de natuur of van allebei. Zo kan erfgoedwaarde een historische, esthetische of volkskundige waarde omvatten.⁹² Werken aan een boom of een tuin met erfgoedwaarde kunnen aan stringentere regels onderworpen zijn en toelating of advies vereisen van het Agentschap Onroerend Erfgoed.⁹³

2.1.4 Ruimtelijkeordeningsrecht

38. In de VCRO⁹⁴ en het Vrijstellingsbesluit⁹⁵ vinden we bepalingen die expliciet verhardingen en bomen reguleren op privé-eigendommen. Omdat zij de lokale autonomie begrenzen, worden zij in het derde hoofdstuk behandeld.

2.2 Privaatrecht

39. Ook het privaatrecht kan een rol spelen om tuinen te reguleren. De figuur van de bovenmatige burenhinder en bepalingen in boek 3 BW verdienen specifiek aandacht.

2.2.1 Burenhinder

40. Eigenaars mogen bij het gebruik en het genot van hun onroerend goed geen hinder aan hun nabuur opleggen die de normale ongemakken uit nabuurschap overtreft en toerekenbaar is. Bij de beoordeling van de bovenmatigheid van de hinder is rekening te houden met alle omstandigheden zoals het tijdstip, de frequentie en de intensiteit van de hinder, de eerstingebruikneming of de publieke bestemming van het onroerend goed van waaruit de hinder wordt veroorzaakt.⁹⁶ Die opsomming is niet exhaustief.⁹⁷

---

⁹² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Handleiding voor het inventariseren van Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde', 2020, 11, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/35013>.

⁹³ Verslag van de hoorzitting over het rapport 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 16 oktober 2023, nr. 1852/1, 6; AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Werken aan erfgoed uit een wetenschappelijke of vastgestelde inventaris', <https://www.onroenderfgoed.be/werken-aan-erfgoed-uit-een-wetenschappelijke-vastgestelde-inventaris#:~:text=Als%20je%20voor%20de%20kap,op%20de%20erfgoedwaarden%20en%20%2Dkenmerken>.

⁹⁴ Gecodificeerd Decreet Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening 15 mei 2009, hierna: VCRO.

⁹⁵ Besluit van de Vlaamse Regering tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is 16 juli 2010, hierna: Vrijstellingsbesluit.

⁹⁶ Art. 3.101 BW.

⁹⁷ VAN DE VOORDE J., *Burenrecht*, die Keure, 2021, 346.

41. Bomen op een aangrenzend erf kunnen de bron zijn van de hinder, waarbij de rechter moet beoordelen of de hinder bovenmatig is. Zo kunnen bomen voor bovenmatige hinder zorgen wanneer ze het zonlicht en de luchtcirculatie op het naburige erf sterk verminderen,⁹⁸ hun naalden of bladeren dakgoten verstoppen⁹⁹ of in groten getale op het naburige erf vallen.¹⁰⁰ De rechter oordeelt *in concreto*. Alle omstandigheden zijn van tel, waardoor identieke hinder in de ene situatie bovenmatig kan zijn en in de andere niet.¹⁰¹ Wie een perceel koopt in de nabijheid van een perceel dat is beplant met canadapopulieren, moet achteraf niet klagen over hinderlijke pluizen van de bomen.¹⁰² Wanneer een esdoorn snoeien de onherstelbare verminking van deze boom tot gevolg heeft zonder dat dat een substantiële impact heeft op de hoeveelheid bladeren die op de eigendom van de eisende partij vallen, is er geen bovenmatige burenhinder. De voordelen voor de eisende partij wegen niet op tegen de nadelen van de boomeigenaar.¹⁰³ Bij de beoordeling van het evenwicht wordt boom per boom nagegaan wat noodzakelijk is. Zo oordeelde de rechter dat drie cipressen die 's winters het zonlicht tegenhouden, konden blijven staan in tegenstelling tot de overige bomen die wel moesten worden gerooid en vervangen door bomen van maximaal drie meter hoog.¹⁰⁴

42. Kan deze interpretatieruimte ertoe bijdragen dat het klimaatadaptieve belang van bomen harder doorweegt ten nadele van de hinder die burenen op naburige percelen ervaren? Uit cassatierechtspraak blijkt dat rechters bij een proportionaliteitstoets rekening moeten houden met alle omstandigheden. Wanneer een particulier een vordering instelt tegen een andere particulier, kunnen rechters de evenredigheid van de uitoefening van dit recht echter niet beoordelen in het licht van het algemeen belang als dat algemeen belang zich onderscheidt van hun particuliere belangen.¹⁰⁵

43. In een doorsnee geval van hinder op naburige erven veroorzakende bomen motiveerde de Lierse vrederechter het behoud van de bomen met een verwijzing naar het belang van klimaatadaptatie. Ook volgens de rechter zorgden twee zomereiken op het naburige erf voor veel bladerval. Toch vond zij de hinder niet bovenmatig, nu in tijden van klimaatverandering bomen een natuurlijke en waardevolle bescherming tegen oververhitting en uitdroging vormen: 'Ook al heeft de tuin van [verwerende partij]

---

⁹⁸ Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 13 november 2015, *TGR-TWVR* 2016/2, 107, noot.

⁹⁹ Cass. 12 januari 2023, *JLMB* 2023/14, 600 (bestreden vonnis).

¹⁰⁰ Vred. Westerlo 5 juni 2019, *T.Not.* 2019/9, 791.

¹⁰¹ SAGAERT V., *Goederenrecht*, Wolters Kluwer, 2021, 625.

¹⁰² Vred. Gent 11 augustus 1997, *TGR* 1998, 14; STIJNS S. en VUYE H., *Burenhinder*, Story-Scientia, 2000, 423.

¹⁰³ Vred. Veurne-Nieuwpoort 7 april 2015, *T.Vred.* 2017/3-4, 202.

¹⁰⁴ Vred. Waver 31 maart 2020, *T.Vred.* 2020/9-10, 489; Voor meer rechtspraak over bomen in de context van burenhinder: VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., 'Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)', *RW* 2024-2025/22, (873) 876.

¹⁰⁵ Cass. 22 oktober 2021, *JT* 2022/6885, 76, noot GLANSDORFF F.

geen publieke bestemming, toch kan bij analogie geoordeeld worden dat het algemeen belang om gezonde en vitale bomen te behouden en bewaren, mee mag wegen in de beoordeling.’¹⁰⁶

44. Hoewel het vonnis verwijst naar het algemeen belang, is de uitspraak te verzoenen met de eerder aangehaalde cassatierechtspraak, aangezien het algemeen belang zich hier niet van een particulier belang onderscheidt. Mochten het algemeen en het particulier belang overlappen, kan het algemeen belang wel meetellen.¹⁰⁷ De bomen zorgen voor biodiversiteit, verkoelen de tuin van de verwerende partij en houden zijn bodem vochtig en vruchtbaar. In die zin overlappen de particuliere belangen met het algemeen belang.¹⁰⁸ Ook sluit art. 3.101 BW niet uit dat private goederen een publieke bestemming hebben of krijgen, hetgeen past in de tendens van socialisering van het recht.¹⁰⁹ In de rechtspraak is er een tendens om bij de beoordeling van hinder een groter gewicht te geven aan natuurbelangen en de idee dat naburen moeten leren omgaan met de normale ongemakken die wilde dieren of beplantingen veroorzaken, zonder dat er expliciet naar klimaatverandering wordt verwezen.¹¹⁰ De Lierse vrederechter sluit zich aan bij de rechtspraak met een groeiend milieubewustzijn, maar onderscheidt zich door expliciet het belang van bomen in tijden van klimaatverandering te benoemen.¹¹¹ Het is de vraag in hoeverre deze uitspraak navolging krijgt.

2.2.2 Boek 3 BW

45. In tegenstelling tot art. 3.101 BW, halen art. 3.133 en 3.134 BW wel expliciet het algemeen belang aan. Zo bepaalt art. 3.133 BW dat burensnoeiing of rooijing kunnen eisen van bomen die hoger zijn dan twee meter als ze op minder dan twee meter van de perceelsgrens staan, tenzij de bomen al dertig jaar op dezelfde plaats staan of tenzij de rechter oordeelt dat het rechtsmisbruik is. De rechter houdt bij de beoordeling of het om rechtsmisbruik gaat rekening met alle omstandigheden met inbegrip van het algemeen belang. Ook art. 3.134 BW dat gaat over overhangende takken en wortels, stelt dat het algemeen belang tot alle omstandigheden behoort waarmee de rechter rekening moet houden bij de

---

¹⁰⁶ VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., ‘Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)’, *RW* 2024-2025/22, 873.

¹⁰⁷ VAN DE VOORDE J., ‘Kan het openbaar belang in rekening worden genomen bij rechtsmisbruik? (noot onder Cass. 22 oktober 2021)’, *TBH* 2022/3, (407) 416.

¹⁰⁸ VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., ‘Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)’, *RW* 2024-2025/22, (873) 879.

¹⁰⁹ VAN DE VOORDE J., ‘Kan het openbaar belang in rekening worden genomen bij rechtsmisbruik? (noot onder Cass. 22 oktober 2021)’, *TBH* 2022/3, (407) 421.

¹¹⁰ BORUCKI C., ‘Bovenmatige burenhinder en de onverdraagzaamheid voor het natuurlijke? (noot onder Vred. Eeklo 20 mei 2021)’, *NJW* 2023/487, (664) 665-666; VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., ‘Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)’, *RW* 2024-2025/22, (873) 880.

¹¹¹ VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., ‘Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)’, *RW* 2024-2025/22, (873) 880.

beoordeling of er rechtsmisbruik is.¹¹² Zo kunnen rechtsvorderingen tegen beplantingen binnen de tweemetergrens die ecologische schade berokkenen, worden afgewezen op ecologische gronden.¹¹³ Het Grondwettelijk Hof stelde over de afstandsregels inzake beplantingen dat bomen een publiek belang hebben, zonder echter klimaatverandering expliciet te benoemen.¹¹⁴ Ook hier rijst de vraag of, hoe en in hoeverre rechters deze bepalingen zullen hanteren.

---

¹¹² VAN DE VOORDE J., 'Het nieuwe goederenrecht en het milieu', *TMR* 2020/3, (272) 294.

¹¹³ SAGAERT V., 'De hervorming van het goederenrecht', *TPR* 2020/1-2, (389) 413.

¹¹⁴ GwH 21 oktober 2021, 148/2021; SCHOUKENS H., 'Over vallende blaren, klimaatverandering en PFAS: de vrederechter op het voorplan in het omgevingsrecht', *STORM* 2023/2, (25/01) 25/03.

3 Lokaal instrumentarium voor het inzetten van tuinen in de strijd tegen de klimaatopwarming

46. Dit hoofdstuk verkent het instrumentarium van lokale overheden om private tuinen te reguleren. Het bespreekt zowel het lokale verordenende instrumentarium als het lokale vergunningenbeleid.

3.1 Verordenende instrumenten

47. De hierna besproken verordenende instrumenten zijn de stedenbouwkundige verordeningen, de verkavelingsvoorschriften, de politieverordeningen en de ruimtelijke uitvoeringsplannen. De nadruk ligt zoals uiteengezet op de lokale stedenbouwkundige verordeningen (*supra*).

3.1.1 Stedenbouwkundige verordeningen

48. Stedenbouwkundige verordeningen vinden hun grondslag in hoofdstuk III VCRO. Uit art. 2.3.1 volgt dat ze stedenbouwkundige voorschriften bevatten. Stedenbouwkundige verordeningen gelden voor het grondgebied of een deel van de overheid die ze in het leven roept. Dat kan gaan over het Vlaamse gewest, een provincie of een gemeente. Om een vergunning te kunnen verkrijgen, moet de aanvrager dus de verordeningen naleven.¹¹⁵ Die voorschriften kunnen de regulering van private tuinen inhouden.

3.1.1.1 Juridische grondslag, doelstellingen en inhoud

49. Art. 4.3.1, § 1, 1° VCRO bepaalt dat een vergunning wordt geweigerd mocht het aangevraagde onverenigbaar zijn met de stedenbouwkundige voorschriften, voor zover daarvan niet op geldige wijze is afgeweken. Stedenbouwkundige voorschriften zijn reglementaire bepalingen die zijn opgenomen in bijvoorbeeld een ruimtelijke uitvoeringsplan (RUP) of ook een stedenbouwkundige verordening. De aanvraag toetsen aan die voorschriften betreft een legaliteitstoets.¹¹⁶ Individuele besluiten zoals vergunningen moeten worden genomen in overeenstemming met reglementaire voorschriften. Dat neemt niet weg dat het reglementaire karakter van voorschriften geen afbreuk doet aan de rechten die zijn verworven in individuele besluiten.¹¹⁷ Verordeningen kunnen niet gelden met terugwerkende kracht, noch de rechtsgeldigheid van afgeleverde vergunningen aantasten.¹¹⁸ Verordeningen die

---

¹¹⁵ DE JONGHE J., 'Stedenbouwkundige verordeningen' in DE JONGHE J. (ed.), *Ruimtelijke ordening, stedenbouw en onroerende goederen*, Kluwer, 2011, (XVI.C-385) XVI.C-387.

¹¹⁶ FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a., 'Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen' in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, (475) 499.

¹¹⁷ TIJS R., *Stedenbouwkundige verordeningen*, die Keure, 2015, 124-125.

¹¹⁸ DE JONGHE J., 'Stedenbouwkundige verordeningen' in DE JONGHE J. (ed.), *Ruimtelijke ordening, stedenbouw en onroerende goederen*, Kluwer, 2011, (XVI.C-385) XVI.C- 397.

ontstaan nadat de vergunning is toegekend, hebben voor deze vergunning geen gevolgen.¹¹⁹ Een stedenbouwkundige verordening heeft net zoals een RUP en een plan van aanleg een passief karakter. Het is maar wanneer een burger een vergunningaanvraag doet dat de voorschriften kunnen worden verwezenlijkt. Burgers hebben geen plicht om deze voorschriften te realiseren. De verwezenlijking gebeurt geleidelijk, naarmate vergunningaanvragen een gevolg krijgen.¹²⁰ Zo kunnen stedenbouwkundige voorschriften niet opleggen dat bestaande gebouwen worden gesloopt omdat ze niet overeenstemmen met de voorschriften.¹²¹

50. Stedenbouwkundige verordeningen bevatten stedenbouwkundige voorschriften met als doel de in art. 2.3.1, § 1 VCRO opgesomde lijst te bewerkstelligen zoals het ruimtelijk begrenzen van milieuhinder en het waarborgen van een adequate waterhuishouding en de aanleg van groen en beplantingen. Die lijst is limitatief.¹²² Ook moeten ze gericht zijn op ruimtelijke kwaliteit zoals bepaald in art. 1.1.4 VCRO, aangezien zij de ruimtelijke ordening proberen te regelen.¹²³ Stedenbouwkundige verordeningen kunnen betrekking hebben op onder andere de bouwwerken en installaties boven en onder de grond, de onbebouwde terreinen, de wijziging van het reliëf van de bodem en de inrichting van ruimten ten behoeve van het parkeren van voertuigen buiten de openbare weg.¹²⁴

51. Art. 2.3.1, lid 5 VCRO stelt dat stedenbouwkundige verordeningen in overeenstemming moeten zijn met de bestaande regelgeving voor de materie in kwestie. Zo kunnen thermische kwaliteit van gebouwen en energiebesparing onderwerp zijn van een verordening, zonder dat ze in strijd zijn met het Energiedecreet en de uitvoeringsbesluiten. Strengere voorschriften zijn wel toegestaan, tenzij de regelgeving dat uitsluit.¹²⁵ Art. 2.3.2, § 2 VCRO stelt dat de lokale stedenbouwkundige verordeningen de Vlaamse en de provinciale stedenbouwkundige verordeningen moeten naleven. Het college van burgemeester en schepenen is bevoegd voor zijn ambtsgebied in eerste administratieve aanleg voor aanvragen van gemeentelijke projecten.¹²⁶

---

¹¹⁹ RvS 27 februari 1962, 9.207.

¹²⁰ Cass. 17 februari 2017, AR C.15.0340.N, *Amén*. 2017/3 (weergave BOES, M.), 234; BOUCKAERT B. en DE WAELE T., *Ruimtelijke Ordening & Stedenbouw in het Vlaamse Gewest*, Mys & Breesch, 2000, 17.

¹²¹ DEFOORT P.-J., *Handboek Ruimtelijke Uitvoeringsplannen*, die Keure, 2022, 169.

¹²² RvS 21 oktober 2014, 228.821.

¹²³ TIJS R., *Stedenbouwkundige verordeningen*, die Keure, 2015, 46; DE BOIS S., 'Verordeningen' in DE BOIS S., SMEETS Y., TOLLENAERE V. e.a. (eds.), *Zakboekje ruimtelijke ordening 2025*, Wolters Kluwer, 2024, (345) 350.

¹²⁴ Art. 2.3.1, § 1, lid 2 VCRO.

¹²⁵ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Handleiding Stedenbouwkundige verordeningen', 2024, 5, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-10/Stedenbouwkundige%20verordeningen_04.10.2024.pdf.

¹²⁶ Art. 15 Decreet betreffende de omgevingsvergunning 25 april 2014, hierna: Omgevingsvergunningendecreet.

52. Een ruimtelijk uitvoeringsplan is net als een stedenbouwkundige verordening verordenend. Hun gedeeld verordenende aard wil niet zeggen dat ze op gelijke voet staan: RUP's hebben vanwege hun gebiedsgericht karakter voorrang op stedenbouwkundige verordeningen.¹²⁷ Art. 2.3.3 VCRO stelt dat voorschriften van een RUP, voor het grondgebied waarop ze betrekking hebben, de bepalingen van stedenbouwkundige verordeningen opheffen die daarmee strijdig zijn. Een stedenbouwkundige verordening kan dus louter aanvullend zijn tegenover een RUP.¹²⁸ De hiërarchie der normen geldt: de voorrang van een RUP geldt binnen hetzelfde bestuursniveau.¹²⁹

53. Bij wat volgt in deze meesterproef, moet in het achterhoofd worden gehouden dat er kan worden afgeweken van stedenbouwkundige voorschriften. Art. 4.4.1 VCRO maakt beperkte afwijkingen op stedenbouwkundige voorschriften en verkavelingsvoorschriften met betrekking tot de perceelsafmetingen, de afmetingen en inplantingen van constructies, de dakvorm en de gebruikte materialen mogelijk na openbaar onderzoek. Deze opsomming is restrictief te interpreteren.¹³⁰ Deze rechtsgrond valt te onderscheiden van de afwijkingsmogelijkheden die in de stedenbouwkundige voorschriften zelf zijn voorzien. Art. 4.4.1 VCRO is maar aan de orde wanneer de stedenbouwkundige verordening geen afwijkingsmogelijkheid bevat of als de toepassingsvoorwaarden ervan niet zijn vervuld. Aanvragen voor een afwijking voorzien in een stedenbouwkundige verordening kunnen zonder openbaar onderzoek worden behandeld.¹³¹ Vaak voorkomend is dat een stedenbouwkundige verordening stelt dat de vergunningverlenende overheid op gemotiveerd verzoek van de aanvrager afwijkingen op de voorschriften kan toestaan en (een aantal) redenen geeft die een afwijking kunnen legitimeren.¹³² In Antwerpen is een afwijking mogelijk omwille van onder andere de grote omvang van het project, zijn erfgoedwaarde, de voorgestelde innovatieve en verbeterende oplossing en

---

¹²⁷ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Handleiding Stedenbouwkundige verordeningen', 2024, 5, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-10/Stedenbouwkundige%20verordeningen_04.10.2024.pdf.

¹²⁸ RvVb 11 februari 2021, RvVb/A/2021/0647; DEPARTEMENT OMGEVING, 'Handleiding Stedenbouwkundige verordeningen', 2024, 5, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-10/Stedenbouwkundige%20verordeningen_04.10.2024.pdf.

¹²⁹ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Stedenbouwkundige verordeningen', 8 november 2021, 2, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Stedenbouwkundige%20verordeningen_0.pdf.

¹³⁰ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Beperkte afwijkingen - afmetingen - VCRO artikel 4.4.1', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/decreten-en-uitvoeringsbesluiten/wetwijzer/beperkte-afwijkingen-afmetingen-vcro-artikel-441>.

¹³¹ VANHERCK K., 'Afwijkingen van stedenbouwkundige voorschriften' in DE BOIS S., SMEETS Y., TOLLENAERE V. e.a. (eds.), *Zakboekje ruimtelijke ordening 2025*, Wolters Kluwer, 2024, (692) 696; GEENS J., 'Afwijkingsmogelijkheden in een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening en de beoordelingsvrijheid van de vergunningverlenende overheid in beroep', *STORM* 2023/2, (03/01) 03/03.

¹³² Bv. art. 2.2 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Herent, <https://www.herent.be/file/download/21755/550B9E0981057BCE89AAA599B4E2B51F> en Art. 2 Bouwcode Kortrijk, <https://www.kortrijk.be/media/113252/download?inline>.

conflicterende en onoplosbare voorwaarden vanuit andere of sectorale regelgeving. De afwijking kan maar worden toegestaan wanneer de vergunningverlenende overheid oordeelt dat door de afwijking voorgestelde werken minstens gelijkwaardig zijn en in overeenstemming zijn met de goede ruimtelijke ordening en met de historische waarde van het gebouw.¹³³ Dit leidt ertoe dat ogenschijnlijk strenge bepalingen in stedenbouwkundige verordeningen kunnen worden geneutraliseerd door een coulant beleid qua afwijkmogelijkheden.

3.1.1.2 Het Vlaamse rechtskader

54. Het Vlaamse rechtskader bevat bepalingen die de reikwijdte van de lokale stedenbouwkundige verordeningen limiteren. Een gevolg van het Verzameldecreet Omgeving van 17 mei 2024 is dat art. 4.2.5 VCRO nu stelt dat de Vlaamse regering een limitatieve lijst opstelt met de handelingen waar gemeenten een vergunningsplicht voor kunnen invoeren. Ze moeten dat via een stedenbouwkundige verordening doen.¹³⁴ Art. 4.2.6 VCRO stelt dat strijdige verordeningen twee jaar na de vaststelling van de limitatieve lijst worden opgeheven. Het Verzameldecreet is al een afzwakking van een voorontwerp van decreet dat de Vlaamse regering goedkeurde dat voorzag in een volledige opheffing van de lokale mogelijkheden om de Vlaamse vergunningsplichten te verstrengen, daar dit te hard zou ingrijpen op de lokale autonomie en de mogelijkheid om lokaal maatwerk af te leveren.¹³⁵

55. Daarnaast legt het Vrijstellingsbesluit van 16 juli 2010 vast welke vergunningsplichte handelingen vrijgesteld zijn van vergunning. Art. 1.3 stelt evenwel dat de bepalingen van dat besluit van toepassing zijn, voor zover de handelingen niet strijdig zijn met de voorschriften van lokale stedenbouwkundige verordeningen. Dat betekent dat gemeenten zonder eigen stedenbouwkundige verordening gebonden zijn door het Vrijstellingsbesluit (*infra*).

56. Lokale stedenbouwkundige verordeningen moeten in overeenstemming zijn met de gewestelijke (*supra*).¹³⁶ De hemelwaterverordening is een gewestelijke verordening die gemeenten de mogelijkheid biedt om zelf strengere regels uit te vaardigen. Door de normen voor infiltratievoorzieningen en buffervolume voor grote verharde oppervlakten en de mogelijkheid om verplichtingen met betrekking

---

¹³³ Art. 3, § 1 Bouwcode Antwerpen,

https://www.antwerpen.be/docs/Stad/Stadsvernieuwing/Bestemmingsplannen/SVO_11002_233_10007_00005/SVO_11002_233_10007_00005_0007Afwijkingsmogeli_sv.html#f1324a00-2cfb-4d71-be91-5a14b0845b0f.

¹³⁴ STRUBBE M. en SCHELSTRAETE B., '(Ver)nieuw(end)e regelgeving en rechtspraak inzake het omgevingsrecht: overzicht 2023-2024', *T.Not* 2024/11, (747) 752.

¹³⁵ Voorontwerp van decreet houdende diverse bepalingen inzake omgeving, leefmilieu en natuur en ruimtelijke ordening, VLAAMSE REGERING, 2022-2023, 18 november 2022, nr. 1244; STRUBBE M. en SCHELSTRAETE B., '(Ver)nieuw(end)e regelgeving en rechtspraak inzake het omgevingsrecht: overzicht 2023-2024', *T.Not* 2024/11, (747) 752.

¹³⁶ Art. 2.3.2, § 2, lid 2 VCRO.

tot hemelwater collectief op te nemen, heeft de verordening ook een potentiële impact op het klimaatadaptieve karakter van tuinen.¹³⁷

3.1.1.3 Tuinen in stedenbouwkundige verordeningen

57. Omdat elke lokale overheid kan kiezen om al dan niet stedenbouwkundige verordeningen in te voeren en zij ook van aard en inhoud onderling kunnen verschillen,¹³⁸ is er weinig bekend over hoe zij tuinen reguleren. Daarom brengen we in kaart hoe lokale stedenbouwkundige verordeningen het klimaatadaptieve potentieel van tuinen proberen te benutten. We focussen ons hierbij op het beperken van verhardingen en het creëren en beschermen van groen.

A. Het beperken van verhardingen

58. Volgens de recentste cijfers is er 15,3% verharding in Vlaanderen. Met 37,6% nemen huizen en tuinen het grootste deel van de verharde oppervlakten in.¹³⁹ 27% van de tuinoppervlakte is verhard.¹⁴⁰ Dat is goed voor 27.000 hectare verharding of gemiddeld 108 m² verharding per tuin.¹⁴¹ Ook neemt de verharding jaarlijks toe met gemiddeld 1,3 m² per tuin, wat neerkomt op 265 hectare per jaar.¹⁴² Daar valt aan toe te voegen dat Vlaamse tuinen gemiddeld voor 48% met gras zijn bedekt.¹⁴³ Mocht elke Vlaming 10 m² terras ontharden, zou er tot vijftien miljard liter water meer de bodem insijpelen.¹⁴⁴

i. Definiëring

59. Departement Omgeving definieert *verharding* als de oppervlakte waarvan de aard en/of toestand van het bodemoppervlak gewijzigd is door het aanbrengen van artificiële, (semi)ondoorlaatbare materialen waardoor essentiële ecosysteemfuncties van de bodem verloren gaan. Die definitie is

---

¹³⁷ DEPARTEMENT OMGEVING, 'De gewestelijke hemelwaterverordening 2023', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/verordeningen/de-gewestelijke-hemelwaterverordening-2023>.

¹³⁸ Zo bestaan er parkeerverordeningen, bouwcodes, kapverordeningen of stedenbouwkundige verordeningen die het overwelen van baangrachten regelen.

¹³⁹ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Verharding', 5 november 2024, <https://indicatoren.omgeving.vlaanderen.be/indicatoren/verharding>.

¹⁴⁰ DEPARTEMENT OMGEVING, 'De verharde oppervlakte in Vlaanderen lijkt te stabiliseren', 5 november 2024, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/de-verharde-oppervlakte-in-vlaanderen-lijkt-te-stabiliseren#:~:text=Het%20verharden%20nam%20sinds%202013,totaal%20netto%20650%20ha%20verhard>.

¹⁴¹ MIJN TUINLAB, 'Verharding in tuinen: wat denken jullie?', https://mijntuinlab.be/page/restultaten_verharding/.

¹⁴² DEWAELEHEYN V. en VAN ROMPUY R., 'Het Vlaamse tuincomplex in beeld', *Ruimte* 2019/42, (16) 18.

¹⁴³ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Ruimterapport Vlaanderen 2021', 2021, 133, https://www.omgeving.vlaanderen.be/ruimterapport-2021#paddle_components_text_block_bae1e68d-8c52-4ea7-8e3a-150d669d65fb.

¹⁴⁴ LEROY E., 'Plannen om je tuin te verharden? Dit moet je weten', *VRT NWS* 15 februari 2023, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/02/15/regels-verharde-tuin/>.

gebaseerd op de definitie die de Europese Commissie hanteert voor *soil sealing*.¹⁴⁵ De decreetgever definieert *verharding* niet,¹⁴⁶ maar de definitie van Departement Omgeving is ook de definitie die de minister hanteert. Wat precies het materiaalgebruik is, speelt geen rol. Verharding kan waterdoorlatend, niet-waterdoorlatend of semidoorlatend zijn. De essentie is dat de natuurlijke bodem op een kunstmatige manier wordt bedekt.¹⁴⁷

60. Dat waterdoorlatende verhardingen als verharding gelden, leidt ertoe dat ze niet vallen onder het in bepaalde lokale verordeningen uitgedrukte minimale onverharde percentage. Deze verordeningen kunnen niet alleen de hoeveelheid verharding beperken (*infra*), maar ook het gebruik verplichten van waterdoorlatende verharding en weergeven wat daaronder valt. Opvallend is bijvoorbeeld dat Knokke-Heist grasdallen niet als verharding beschouwt,¹⁴⁸ maar Grimbergen en Oostende wel, waardoor daar grasdallen wel mee worden gerekend tot de strikt noodzakelijke constructies en verhardingen.¹⁴⁹

ii. Relevante hogere regelgeving

61. Verhardingen zijn in beginsel vergunningsplichtig. Art. 4.2.1, 1°, a) VCRO stelt dat niemand zonder omgevingsvergunning een constructie mag plaatsen of optrekken. Art. 4.1.1, 3° leert dat verhardingen ook constructies zijn. Zo is er sprake van een vergunningsplichtige handeling voor wie van een weide een paardenpiste maakt, waarbij men voorziet in drainage, een stabilisatie van de ondergrond, een foliedoek en een zandbed.¹⁵⁰

62. Is kunstgras verharding? Beveren, Dilbeek en Gavere aanzien kunstgras niet als groen.¹⁵¹ Oostende rekent kunstgras niet mee als verharding indien het gras en de funderingsopbouw waterdoorlatend is

---

¹⁴⁵ STATISTIEK VLAANDEREN, 'Metadata: Verharding', <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/ruimtegebruik/verharding/metadata-verharding>.

¹⁴⁶ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Hulpgids inzake de vergunningsplicht, melding en vrijstelling', 5 mei 2023, 7, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-12/Hulpgids%20melding%20en%20vrijstelling_02122024.pdf.

¹⁴⁷ Verslag vergadering Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie, VLAAMS PARLEMENT, 2021-2022, 30 november 2021, nr. 645.

¹⁴⁸ Art. 2.13 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Knokke-Heist, <https://www.knokke-heist.be/sites/default/files/inline-files/Verordening.pdf>.

¹⁴⁹ Art. 2.6.1.1 Stedenbouwkundige verordening Grimbergen, <https://www.grimbergen.be/file/download/60c65b6e-f54b-4f53-88e7-397fcffc00d8/912E28AD8D83D1D1AC445F1EDDD329B4>; Art. 30, § 4 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Oostende, <https://www.oostende.be/file/download/c5cd79d4-9d77-4982-9e4c-bd4f7b947662/9134A536C7CA793E11D7AC7C13304388.pdf>.

¹⁵⁰ Verslag vergadering Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie, VLAAMS PARLEMENT, 2021-2022, 30 november 2021, nr. 645.

¹⁵¹ Hoofdstuk 6 Algemene stedenbouwkundige verordening Beveren, [https://www.beveren.be/sites/default/files/2020-10/Gemeentelijke Stedenbouwkundige Verordening definitief vastgesteld GR 25062018 van kracht sinds](https://www.beveren.be/sites/default/files/2020-10/Gemeentelijke%20Stedenbouwkundige%20Verordening%20definitief%20vastgesteld%20GR%2025062018%20van%20kracht%20sinds%202020.pdf)

met een minimale insijpelsnelheid van $5,4 \times 10^{-5}$ m/s.¹⁵² De Raad voor Vergunningsbetwistingen oordeelde evenwel dat kunstgras verharding is omdat op grond van art. 4.2.1, 1°, a) en b) en art. 4.1.1, 3° VCRO het geen twijfel lijdt dat verhardingen een constructie zijn en dat het begrip *verharding* niet beperkend mag worden geïnterpreteerd. Dat de kunstgrasmat waterdoorlatend is, doet daar geen afbreuk aan. Of iets verharding is, hangt niet af van het waterdoorlatend karakter. Het is wel relevant of er functioneel materialen worden samengebracht, waardoor een constructie ontstaat.¹⁵³ De minister zei eerder dat het niet is aangewezen om kunstgras vrij te stellen van vergunning omdat een kunstmatige laag boven op de bodem wordt aangelegd, waardoor essentiële ecosysteemfuncties verloren gaan en waarbij water langer vasthouden en laten infiltreren in de bodem niet meer op een natuurlijke manier kan.¹⁵⁴

63. Heel wat gemeenten zijn zich bewust van de verhardingsproblematiek en leggen in verordeningen verhardingsbeperkingen in tuinen op. Nochtans zijn volgens art. 2.1, 8° Vrijstellingsbesluit onder de daar gestelde voorwaarden verhardingen van minder dan 80 m² niet vergunningsplichtig in de zij- en achtertuin. Art. 1.3 geeft echter aan dat het Vrijstellingsbesluit geldig is, in zoverre de handelingen niet strijdig zijn met de lokale stedenbouwkundige verordeningen. Gemeenten kunnen sinds kort, conform art. 4.2.5, lid 2 VCRO, geen vergunningsplicht meer creëren voor een meldingsplichtige handeling. Voor vrijgestelde handelingen gaat dat al sinds 1 september 2009 niet meer.¹⁵⁵ Gemeenten kunnen alleen nog een vergunningsplicht creëren voor handelingen op de limitatieve lijst (*supra*) die de Vlaamse regering samenstelt.¹⁵⁶ Uit de interviews blijkt dat gemeenten het verbod om een vergunningsplicht te creëren omzeilen door zaken die vrijgesteld zijn van vergunning te reguleren, waardoor ze *de facto* opnieuw vergunningsplichtig worden. Dat doen ze in het bijzonder door in stedenbouwkundige verordeningen verhardingen te limiteren om zo de vrijgestelde 80 m² verharding buiten toepassing te kunnen laten.

[28092018.pdf](#); Toelichting bij art. 8.1.2 Stedenbouwkundige verordening kwaliteitsvol wonen Dilbeek, https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Reglementen/20211207_Verordening%20KW_1.0_ondertekend.pdf; Art. 5 Stedenbouwkundige verordening kwalitatieve meergezinswoningen Gavere, <https://www.gavere.be/burger/wonen-bouwen-en-verbouwen/ruimtelijke-ordening/stedenbouwkundige-verordening-kwalitatieve-meergezinswoningen>.

¹⁵² Art. 30, § 3 Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Oostende, <https://www.oostende.be/file/download/c5cd79d4-9d77-4982-9e4c-bd4f7b947662/9134A536C7CA793E11D7AC7C13304388.pdf>.

¹⁵³ RvVb 3 augustus 2023, RvVb-A-2223-1143.

¹⁵⁴ Verslag vergadering Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie, VLAAMS PARLEMENT, 2021-2022, 30 november 2021, nr. 645.

¹⁵⁵ TIJS R., *Stedenbouwkundige verordeningen*, die Keure, 2015, 59-60.

¹⁵⁶ STRUBBE M. en SCHELSTRAETE B., '(Ver)nieuw(end)e regelgeving en rechtspraak inzake het omgevingsrecht: overzicht 2023-2024', *T.Not* 2024/11, (747) 753.

64. De Gewestelijke hemelwaterverordening¹⁵⁷ regelt de omgang van hemelwater bij het vergunnen van constructies en verhardingen. De bepaling of verhardingen noodzakelijk zijn, gebeurt in de omgevingsvergunning en kan ertoe leiden dat overmatige verharding niet wordt vergund.¹⁵⁸ De verordening is niet langer louter van toepassing bij oppervlaktes boven 40 m²: ‘Dit om de boodschap mee te geven dat ongeacht de gebouwde of verharde oppervlakte, er steeds aandacht moet zijn voor het watersysteem. Daardoor is de verordening van toepassing ongeacht of constructies vergunningsplichtig dan wel vrijgesteld zijn.’¹⁵⁹ Een geïnterviewde verklaart het nut:

‘De hemelwaterverordening vraagt infiltratie op het maaiveld. Als mensen een veranda willen bijbouwen, kunnen we opleggen dat dit pas kan na een stukje te ontharden. De verordening zorgt er zeker bij kleine percelen voor dat er opnieuw stukken worden onthard.’

65. Artt. 4.4.10-4.4.22 VCRO bevatten de basisrechten voor zonevreemde constructies die hoofdzakelijk vergund en niet verkrot zijn. Die bepalingen hebben ook een invloed op de verhardingsgraad. Zo laat art. 4.4.17 het toe om onder voorwaarden zonevreemde constructies die geen woningbouw zijn, te herbouwen op dezelfde plaats. Volgens art. 4.4.18 kun je een bestaande zonevreemde constructie, niet zijnde woningbouw, op een gewijzigde plaats herbouwen mits is voldaan aan de opgesomde voorwaarden. Dat leidt ertoe dat het kan dat er meer verharding is toegelaten in zonevreemde dan in zone-eigen gebieden. Boechout beperkt in haar nieuwe bouwcode bijgebouwen tot een gezamenlijk maximum van 40 m².¹⁶⁰ Om de geschetste situatie gelijk te trekken, stelde het ontwerp van de bouwcode expliciet dat die regel ook van toepassing is op zonevreemde bijgebouwen. De gemeente leek haar verantwoording te vinden in het ruimtelijk rendement waarnaar art. 1.1.4 VCRO verwijst.¹⁶¹ Door de decretale kracht van de VCRO is de toepasselijkheid op zonevreemde bijgebouwen uiteindelijk uit de finale versie van de bouwcode verdwenen. De toets van een goede ruimtelijke ordening blijft bij zonevreemde basisrechten evenwel verplicht (*infra*).¹⁶²

---

¹⁵⁷ Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater 10 februari 2023, hierna: Gewestelijke hemelwaterverordening.

¹⁵⁸ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘FAQ Gewestelijke hemelwaterverordening 2023’, 26 juli 2024, 5, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-07/FAQ%20Gewestelijke%20Hemelwaterverordening%202023_versie%2026.07.2024.pdf.

¹⁵⁹ Artikelsgewijze toelichting bij Gewestelijke hemelwaterverordening.

¹⁶⁰ Art. 31, § 2 Bouwcode Boechout, <https://www.boechout.be/sites/default/files/2024-10/Bouwcode%20Boechout%202024.pdf>.

¹⁶¹ Voor een discussie over de nieuwe bouwcode: Gemeenteraadscommissie Bouwcode Boechout juni 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=oa267-B9ah4&t=2279s>.

¹⁶² AERTS S., DEJONGHE M. en VANDENDAELE P., ‘Zonevreemde basisrechten: gefundeerde rechtspraak’ in PALMANS R. en JANSEN R. (eds.), *Niet-vergunde constructies – tussen gedogen en regulariseren*, Intersentia, 2020, (171) 174.

iii. Kwantitatieve verhardingsbeperkingen

66. Sommige gemeenten kiezen ervoor om in tuinen maximale verhardingspercentages op te leggen, terwijl andere ervoor opteren om verharding zoveel mogelijk te beperken zonder kwantificering. Soms wordt de maximale verharding niet gereguleerd op het niveau van de tuin of een deel ervan, maar wordt er verwezen naar het gebied tussen de rooi- en bouwlijn of naar het totale perceel. In totaal verzamelden we 75 lokale stedenbouwkundige verordeningen die ingrijpen op verhardingen, waarvan er 43 werken met percentuele verhardingsmaxima voor de tuin of een deel ervan. Zoals onder andere de bouwcode van Beveren weergeeft, is het spiegelbeeld van verhardingsmaxima een minimale hoeveelheid aan te leggen groen. Hieronder volgen enkele bepalingen die de onderlinge differentiatie illustreren:

- In Beveren mag de voortuin voor 50% worden verhard en moet minimaal de andere helft met levend groen worden ingericht. Op uitzondering van kleine tuinconstructies is bebouwing in de voortuin verboden. De zijtuin is bouwvrij en kan enkel worden verhard voor onder andere een tuinpad. De achtertuin moet in principe voor 50% uit levend groen bestaan en kan voor 50% worden verhard waarvan op zijn beurt de helft kan dienen voor bijgebouwen. Hier geldt een bovengrens van 125 m².¹⁶³

- In bouwcodes zoals die van Mortsel¹⁶⁴ en Oostende¹⁶⁵ wordt verharding tot 20 m² toegelaten in tuinen tot 60 m². In Oostende mogen oppervlaktes boven 60 m² voor 20% worden verhard. De verordening illustreert dat een buitenruimte van 100 m² tot 28 m² verharding mag bevatten: 20 m² voor de eerste 60 m² plus 20% van de overige 40 m². In Mortsel geldt een maximale verharding van een derde van de oppervlakte met een maximum van 80 m² in zij- en achtertuinen groter dan 60 m².

- In Oostrozebeke bepaalt de totale perceelsoppervlakte de verhardingsgraad: hoe groter het perceel, hoe lager het absolute maximum verharding. In voor- en achtertuinen geldt een

---

¹⁶³ Art. 2.6.1, § 2 en 3, art 2.6.2 en art. 2.6.3, § 4 Algemene stedenbouwkundige verordening Beveren, <https://www.gemeentebkz.be/file/download/b2c92789-ff14-4337-83b7-ccc9c6b6edbe/hrGiPw11XE0FEduZ6nBf19VQhH2EMvh5XD7mno6sI03d.pdf>.

¹⁶⁴ Art. 55, § 1 Bouwcode Stad Mortsel, <https://www.mortsel.be/file/download/ea532bfb-574d-4c54-b15c-cc5b81728872/A393B6D4C61148A1E7A968717BFCC73F.pdf#page=60.14>.

¹⁶⁵ Art. 30, § 3 Gemeentelijke Stedenbouwkundige verordening Oostende, <https://www.oostende.be/file/download/c5cd79d4-9d77-4982-9e4c-bd4f7b947662/9134A536C7CA793E11D7AC7C13304388.pdf>.

maximale verhardingsgraad van 30%.¹⁶⁶ Ook Boechout hanteert dit principe: voor zij- en achtertuinen vanaf 300 m² loopt het minimale percentage groen procentueel op, te beginnen vanaf 60%. Dit loopt op tot 80% voor zij- en achtertuinen van 1.000 m².¹⁶⁷

iv. Kwalitatieve verhardingsbeperkingen

67. Bepaalde gemeenten hanteren geen strikte percentages. Formuleringen zoals 'niet meer dan strikt noodzakelijk' of 'tot het strikt noodzakelijke te beperken' laten een belangrijke mate van interpretatie toe:

- In Diksmuide wordt de voortuin beschouwd als een open ruimte met een groen karakter die met levend groen moet worden ingevuld, waarbij ze tegelijkertijd de soorten verharding opsomt die zijn toegestaan.¹⁶⁸

- In Roeselare dient de zij- en achtertuin beschouwd te worden als een open ruimte met een groen karakter, waarbij het functioneel gebruik van de tuin niet gehypothekeerd mag worden door de plaatsing van constructies en de tuin zoveel mogelijk onverhard wordt gehouden.¹⁶⁹

- De Mechelse bouwcode schrijft voor dat er zo min mogelijk verhardingen worden aangelegd of bijgebouwen geplaatst in tuinzones, waarbij de nadruk moet liggen op het maximaal behoud of het (her)planten van waardevol groen. Ze stelt wel voorwaarden om zo weinig mogelijk verharding te creëren en geeft aan welke verhardingen en bijgebouwen al dan niet zijn toegelaten. Ook moeten dubbelverhardingen zoveel mogelijk worden toegepast.¹⁷⁰

68. Niet alleen de hoeveelheid verharding is een bekommernis in stedenbouwkundige verordeningen, maar ook hoe er wordt verhard. Iets wat vaak weerkeert in verordeningen, is het verplicht gebruik van waterdoorlatende materialen:

---

¹⁶⁶ Art. 29, § 2 en 30 Bouwcode Oostrozebeke, <https://www.oostrozebeke.be/file/download/0f1ec62c-2aac-4b0a-8d2a-bb16a35081ed/rUoy668bjNoqCK0zaqzJhMvZOjCrKdTmQKBweoWNB03d>.

¹⁶⁷ Art. 31 Bouwcode Boechout, <https://www.boechout.be/bouwcode>.

¹⁶⁸ Art. 4 Stedenbouwkundige verordening op de perceelsafdeling en de verharding van de voortuinstrook Diksmuide, https://www.diksmuide.be/sites/default/files/2024-07/20140630_Verordening_perceelsafdeling_verharding.pdf.

¹⁶⁹ Art. 7.1 en 7.2 Algemene gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Roeselare, https://download.dsi.omgeving.vlaanderen.be/be.vl.omg.dsi.stukonderdeel.SVO_36015_233_00009_00001.BG_1.Dossierstuk.SV.1_1.

¹⁷⁰ Art. 30, § 1, 3, 5 en 6 Algemene stedenbouwkundige verordening Mechelen, <https://www.mechelen.be/algemene-stedenbouwkundige-verordening-stad-mechelen>.

- In Denderleeuw kan verharding in de voortuinzone alleen in waterdoorlatende verharding. In de zij- en achtertuinzone is het gebruik van waterdoorlatende verharding tot 80 m² niet verplicht, maar wel wenselijk. De bijkomende verhardingen boven deze 80 m² moeten wel waterdoorlatend zijn.¹⁷¹

- Behoudens uitzonderingen, moeten in Mechelen alle nieuwe verhardingen waterdoorlatend zijn, inclusief hun funderingen. Hemelwater dat op een niet-waterdoorlatende verharding valt, moet kunnen infiltreren in een naastgelegen onverharde privatieve groenzone, tenzij het hemelwater door de functie van de verharding zodanig wordt verontreinigd dat er een negatieve milieu-impact zou zijn.¹⁷²

We stippen ook aan dat sommige gemeenten de hoeveelheid gazon beperken. Dit is een maatregel die veeleer gericht is op biodiversiteit dan op klimaatadaptatie. Gras heeft een verkoelend effect,¹⁷³ maar andere beplantingsvormen zijn voor de biodiversiteit wenselijker.

v. Bepalingen m.b.t. meergezinswoningen

69. Verschillende besturen reguleren in lokale verordeningen de hoeveelheid verhardingen en groen bij meergezinswoningen:

- Geel hanteert groennormen voor meergezinswoningen boven op de algemene groennormen. Die groennorm wordt bepaald per wooneenheid en is afhankelijk van de ligging van het perceel in stedelijk gebied of in buitengebied. Vanaf zes wooneenheden wordt minimaal 30% van de onbebouwde en natuurlijk ingerichte ruimte voorzien als collectieve buitenruimte die door alle gebruikers gebruikt kan worden en zorgen volgroeide hoogstammige bomen in volle grond voor een kruidekking van 30% van het perceel. De toelichting preciseert dat de groene ruimten geen restruimten mogen betreffen.¹⁷⁴

---

¹⁷¹ Art. 5.2.2, § 4 en 5.2.3, § 2, Algemene Stedenbouwkundige verordening Denderleeuw, https://blod.denderleeuw.be/LBLODWeb/Home/Overzicht/1250ce033a9b2c384badc83a107fa676f38c24cac5a3e2a2a390ab7a376/GetPublication/?filename=ALGEMENE%20STEDENBOUWKUNDIGE%20VERORDENING%20-%20def_25-05-2023_28510.pdf.

¹⁷² Art. 30, § 2 Algemene stedenbouwkundige verordening Mechelen, <https://www.mechelen.be/algemene-stedenbouwkundige-verordening-stad-mechelen>.

¹⁷³ UNIVERSITY EN RESEARCH WAGENINGEN, 'Gras is koeler dan kunstgras en bestrating', 3 juni 2024, <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/plant-research/show-wpr/gras-is-koeler-dan-kunstgras-en-bestrating.htm>.

¹⁷⁴ Art. 6, Bouwcode Geel https://www.geel.be/file_uploads/45020.pdf?sc=4312142114C23B171EE7D4E1A3D7E1D9.

- In Mortsel geldt bij grootschalige woonprojecten als groennorm dat minimum 30% van de perceelsoppervlakte wordt ingericht als kwalitatieve collectieve tuin. Dat is een collectieve onverharde open ruimte, voorzien van levende beplantingen.¹⁷⁵

vi. Parkeerbeperkingen

70. Een belangrijk motief om voortuinen te verharden, is de aanleg van parkeerplaatsen. Een geïnterviewde spreekt van het parkeerdilemma, doordat enerzijds de ambitie bestaat om het openbaar domein te vergroenen en anderzijds tuinen zo onverhard mogelijk in te richten.

- In gemeenten als Arendonk en Malle zijn parkeerplaatsen in de voortuin verboden, behalve bezoekersparkeerplaatsen. De strook moet als overwegend groen worden aangelegd.¹⁷⁶

- In De Panne mogen bijkomende parkeerplaatsen geen verlies opleveren van de niet-verharde voortuin en niet voorkomen in de achtertuin.¹⁷⁷ De parkeerverordening van Alken schrijft voor dat bijkomende verhardingen zoveel mogelijk moeten worden vermeden. Ze suggereert de optie van dubbel gebruik van parkeerplaatsen. Het moet dan evenwel gaan over aantoonbaar dubbel gebruik en dit op naastliggende percelen.¹⁷⁸

B. Bepalingen die bomen en beplantingen beschermen en groen creëren

71. Lokale overheden reguleren via verordeningen ook de bescherming en de ontwikkeling van groen in tuinen. Via kapverordeningen proberen gemeenten bomen te beschermen. Ook schenken ze aandacht aan de hagen die de tuinen van elkaar scheiden. Omdat lokale verordeningen met bepalingen die ingrijpen op verhardingen vanzelf gevolgen hebben voor het groen in de tuin, is het moeilijker om te tellen hoeveel lokale verordeningen specifiek groen creëren. Wel bestaat ons *corpus* uit 41 lokale verordeningen die onder bepaalde voorwaarden een vergunning eisen om een boom te kappen.

---

¹⁷⁵ Art. 38 Bouwcode Stad Mortsel, <https://www.mortsel.be/bouwcode>.

¹⁷⁶ Art. 3.2.1, § 1 Stedenbouwkundige verordening inzake parkeren van auto's en fietsen en realisatie van berguimten bij woningen en andere functies Arendonk, <https://arendonk.be/uploads/downloads/Arendonk-Sted-verordening-parkeren-versie-1.1-dep.-2015-09-03.pdf>; Art. 3.2.1 Stedenbouwkundige verordening inzake parkeren en stallen van auto's en fietsen en realisatie van berguimten bij woningen Malle, <https://www.malle.be/file/download/161/BF81CCB6CDA4BE293EA1C9AD5EB532C6>.

¹⁷⁷ Toelichting bij art. 5.1 Stedenbouwkundige verordening van parkeren van voertuigen De Panne, <https://www.depanne.be/sites/default/files/2021-12/2017-09-29-br7-deelverordening-parkeren-van-voertuigen.pdf>.

¹⁷⁸ Art. 22, § 5 Stedenbouwkundige verordening inzake parkeerplaatsen Alken, <https://www.alken.be/file/download/5a152f34-90ee-4ed6-bae9-9c3daa1e92ee/lblmNUUUuKqYlwNYJkCUKccYsgpPM5AW8Nh7wbkrlvY3d.pdf>.

i. Definiëring

72. Verschillende stedenbouwkundige verordeningen definiëren *groen*:

- In Tremelo wordt *groen* omschreven als onverharde, waterdoorlatende, onbebouwde en begroeide oppervlakte, ingericht met inheemse beplanting.¹⁷⁹
- In Dilbeek gaat het over ‘streekeigen beplanting, struiken, bloemen, siergrassen, bomen, hoogstammig groen, ...’¹⁸⁰
- In Zaventem is *groen* al de oppervlakte die niet verhard is, waarbij de oppervlakte boven een ondergrondse verdieping ook als groen kan worden beschouwd indien deze minimaal met vijftig centimeter volle grond is bedekt en niet werd verhard.¹⁸¹

ii. Relevante hogere regelgeving

73. In principe vereist het vellen van bomen een omgevingsvergunning.¹⁸² Art. 4.2.1, 3° VCRO bepaalt dat je die nodig hebt om bomen te vellen met een stamomtrek van één meter op een hoogte van één meter boven het maaiveld. Dat houdt in dat er geen vergunning nodig is om bomen te vellen met een geringere stamomtrek. Lokale stedenbouwkundige verordeningen konden tot 2009 een vergunningsplicht invoeren voor niet-vergunningsplichtige handelingen. Dat heeft ertoe geleid dat gemeenten eigen kapverordeningen uitvaardigden met vergunningsplichten inzake het vellen en rooien van beplantingen en bomen die strenger zijn dan de Vlaamse regelgeving. Sinds 1 september 2009 kunnen lokale verordeningen geen vergunningsplicht meer creëren voor het vellen van bomen, maar de verordeningen bleven wel geldig.¹⁸³ Hun lot is onzeker, nu lokale stedenbouwkundige verordeningen die bijkomende vergunningsplichten hebben ingevoerd die niet in art. 4.2.5 VCRO zijn voorzien, van rechtswege worden opgeheven twee jaar na de datum waarop de in art. 4.2.5 vermelde limitatieve lijst is vastgesteld.¹⁸⁴ Deze limitatieve lijst is er op dit moment nog niet (*supra*). Uit de

---

¹⁷⁹ Verklarende woordenlijst Verordening woon- en leefkwaliteit Tremelo, <https://www.tremelo.be/download.ashx?id=23523>.

¹⁸⁰ Toelichting bij art. 8.1.2. Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening kwaliteitsvol wonen Dilbeek, https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Reglementen/20211207_Verordening%20KW_1.0_ondertekend.pdf.

¹⁸¹ Art. 1.4. Stedenbouwkundige verordening inzake kernversterking Zaventem, <https://www.vlaamsbrabant.be/sites/default/files/media/files/2023-06/gemeentelijke-stedenbouwkundige-verordening-iz-kernversterking-zaventem-20230622.pdf>.

¹⁸² *Supra*, 2.1.1.2 voor de regeling omtrent bomen kappen in bosgebied.

¹⁸³ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Hulpgids inzake de vergunningsplicht, vrijstelling en melding’, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/decreten-en-uitvoeringsbesluiten/wetwijzer/hulpgids-inzake-de-vergunningsplicht-vrijstelling-en-melding>.

¹⁸⁴ Art. 4.2.6 VCRO.

parlementaire voorbereiding blijkt dat het de intentie van de decreetgever is om het rooien van bomen op de limitatieve lijst te plaatsen.¹⁸⁵

74. Art. 6.1 Vrijstellingsbesluit stelt bovendien dat een omgevingsvergunning niet nodig is voor onder andere het vellen van hoogstammige bomen op voorwaarde dat ze geen deel uitmaken van een bos, in woongebied, agrarisch gebied of industriegebied liggen, in een straal van maximaal vijftien meter rond de vergunde woning staan en ze niet op openbaar domein staan. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt de wil om bepaalde vrijstellingen op Vlaams niveau, bijvoorbeeld het kappen van hoogstammige bomen, te schrappen. Dat moet niet alleen leiden tot een positieve impact op het bomenbestand, maar ook de noodzaak reduceren om op lokaal niveau specifieke, afwijkende regels uit te vaardigen.¹⁸⁶

iii. Het creëren van groen

75. Maatregelen ter creatie van groen vallen te onderscheiden van maatregelen die groen moeten beschermen. Soms kwantificeren de lokale verordeningen de hoeveelheid groen en vormen zo een spiegelbeeld van de toegelaten hoeveelheid verharding (*supra*). Ze kunnen niet alleen de hoeveelheid groen vastleggen, maar ook het type beplantingen:

- In Kortrijk hebben tuinen met een oppervlakte vanaf 300 m² minstens één boom.¹⁸⁷
- In Denderleeuw moeten ondergrondse ruimtes waarop geen bovengrondse constructie wordt opgericht, worden voorzien van een grondlaag met een minimale dikte van 0,60 m die moet worden ingericht met levendig groen.¹⁸⁸
- In Zandhoven moeten bovengrondse parkeerterreinen voor tien auto's of meer een groen/terreinindex hebben van minstens 10% en minstens één hoogstammige boom hebben per zes parkeerplaatsen. Voorts moeten achtertuinen van 250 m² of meer per begonnen schijf

---

¹⁸⁵ Voorstel van decreet houdende diverse bepalingen over omgeving, leefmilieu en natuur en ruimtelijke ordening, VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 8 mei 2024, nr. 2182/1, 50.

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ Art. 52, § 3 Bouwcode Kortrijk, <https://www.kortrijk.be/media/113252/download?inline#page=51.14>.

¹⁸⁸ Art. 5.1.1, § 3 Algemene stedenbouwkundige verordening Denderleeuw, https://blod.denderleeuw.be/LBLODWeb/Home/Overzicht/1250ce033a9b2c384badc83a107fa676f38c24cac5a3ebe2aabad3390ab7a376/GetPublication/?filename=ALGEMENE%20STEDENBOUWKUNDIGE%20VERORDENING%20-%20def_25-05-2023_28510.pdf.

van 250 m² over een hoogstammige boom beschikken. Als er meerdere bomen moeten worden aangeplant, moet dat gegroepeerd gebeuren.¹⁸⁹

76. Een vereiste die sommige stedenbouwkundige verordeningen inzake meergezinswoningen stellen, is dat het groen aaneengesloten of gegroepeerd is:

- In Grimbergen moet de groenaanleg bij middelgrote en grote projecten een samenhangend, niet-versnipperd geheel vormen. Die groenaanleg moet zoveel mogelijk bestaan uit inheemse, standplaatsgebonden beplantingen. Wanneer mogelijk worden kleine landschapselementen gebruikt.¹⁹⁰

iv. Bomen vrijwaren van kap of rooiing

77. Als het gaat over het beschermen van bomen en groen, geldt er een onderscheid tussen de lokale stedenbouwkundige verordeningen en de gemeentelijke reglementen. Tot 1 september 2009 konden lokale stedenbouwkundige verordeningen een vergunningsplicht invoeren voor zaken die niet aan een vergunningsplicht onderhevig zijn (*supra*). Verschillende gemeenten voerden verordeningen in die vaak te vinden zijn als *beplantingsverordening* of *verordening met betrekking tot houtige beplantingen* om bomen te beschermen. Een standaardbepaling luidt dat een vergunning noodzakelijk is om bomen met een bepaalde stamomtrek te kappen, te rooien of te vellen. De exacte stamomtrek hangt af van verordening tot verordening.¹⁹¹ Deze verordeningen bevatten vaak ook een vergunningsplicht voor het kappen of vellen van houtkanten, hagen of struwelen.¹⁹² Zonder verordening gelden in principe de regels uit de VCRO en het Vrijstellingsbesluit.

78. De Kortrijkse bouwcode beschouwt elke boom met een stamomtrek van minimaal 35 cm gemeten op één meter boven het maaiveld als te beschermen groen. Daarbij mag het te beschermen groen niet worden gerooid of overdadig worden gesnoeid waardoor het groen wordt beschadigd of in haar groei wordt geremd.¹⁹³ Deze bepaling is om twee redenen interessant. Ten eerste creëert ze een verbod om bomen te rooien. De toelichting bij het artikel legt uit dat wie te beschermen groen toch wil

---

¹⁸⁹ Art. 43 Bouwcode Zandhoven, <https://www.zandhoven.be/wonen-en-verbouwen/bouwen-en-verbouwen/bouwcode-2/>.

¹⁹⁰ Art. 6.2.1.2 Stedenbouwkundige verordening Grimbergen, <https://www.grimbergen.be/file/download/60c65b6e-f54b-4f53-88e7-397fcffc00d8/912E28AD8D83D1D1AC445F1EDDD329B4>.

¹⁹¹ Art. 3 Gemeentelijke Bouwverordening met betrekking tot beplantingen Kampenhout, <https://www.kampenhout.be/file/download/1111/91B54F4FEBDAFB52E6F95DFD3E73CBD8>.

¹⁹² Art. 51/1, § 1 Gemeentelijke verordening betreffende beplantingen Aalst, https://aalst.be/sites/default/files/2023-10/verordening_betreffende_bepantingen.pdf.

¹⁹³ Art. 7, § 1 en 2 Bouwcode Kortrijk, <https://www.kortrijk.be/media/113252/download?inline#page=51.14>.

verwijderen een afwijking van de verordening moet aanvragen. Zo bepaalt de overheid alsnog of een boom moet blijven staan of niet. Ten tweede grijpt de Kortrijkse bouwcode niet alleen in op hoogstammige bomen, maar ook op te beschermen groen waarvoor ze een eigen definitie hanteert. Het is goed om in herinnering te brengen dat art. 6.1 Vrijstellingsbesluit stelt dat hoogstammige bomen op minder dan 15 meter van de vergunde woning vrijgesteld zijn van vergunning, terwijl art. 1.3 stelt dat het Vrijstellingsbesluit slechts van toepassing is voor zover de handelingen niet strijdig zijn met de voorschriften van lokale stedenbouwkundige verordeningen. Door het kappen van elke hoogstammige boom te verbieden in een verordening wordt de van vergunning vrijgestelde vijftien meter niet meer van toepassing, maar kun je zo ook het kappen van andere dan hoogstammige bomen verbieden? De Kortrijkse bouwcode verbiedt namelijk het kappen van bomen met een stamotrek van 35 centimeter op 1 meter boven het maaiveld. Onzes inziens gaat dit een stap te ver, omdat het vrijgesteld zijn van vergunningsplicht hier wordt vermengd met niet-vergunningsplichtigheid. Volgens art. 4.2.1, 3° VCRO is er geen vergunning nodig om bomen met een stamotrek van minder dan 1 meter op 1 meter boven het maaiveld te vellen, terwijl art. 1.3 Vrijstellingsbesluit lokale stedenbouwkundige verordeningen louter de mogelijkheid biedt om zaken materieel te reguleren die in het Vrijstellingsbesluit vrijgesteld zijn van vergunning. Dit doet ons concluderen dat een lokale stedenbouwkundige verordening wel kan ingrijpen op de vrijgestelde 15 meter, maar alleen wat betreft bomen met een stamotrek van 1 meter op 1 meter boven het maaiveld.

79. Omdat het sinds 2009 onmogelijk is om de vergunningsplicht inzake de bescherming van bomen te wijzigen, grijpen gemeenten terug naar een gemeentelijk kapreglement dat zoals in Wemmel een voorafgaande toestemming vereist om bomen te kappen.¹⁹⁴ In de praktijk komt dat erop neer dat in deze gemeenten een kapvergunning is vereist op basis van een gemeentelijk reglement om bomen te vellen waar geen omgevingsvergunning voor nodig is of die zijn vrijgesteld.¹⁹⁵ Gemeenten lijken hun verantwoording te vinden in art. 40, § 1 Decreet Lokaal Bestuur¹⁹⁶ dat stelt dat de gemeenteraad behoudens andere wettelijke of decretale bepalingen de volheid van bevoegdheid heeft ten aanzien van de aangelegenheden in art. 2, § 1 en § 2. Hieruit volgt dat gemeenten conform art. 41 van de Grondwet bevoegd zijn voor aangelegenheden van gemeentelijk belang, waarbij ze alle initiatieven kunnen nemen en aan de duurzame ontwikkeling van het gemeentelijk gebied beogen bij te dragen. Op grond van art. 40, § 3 kan de gemeenteraad gemeentelijke reglementen vaststellen. Of ze zo het

---

¹⁹⁴ Art. 1 Gemeentelijk kapreglement Wemmel, <https://www.wemmel.be/download.ashx?id=2419>.

¹⁹⁵ WEMMEL, 'Kappen van bomen', <https://www.wemmel.be/nl/product/126/kappen-van-bomen#:~:text=Wanneer%20een%20boom%20zich%20op,van%201%20meter%20of%20meer>; RANST, 'Kapvergunning', <https://www.ranst.be/kapvergunning>; EDEGEM, 'Kapvergunning', <https://www.edegem.be/kapvergunning>.

¹⁹⁶ Decreet over het lokaal bestuur 22 december 2017, hierna: DLB.

kappen van bomen kan reguleren, wordt al langer betwist. De geldigheid van oude kapreglementen¹⁹⁷ werd al rond de eeuwwisseling in twijfel getrokken omdat ze verder gaan dan de geldende vrijstellingen.¹⁹⁸ Het Vrijstellingsbesluit is immers pas buiten toepassing wanneer de handelingen niet strijdig zijn met de voorschriften uit de stedenbouwkundige verordeningen.¹⁹⁹ Ook een recent rapport stelt de juridische robuustheid van lokale kapreglementen in vraag zonder hier dieper op in te gaan.²⁰⁰ Aangezien de VCRO stelt dat er pas een vergunningsplicht kan worden ingevoerd voor zaken die op de limitatieve lijst zullen staan en vergunningsplichten via een stedenbouwkundige verordening moeten worden ingevoerd, is de vraag hoe juridisch robuust lokale kapreglementen zijn onzes inziens terecht.

v. Boombeschermingsmaatregelen bij bouwwerken

80. Verschillende stedenbouwkundige verordeningen bevatten boombeschermingsmaatregelen bij bouwwerken. Er gelden vaak compensatiemaatregelen, mocht de bescherming van bomen toch niet lukken. Een geïnterviewde wijst erop dat dat niet in een stedenbouwkundige verordening thuishoort, vermits zij een aspect zijn van de vergunninguitvoering en geen deel uitmaken van de toets van een goede ruimtelijke ordening. Toch bevatten stedenbouwkundige verordeningen hierover bepalingen:

- De bouwcode van Denderleeuw bevat een artikel dat een boombeschermingszone afbakt rond de bomen die niet mogen worden gekapt. Ze verbiedt ook het vastspijkeren van latten aan bomen en legt op dat waardevolle bomen voldoende moeten worden bevloeid op werven.²⁰¹
- In Brugge en Kortrijk moet op bouwerven de ruimte tot 3 meter van de stam van waardevolle bomen vrij blijven en worden afgezet. Er gelden ook enkele maatregelen zoals het verbod op het vastspijkeren van latten aan bomen, het voldoende bevloeien van bomen en

---

¹⁹⁷ Gemeentelijk kapreglement met betrekking tot de beplantingen Kortemark, <https://www.kortemark.be/kapreglement>.

¹⁹⁸ Vraag nr. 79 van de heer J. Malcorps, VLAAMS PARLEMENT, 2000-2001, 6 maart 2001, nr. 11, 1499.

¹⁹⁹ Art. 1.3 Vrijstellingsbesluit.

²⁰⁰ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', 2022, 35 en 183, https://bosplus.be/wp-content/uploads/2023/06/Kappen-en-aanplanten-van-bomen-en-vegetatiewijzigingen_eeen-screening.pdf.

²⁰¹ Art. 5.3.4 Algemene Stedenbouwkundige verordening Denderleeuw, https://blod.denderleeuw.be/LBLODWeb/Home/Overzicht/1250ce033a9b2c384badc83a107fa676f38c24cac5a3ebe2aabed3390ab7a376/GetPublication/?filename=ALGEMENE%20STEDENBOUWKUNDIGE%20VERORDENING%20-%20def_25-05-2023_28510.pdf.

een verbod op beschadiging van de wortels die groter zijn dan 2 centimeter binnen deze zone van 3 meter.²⁰²

vi. Afsluitingen

81. Ook afsluitingen zijn soms voorwerp van regulering. Sommige gemeenten leggen al dan niet onder voorwaarden het plaatsen van groenschermen of een levendige haag op:

- In Oostrozebeke moeten afsluitingen uit een levende haag bestaan die van inheems of streekeigen groen is. Draadafsluitingen of hekwerk in metaal of hout kunnen in combinatie met een levende haag worden voorzien, mits voldoende faunapassages.²⁰³
- In Zulte worden als perceelsbegrenzing uitsluitend groene aanplantingen toegestaan zoals wilgentakken en hagen. In grotere tuinen mogen ook afvalarmere afsluitingen komen zoals heggen en houten afsluitingen zonder dat er sprake is van preventieve chemische verduurzaming.²⁰⁴

C. Groendaken en geveltuinen

82. Verschillende verordeningen bevatten bepalingen over groendaken. Hoewel niet elke verordening groendaken beschouwt als een tuin en ze buiten onze definitie vallen,²⁰⁵ nemen we de bepalingen toch op omdat ze op het vlak van ontharding en vergroening dezelfde effecten hebben.²⁰⁶ Of een groendak al dan niet als een tuin geldt, is relevant in het licht van de minimale hoeveelheid onverharde ruimte. De bepalingen variëren als het gaat over de hellingsgraad en de oppervlakte van het dak en de randvoorwaarden:

---

²⁰² Art. 49 Stedenbouwkundige verordening op het bouwen, verkavelen en op de beplantingen Brugge, <https://www.brugge.be/sites/default/files/2024-02/GemeentelijkeStedenbouwkundigeVerordeningBouwenVerkavelenBeplantingen.pdf>; Art. 37, § 2 Algemene stedenbouwkundige verordening Kortrijk, https://www.kortrijk.be/sites/kortrijk/files/2018-03/2013%2004%2016_ASV_boekje%20met%20toelichting.pdf.

²⁰³ Art. 32 Bouwcode Oostrozebeke, <https://www.oostrozebeke.be/file/download/0f1ec62c-2aac-4b0a-8d2a-bb16a35081ed/rUoy668bjNoqCK0zaqzJhMvZOJCrKdTmQKBweoWNBo3d>.

²⁰⁴ Art. 1 Algemene stedenbouwkundige verordening Zulte, https://zulte.paddlecms.net/sites/default/files/2021-08/geco%C3%B6rdineerde%20versie%20herziening%20ASV_0.pdf.

²⁰⁵ Art. 54 Bouwcode Mortsel, <https://www.mortsel.be/file/download/ea532bfb-574d-4c54-b15c-cc5b81728872/A393B6D4C61148A1E7A968717BFCC73F.pdf>.

²⁰⁶ Toelichting art. 50 Bouwcode Mortsel, <https://www.mortsel.be/file/download/ea532bfb-574d-4c54-b15c-cc5b81728872/A393B6D4C61148A1E7A968717BFCC73F.pdf>.

- Bij nieuwbouw, herbouw en bij een ingrijpende energetische verbouwing of renovatie moet in Dilbeek de dakoppervlakte voorzien worden van zonnepanelen. Als er geen zonnepanelen worden geplaatst, moet elke dakoppervlakte van minimaal 30 m² met een hellingsgraad tot en met 15° worden aangelegd als een groendak.²⁰⁷
- In Lede mogen de tuin en de voortuin voor maximaal 75% worden verhard. Deze bouwcode bevat een bepaling dat een groendak voor 50% als niet-verhard telt.²⁰⁸
- In Zedelgem moeten horizontale dakoppervlakten vanaf 30 m² die zichtbaar zijn of die dat in de toekomst kunnen zijn vanuit minstens één woongelegenheden volledig worden bedekt met een duurzame vorm van levend groen zoals klimop, sedum of mossen.²⁰⁹

3.1.2 Verkavelingsvoorschriften

83. Een verkavelingsvergunning bevat reglementaire voorschriften over de wijze van inrichting van de verkaveling en de bebouwing van de kavels.²¹⁰ Als het aangevraagde onverenigbaar is met de verkavelingsvoorschriften wordt de vergunning geweigerd, voor zover de verkaveling niet ouder is dan vijftien jaar bij de indiening van de aanvraag en voor zover van de verkavelingsvoorschriften niet geldig is afgeweken.²¹¹ Verkavelingsvergunningen zijn verordenend van aard en de verkavelingsvoorschriften zijn bindend voor de bouwprojecten opgericht in het kader van een verkavelingsvergunning.²¹² Als de voorschriften zo gedetailleerd zijn dat de vergunningverlener nauwelijks over beoordelingsruimte beschikt, kan de beoordeling van de overeenstemming met de voorschriften volstaan om de toets van een goede ruimtelijke ordening te verantwoorden. Als de voorschriften over bepaalde aspecten ruimte laten voor beoordelingsruimte, moet de vergunningverlenende overheid nog verantwoorden waarom het aangevraagde al dan niet verenigbaar is met een goede ruimtelijke ordening.²¹³

---

²⁰⁷ Art. 8.2.4.1 Stedenbouwkundige verordening kwaliteitsvol wonen Dilbeek,

https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Reglementen/20211207_Verordening%20KW_1.0_ondertekend.pdf.

²⁰⁸ Art. 3ter Gemeentelijke Bouwverordening Lede, https://www.lede.be/sites/default/files/2024-01/verordening%20lede%202016%20bis_0.pdf.

²⁰⁹ Art. 4.1. Stedenbouwkundige verordening met betrekking tot ruimtelijke vereisten voor meergezinswoningen Zedelgem, <https://www.zedelgem.be/sites/default/files/2018-04/verordening-ruimtelijke-vereisten-meergezinswoningen.pdf>.

²¹⁰ Art. 4.2.15, § 2 VCRO.

²¹¹ Art. 4.3.1, § 1, c) VCRO.

²¹² FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a., 'Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen' in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, (475) 502.

²¹³ *Ibid.*, 540.

84. Uit de interviews blijkt dat er in een centrumstad bij nieuwe verkavelingen één boom per kavel moet worden aangeplant en de perceelsgrenzen een inheemse haag moeten zijn. Een geïnterviewde haalt aan dat wanneer een boom deel uitmaakt van een goedgekeurde verkaveling en is opgelegd dat hij moet blijven staan, ook al staat hij binnen de vijftien meter van de woning, hij niet kan worden gekapt. Zelfs al is er het besef dat de boom moet blijven staan, blijkt de boom niet veilig:

‘Uiteindelijk heeft de eigenaar verzaakt aan zijn verkavelingsvergunning, waardoor hij de boom zonder vergunning kon vellen. Dus ook al heb je dat instrument, verlies je wel een beetje de kwaliteit ervan bij het verlenen van de vergunning.’

3.1.3 Politieverordeningen

85. Volgens art. 135, § 2 Nieuwe Gemeentewet²¹⁴ moeten gemeenten voorzien in een goede politie, met name over de zindelijkheid, de gezondheid, de veiligheid en de rust op openbare wegen en plaatsen en in openbare gebouwen. Art. 135 maakt de gemeente in algemene bewoordingen bevoegd voor het handhaven van de openbare orde.²¹⁵ Het preciseert verder welke zaken concreet aan het gezag van de gemeenten worden toevertrouwd. Dan gaat het onder andere over het nemen van passende maatregelen om rampen en plagen te voorkomen en het nemen van de nodige maatregelen, inclusief politieverordeningen, voor het tegengaan van alle vormen van openbare overlast. Openbare overlast doelt louter op materiële overlast.²¹⁶ De politieverordeningen mogen niet in strijd zijn met hogere regelgeving.²¹⁷

86. Hoewel geveltuinen en groenslingers niet vallen onder de definitie zoals gehanteerd in deze meesterproef, attenderen we erop dat gemeenten geveltuinen en groenslingers reguleren via politieverordeningen, nu dat handelt over de veiligheid van openbare wegen.²¹⁸ Zo bevat de Antwerpse Politiecodex een lijst met voorwaarden waaraan gevelvergroening en geveltuinen moeten voldoen.²¹⁹ In Gent is er een reglement voor het aanleggen en beheren van geveltuinen en

---

²¹⁴ Gecoördineerde Wet Nieuwe Gemeentewet 24 juni 1988, hierna: Nieuwe Gemeentewet.

²¹⁵ VERBANCK S., ‘VLAREM-inrichtingen niet langer immuun voor gemeentelijke politieverordeningen?’, *T.Gem.* 2015/4, (271) 273.

²¹⁶ DUJARDIN J., VAN DAMME M., VANDE LANOTTE J. e.a., ‘De gemeente’ in DUJARDIN J., VAN DAMME M., VANDE LANOTTE J. e.a. (eds.), *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Wolters Kluwer, 2021, (739) 786.

²¹⁷ Art. 119, lid 2 Nieuwe Gemeentewet.

²¹⁸ Art. 135, § 1, Nieuwe Gemeentewet.

²¹⁹ Art. 255 Antwerpse Politiecodex, <https://www.antwerpen.be/assets-proxy/387c2017-163b-44f0-bc55-512a2f22f286>.

straattuinen. Daar moet een obstakelvrije loopweg van 1,2 meter worden gewaarborgd. De verordening verbiedt ook het gebruik van invasieve planten.²²⁰

87. Een stapje verder gaan politieverordeningen die ingrijpen op private tuinen. Het Antwerpse college van burgemeester en schepenen dat *een vergunning (sic)* verleent om de groei te remmen van al dan niet alleenstaande hoogstammige bomen of om deze bomen te vellen, kan conform de Politiecodex voorwaarden stellen en de aanvrager een passende heraanplanting opleggen.²²¹ De politieverordening van Boechout stelt dat het college voorwaarden omtrent de heraanplanting kan bepalen en een waarborgsom kan eisen wanneer het de toelating verleent om een hoogstammige boom te vellen. Deze heraanplantte bomen mogen niet worden geveld zonder toelating, ook al zijn de bomen niet hoogstammig. De verordening stelt in afwijking van de VCRO dat een hoogstammige boom elke boom is die op een hoogte van een meter een stamontrek heeft van dertig centimeter.²²² Boven op de twijfelachtigheid omtrent gemeentelijke reglementen (*supra*), is het onzes inziens ook niet evident om in een politieverordening algemene bepalingen uit te vaardigen voor het hele grondgebied. Het valt te beargumenteren dat een bosje kappen in verstedelijkt gebied of verharding aanleggen in overstromingsgevoelig gebied de openbare veiligheid en gezondheid raakt. Maar brengt een enkele boom kappen in een al groene tuin en omgeving de openbare gezondheid en veiligheid ook in het gedrang? En is een politieverordening als juridisch instrument krachtig genoeg om in te grijpen op stedenbouwkundig vergunde zaken?

88. Verschillende politiereglementen bevatten een overname van art. 537 Sw. dat het kwaadwillig omhakken of zodanig snijden, verminken of ontschorsen van bomen dat zij vergaan of het vernielen van enten strafbaar stelt. Hetzelfde geldt voor art. 545 Sw. dat het afhakken of uitrukken van levende of dode hagen en het verplaatsen of verwijderen van hoekbomen of andere bomen die zijn geplant om de grenzen tussen erven te bepalen strafbaar stelt.²²³ Het betreffen gemengde inbreuken. Dat zijn inbreuken op het strafwetboek die met een gemeentelijk administratieve sanctie in een gemeente- of politiereglement kunnen worden gesanctioneerd.²²⁴

---

²²⁰ Art. 5, § 1 en § 2 Reglement voor het aanleggen en beheren van een geveltuin en een straattuin Gent, https://stad.gent/sites/default/files/media/documents/20211025_BS_Gevel-%20en%20straattuinreglement.pdf.

²²¹ Art. 661 Politiecodex Antwerpen, <https://www.antwerpen.be/assets-proxy/95400bd0-e545-4f64-8ca3-ce1ccc2185ab>.

²²² Art. 24-26 Politiereglement Boechout, https://www.politie.be/5351/sites/5351/files/files/2023-09/UPR_Deel%20B_Boechout_september%202023_0.pdf.

²²³ Bv. art. 434-435 Zonale Politiecodex GLM, <https://www.pzglm.be/files/POLITIECODEX%20GLM.pdf>.

²²⁴ Titel 3 Algemene Politieverordening met zonale gelding, <https://www.politie.be/5418/sites/5418/files/attachments/Algemene%20politieverordening%202021.pdf>.

3.1.4 Ruimtelijke uitvoeringsplannen

89. Twee geïnterviewden verwijzen ook naar de ruimtelijke uitvoeringsplannen die het mogelijk maken om bepaalde vereisten op te leggen zoals een maximale hoeveelheid bebouwing per perceel. Een RUP bevat verordenende voorschriften die een gebied beslaan en binnen dat gebied kunnen vastleggen hoe er met tuinen en verharde ruimtes in het algemeen wordt omgegaan.

3.2 Lokaal (stedenbouwkundig) vergunningenbeleid

90. Niet alle gemeenten hebben een stedenbouwkundige verordening die tuinen reguleert. De vraag is of en hoe zij via hun vergunningenbeleid de inrichting van tuinen proberen te sturen.

3.2.1 Een goede ruimtelijke ordening

91. Bij vergunningaanvragen moeten lokale besturen niet alleen een legaliteitstoets uitvoeren door de verenigbaarheid met stedenbouwkundige voorschriften na te gaan conform art. 4.3.1, § 1, 1° VCRO,²²⁵ ook volgt er een opportuniteitstoets in de vorm van de toets van een goede ruimtelijke ordening.²²⁶ Aanvragen die onverenigbaar zijn met de goede ruimtelijke ordening, moeten worden geweigerd.²²⁷

3.2.1.1 Juridische grondslag

92. Opdat er sprake is van een goede ruimtelijke ordening, moet de vergunningverlenende overheid nagaan of de aanvraag in overeenstemming is met de in art. 4.3.1, § 2, 1° VCRO genoemde criteria.²²⁸ Die criteria moeten slechts in rekening worden genomen, ‘voor zover noodzakelijk of relevant’, wat betekent dat niet elk aspect in elk dossier moet worden behandeld.²²⁹ Art. 4.3.1, § 2, 2° stelt dat de vergunningverlener bij de aanvraagbeoordeling rekening houdt met de in de omgeving bestaande toestand, waarbij hij ook beleidsmatig gewenste ontwikkelingen in rekening kan brengen (*infra*).

93. Het volstaat als motief om de weigeringsbeslissing te dragen wanneer een vraag niet verenigbaar is met de goede ruimtelijke ordening.²³⁰ De vergunningverlener heeft een ruime beoordelingsvrijheid bij het onderzoek of de aanvraag verenigbaar is met de goede ruimtelijke ordening. Hij moet duidelijk

---

²²⁵ RvVb 16 september 2021, RvVb-A-2122-0052.

²²⁶ Art. 4.3.1, § 1, lid 1, 1°, d) VCRO.

²²⁷ FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a., ‘Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen’ in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, (475) 531.

²²⁸ RvVb 18 juli 2024, RvVb-A-2324-0946.

²²⁹ FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a., ‘Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen’ in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, (475) 532.

²³⁰ RvVb 16 juni 2015, A/2015/0371.

vermelden op welke motieven zijn beslissing steunt, zodat de beslissing met kennis van zaken kan worden aangevochten.²³¹ Het louter hanteren van stijlformules leidt tot een gebrekkige motivering.²³² De vergunningverlener die stelt dat een project bijdraagt aan het verhogen van het ruimtelijk rendement, moet concreet aangeven wat de elementen zijn om de verdichting te aanvaarden.²³³ De toets van een goede ruimtelijke ordening dient niet om een lacune in de stedenbouwkundige voorschriften te compenseren.²³⁴ Met het oog op verhardingen in tuinen is het goed te vermelden dat de toets ook verplicht is bij functiewijzigingen en zonevreemde basisrechten.²³⁵

94. Een geïnterviewde legt uit dat bij de toets van een goede ruimtelijke ordening onder andere de groen- en omgevingsaanleg wordt getoetst. Er moet worden gemotiveerd waarom bepaalde ingrepen op een perceel de verhardingsgraad kunnen rechtvaardigen. Uit de interviews blijkt dat de toets des te relevanter wordt waar er geen stedenbouwkundige verordeningen zijn. Een geïnterviewde vertelt dat ze net door het ontbreken van een verordening de toets inzetten om bomen te behouden, verhardingen te vermijden en groottes van bijgebouwen bij te stellen. Ook blijkt uit de interviews dat veel zaken informeel vastliggen, ook al is er een verordening. Een centrumstad beschouwt een zwembad als verharding, maar een zwemvijver niet. De geïnterviewde geeft aan dat dat niet op papier staat, maar zo wel wordt toegepast in de vergunningverlening, en dat er zo er meerdere zaken zijn die worden toegepast zonder dat het in een verordening staat hoe je deze zaken moet interpreteren. Een geïnterviewde stelt dat wanneer de lokale kapverordening niet meer geldig zou zijn, ze toepassing blijft vinden in het kader van de toets van een goede ruimtelijke ordening.

95. De toets blijkt ook relevant in de steden die kiezen voor een kwalitatief verordenend artikel dat tuinen per definitie als groen en onverhard beschouwt. Een geïnterviewde legt uit dat burgers bij vergunningsplichtige dossiers moeten motiveren hoe ze omgaan met waardevol groen en aantonen dat het aandeel verharding functioneel in verhouding staat tot het gebruik, waarbij een verharding van 200 m² voor een terras niet als proportioneel wordt aanzien. Een omgevingsambtenaar vertelt dat zijn centrumstad wel een intern toetsingskader heeft met percentuele verhardingspercentages die helpen bij de motivatie om verharding tegen te gaan:

---

²³¹ RvVb 18 juli 2024, RvVb-A-2324-0943.

²³² RvVb 21 juni 2016, RvVb/A/1516/1254.

²³³ GRUYAERT D., 'Over stikstof, stofferen van beslissingen en stijlformules', *TOO* 2024/1, (91) 93-94.

²³⁴ BALLIEU M., 'Goede ruimtelijke ordening' geen *passe-partout* om vergunning zomaar te weigeren', *STORM* 2021/4, (24/01) 24/02.

²³⁵ AERTS S., DEJONGHE M. en VANDENDAEL P., 'Zonevreemde basisrechten: gefundeerde rechtspraak' in PALMANS R. en JANSEN R. (eds.), *Niet-vergunde constructies – tussen gedogen en regulariseren*, Intersentia, 2020, (171) 174.

‘Vroeger maakten we als omgevingsambtenaar zelf de keuze wat er moest gebeuren. Maar we kunnen ons moeilijk in de plaats stellen van diegene die iets wil realiseren. Het is niet aan ons om de keuze te maken of je een dubbele oprit nodig hebt. We proberen nu aan de hand van een procentuele verhardingsreductie te zeggen hoe de uitvoering moet gebeuren.’

3.2.1.2 Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen

96. De toets van een goede ruimtelijke ordening omvat ook dat vergunningverleners rekening kunnen houden met beleidsmatig gewenste ontwikkelingen (BGO).²³⁶ In het verleden werd vaak louter naar de bestaande omgeving gekeken, waardoor inspelen op nieuwe gewenste ontwikkelingen bemoeilijkt werd. De wetgever heeft het daarom ook mogelijk gemaakt rekening te houden met de beleidsmatig gewenste ontwikkelingen.²³⁷ BGO moeten een zekere en vaste vorm aannemen waaruit blijkt dat het om beslist beleid gaat en ze moeten kenbaar moeten zijn voor de bevolking.²³⁸ Ze bestaan in vele vormen: waar men wel of geen verdichting wil opnemen in het ruimtelijk structuurplan of beleidsplan, het parkeerbeleid in een parkeernota of de ruimtelijke ontwikkeling van een bepaald gebied in een masterplan.²³⁹ BGO zorgen ervoor dat er flexibel kan worden ingespeeld op maatschappelijke evoluties zoals de klimaatverandering.²⁴⁰

97. Ook rijst de vraag welke reikwijdte BGO hebben. Sommige lokale besturen begonnen BGO aan te wenden als alternatieve ordeningsinstrumenten²⁴¹ door bijvoorbeeld een bouwpaauze in te voeren ter realisatie van BGO.²⁴² BGO maken het nochtans niet mogelijk om aanvragen te vergunnen in strijd met verordenende bepalingen, noch is het mogelijk dat ze de bestemming van een gebied wijzigen.²⁴³ BGO

---

²³⁶ Art. 4.3.1, § 2, 2°, a) VCRO.

²³⁷ OMGEVING VLAANDEREN, ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad’, 16 augustus 2021, 3,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

²³⁸ RvVb 7 juni 2016, RvVb/A/1516/1195; OMGEVING VLAANDEREN, ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad’, 16 augustus 2021, 3, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

²³⁹ OMGEVING VLAANDEREN, ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad’, 16 augustus 2021, 4,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

²⁴⁰ MARTENS C., ‘Het criterium van de beleidsmatig gewenste ontwikkelingen bij het beoordelen van omgevingsvergunningaanvragen’, *T.Gem.* 2023/1, (3) 24.

²⁴¹ ROOSEMONT M., ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen zijn niet altijd wettelijk gewenst’, *STORM* 2020/3, (20/01) 20/01; WILDEMEERSCH V. en SEBREGHTS F., ‘Grenzen aan het instrument van de ‘beleidsmatig gewenste ontwikkelingen’ door de ogen van het Departement Omgeving’, *STORM* 2020/3, (13/01) 13/02.

²⁴² Dit gebeurde onder andere in Malle, Halle, Sint-Pieters-Leeuw, Dilbeek, Oostrozebeke en Beerse.

²⁴³ OMGEVING VLAANDEREN, ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad’, 16 augustus 2021, 2,

kunnen niet de verordenende voorschriften van stedenbouwkundige verordeningen omzeilen.²⁴⁴ Het niet-verordenende karakter impliceert ook dat het niet verplicht is om bij de toets van een goede ruimtelijke ordening BGO toe te passen: het is slechts een beoordelingsgrond waarmee overheden rekening kunnen houden met als gevolg dat een niet-toepassing niet gemotiveerd moet worden. Er wel rekening mee houden vereist wel een motivering.²⁴⁵

98. Dat maakt van BGO geen maat voor niets. Via BGO kunnen gemeenten rekening houden in hun vergunningenbeleid met bepaalde beleidslijnen voor zij juridisch zijn verankerd of met beleidslijnen die men bewust niet hard wil vastleggen in voorschriften. Door BGO te valideren en bekend te maken kunnen zij consequent de opportuniteitstoets toepassen.²⁴⁶ Uit de interviews blijkt dat de steden op verschillende manieren en met verschillende doelen niet-bindende beleidsdocumenten inzetten die in verschillende benamingen voorkomen zoals een blauwgroenplan, een masterplan bomen, een groenplan²⁴⁷ of een richtlijn. Een geïnterviewde geeft een concreet voorbeeld:

‘In ons bomenplan hebben we de 3-30-300-regel²⁴⁸ geïntegreerd. Beleidsmatig trekken we die regel ook door naar tuinen. Dit zijn richtlijnen die geen dwingend recht zijn. We hebben voor elke wijk een 3-30-300-kaart opgesteld. Die helpt ons te achterhalen of we nog ergens een groen pleintje kunnen aanleggen. Het is dus vooral een sturend kader om extra in te zetten op bepaalde buurten. We gaan niet verplichten bomen te planten. Het kan wel helpen om – net zoals we onze renovatiecoaches in bepaalde zones extra hebben ingezet – in een bepaalde wijk extra ondersteuningsbudget of uitleg te geven, zodat mensen zich bewust worden van het belang van bomen.’

---

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

²⁴⁴ RvS 28 september 2021, 251.636.

²⁴⁵ KERREMANS S. en SEBREGHTS F., ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen en de relevante omgeving: twee *can-do*'s voor meer flexibiliteit in de omgevingstoets’, *STORM* 2021/2, (11/01) 11/03.

²⁴⁶ OMGEVING VLAANDEREN, ‘Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad’, 16 augustus 2021, 6,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

²⁴⁷ DEWAELEHEYS V., CHRISTIAENS A. en CLAEYS M., ‘Kiemen voor een toekomstig tuinenbeleid. Rapport van een expertenopdracht naar beleidstactieken om tuinen beter te enten op onze groene infrastructuur’, 2021, 32, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenaadvies_Tuinen%20als%20groene%20infra_Beleidstactieken%20Tuinen%20%26%20GI.pdf; Lokale groenplannen geven de minimale groene randvoorwaarden aan voor een duurzaam groenblauw netwerk en gelden als een visiedocument dat de plaatsen met een groentekort goed zichtbaar maakt. Een groenplan is echter volledig vrijblijvend en anno 2021 bleken bestaande groenplannen tuinenlandschappen grotendeels buiten beschouwing te laten en vooral te focussen op het openbaar domein.

²⁴⁸ VLAANDEREN, ‘3-30-300-regel’, 7 oktober 2024, <https://www.vlaanderen.be/team-taaladvies/woorden-van-de-week/3-30-300-regel>.

99. In gemeenten met een verordening zonder verhardingsgraden kan een richtlijn of beleidskader helpen. Een centrumstad hanteert een groennormenkader met principes om vergunningaanvragen te toetsen. Dat bevat maximale verhardingspercentages en het feit dat alleen functionele verhardingen mogen. Concreet betekent dat dat de oprit en de parkeerplaats alleen in grasdallen worden aangelegd en er nog maximaal een pad tot aan de voordeur is toegelaten van 1,5 meter breed waarbij alle andere verharding niet is toegelaten. Een andere verplichting is dat mensen met een tuin groter dan 100 m² een boom planten. De geïnterviewde evalueert:

‘Een verordening is sterker, maar we merken dat de provincie rekening houdt met de visies die zijn afgeklopt binnen een bestuur. De richtlijnen zijn ook gekend bij de burger. We organiseren er infoavonden over en zetten ze op onze site. We hebben ook alle mensen die beroepsmatig te maken hebben met omgevingsvergunningen zoals architecten en makelaars een exemplaar opgestuurd.’

100. Een richtlijn in een andere centrumstad zegt dat maximaal 50% kan worden verhard met als bijkomende richtlijn dat er maar één oprit mag zijn die een maximale breedte heeft van 4,5 meter. De geïnterviewde benadrukt dat de richtlijn in het beleid wordt aangehouden:

‘Wanneer een aanvraag 60% verharding omvat, zal die waarschijnlijk worden geweigerd door de verhardingsgraad, tenzij het over een heel smalle voortuin gaat waarbij de oprit al ruim 50% van de verharding is. We merken niet alleen dat het college de richtlijn volgt, maar ook dat ze geen beperking vormt in hoger beroep.’

3.2.2 Stedenbouwkundige voorwaarden

101. Vergunningverlenende overheden kunnen beslissen om een vergunning af te leveren wanneer de overeenstemming van het aangevraagde met het recht en de goede ruimtelijke ordening kan worden gewaarborgd door het opleggen van voorwaarden, zonder dat die dienen om leemten van een vage of een onvolledige aanvraag op te vangen.²⁴⁹ Stedenbouwkundige voorwaarden worden opgelegd om het aangevraagde vergunbaar te maken zodat het met stedenbouwkundige voorschriften, verkavelingsvoorschriften of de goede ruimtelijke ordening verenigbaar is.²⁵⁰ Zonder deze

---

²⁴⁹ Art. 4.3.1, lid 2 VCRO.

²⁵⁰ Art. 71-74 Omgevingsvergunningendecreet; DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Handleiding lasten en voorwaarden bij een omgevingsvergunning’, februari 2023, 3, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-03/Handleiding%20lasten%20en%20voorwaarden%20bij%20een%20omgevingsvergunning_februari2023.pdf.

voorwaarden is het aangevraagde onvergunbaar.²⁵¹ De voorwaarden moeten voldoende precies en proportioneel zijn,²⁵² te realiseren door de aanvrager²⁵³ en ze mogen de aanvraag niet essentieel wijzigen.²⁵⁴ In de praktijk leidt dat ertoe dat bij de vergunningaanvraag om een beperkt bijgebouw te plaatsen als stedenbouwkundige voorwaarde kan worden opgelegd om alle illegale verharding op het perceel te verwijderen om het geheel in overeenstemming te brengen met de goede ruimtelijke ordening. Het is immers maar wanneer er voldoende onbebouwde ruimte overblijft dat het bijgebouw inpasbaar wordt geacht en de toets van een goede ruimtelijke ordening kan doorstaan.²⁵⁵

102. Een centrumstad probeert via stedenbouwkundige voorwaarden ook te handhaven:

‘Er zijn flink wat overtredingen tegen de maximale verhardingsgraad uit onze verordening. Je kunt dan handhavers laten rondrijden om illegaal verharde opritten op te sporen. Dat willen we niet doen. Wel betrekken we deze verhardingen via stedenbouwkundige voorwaarden in ons vergunningenbeleid.’

Nochtans dienen stedenbouwkundige voorwaarden niet als een sluiks handhavingsinstrument. Ze zijn erop gericht om een aanvraag te doen overeenstemmen met de goede ruimtelijke ordening.²⁵⁶ Een eerdere onwettige toestand handhaven zal alleen kunnen als de inbreuk deel uitmaakt van de aanvraag, in verhouding staat tot de vergunde handelingen en er uitsluitend toe strekt om het aangevraagde in overeenstemming te brengen met de goede ruimtelijke ordening.²⁵⁷

103. Uit de interviews blijkt de voorwaarde om bij vergunningaanvragen al dan niet illegale verharding te verwijderen en bomen aan of heraan te planten frequent voorkomend. Een centrumstad legt als voorwaarde vaak het bundelen van verharding en het beperken van de opritbreedte op. De eerste voorwaarde wil tegengaan dat bij vrijstaande woningen wordt gekozen voor zowel een oprit als een pad naar de voordeur. Een geïnterviewde geeft aan dat bij illegale verharding er idealiter eerst een gesprek plaatsvindt met de eigenaars die het dan zelf aanpassen. Lukt dat niet, wordt een aangepast inplantingsplan opgelegd met de te verwijderen verharding dat het college bekrachtigt. Hij erkent dat

---

²⁵¹ Ontwerp van decreet tot aanpassing en aanvulling van het ruimtelijke plannings-, vergunningen- en handhavingsbeleid, VLAAMS PARLEMENT, 2008-2009, 17 december 2008, nr. 2011/1, 116.

²⁵² *Ibid.*

²⁵³ *Ibid.*, 117.

²⁵⁴ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Handleiding lasten en voorwaarden bij een omgevingsvergunning’, februari 2023, 5,

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-03/Handleiding%20lasten%20en%20voorwaarden%20bij%20een%20omgevingsvergunning_februari2023.pdf.

²⁵⁵ RvVb 21 maart 2024, RvVb-A-2324-0567.

²⁵⁶ DE SMET B., ‘Vergunningsvoorwaarden zijn geen handhavingsinstrument’, *STORM* 2019/3, (29/01) 29/01.

²⁵⁷ *Ibid.*, 29/02-29/03.

je dat een kleine omweg van handhaving kan noemen. Een geïnterviewde bevestigt het belang van een gesprek met de aanvragers. Dan wordt bijvoorbeeld gevraagd of zij het echt nodig achten dat de oprit volledig in beton is en wordt de vraag gesteld of waterdoorlatende verharding ook kan. Pas wanneer mensen niet in het verhaal meestappen, worden er voorwaarden opgelegd of wordt de aanvraag geweigerd.

104. Hoe ver kun je gaan met het opleggen van voorwaarden? De meeste geïnterviewden zeggen geen voorwaarden op te leggen die ze niet kunnen koppelen aan de vergunningaanvraag:

‘Als het gaat over een gevelwijziging en de hele tuin blijkt vol te liggen met verharding, kijken we hoe lang de verharding er al ligt en of er handhaving mogelijk is. Maar dan is het niet redelijk om dit in het vergunningsdossier te betrekken. Gaat het over een verbouwing of heraanleg van een voor- of achtertuin, is bij ons de goede ruimtelijke ordening wel hieraan gekoppeld en leggen we ontharding als voorwaarde op.’

Een andere centrumstad durft verder te gaan:

‘Het hanteren van voorwaarden stuit vaak op onbegrip. ‘We willen onze keuken uitbreiden en moeten onze oprit ontharden. Dat moet een vergissing zijn! De oprit ligt hier al twintig jaar en hebben we zo gekocht’, krijgen we dan te horen. Bij elke vergunningaanvraag kijken we naar het hele perceel, waarbij we vergunning per vergunning bekijken of er te veel is verhard in de voor- of achtertuin. Wij gaan met de aanvragers in dialoog waarbij we het belang uitleggen om zoveel mogelijk water op eigen terrein op te vangen. We leggen uit, maar geven geen vergunning. Wordt er niet onthard, start er een handhavingstraject.’

Een omgevingsambtenaar zegt streng toe te kijken op verharding:

‘We hebben pas een dossier negatief geadviseerd vanwege te veel verharding in de tuin. De aanvraag ging over een verbouwing van een woning die niet te veel voorstelde. De aanvragers hadden al zonder vergunning een poolhouse en zwembad aangelegd. De hele zij- en voortuin was volledig in kiezels. We zouden mild kunnen zijn door te zeggen dat de verbouwing van de woning prima is, wat in feite ook zo was. Toch hebben we nu opgelegd dat het verwijderen van verharding een voorwaarde is om een vergunning te kunnen krijgen. De vraag is nu zoals altijd of het college ons zal volgen.’

Het is echter de vraag of dat kan. Een omgevingsambtenaar betwijfelt dat:

‘We hebben hiertegen vroeger ook gezondigd, maar de deputatie fluit je dan terug in beroep. Eigenlijk kun je geen voorwaarde in de tuin opleggen bij de verbouwing van een woning, al zouden we zelf graag ook zo ver gaan. We kijken puur naar het aangevraagde. Wat we wel durven, is bij de aanvraag voor een zwembad en een poolhouse de hele tuin in ogenschouw nemen. Als er dan nog een reeks tuinaanhorigheden zijn zoals bergingen, dan zeggen we wel dat er moet worden onthard vooraleer het zwembad er kan komen.’

3.2.3 Stedenbouwkundige lasten

105. Stedenbouwkundige lasten zijn bijkomende plichten voor de vergunninghouder. De oorsprong ligt in het voordeel dat een begunstigde uit de vergunning haalt en in de bijkomende taken voor de overheid door de uitvoering van deze vergunning.²⁵⁸ Stedenbouwkundige lasten moeten proportioneel zijn. Om de evenredigheid te beoordelen worden het voordeel van de begunstigde en de last van de vergunning voor het bestuur tegenover elkaar afgewogen.²⁵⁹ Stedenbouwkundige lasten bestaan in de vorm van financiële lasten of lasten *in natura*. Lasten *in natura* bevinden zich in of in de nabijheid van projecten die de lasten doen ontstaan.²⁶⁰ De nabijheidsvereiste geldt niet voor financiële lasten.²⁶¹ Sinds 1 januari 2024 moeten lokale overheden een stedenbouwkundige verordening hebben om financiële lasten op te leggen. Die inkomsten moeten worden aangewend voor het ruimtelijk beleid.²⁶²

106. Lokale overheden hebben de plicht om een stedenbouwkundige last op te leggen bij de aanvraag van een functiewijziging voor de omvorming van een landbouwwoning naar een particuliere woning. Dat kan via een financiële last, maar een centrumstad geeft de voorkeur aan lasten *in natura* zoals het aanleggen van een haag of een boom planten. Aangestipt wordt dat het soms meer aangeraden is te ontharden dan een boom te planten, want landbouwhoeves hebben vaak veel verharding. Ook het slopen van gebouwen valt onder de last *in natura*. Een andere geïnterviewde zegt bij het omvormen van landbouwzetels naar nieuwe woningen redelijk ver te gaan in het slopen van de gebouwen:

‘Een berging van 100 m² volstaat als tuingebruik, dus willen we dat de stal weg moet. Als je niet ingrijpt, krijg je stallen waar mensen hun tractor en nog wat rijkoetsen of hun verzameling

---

²⁵⁸ Art. 75, § 2 Omgevingsvergunningendecreet.

²⁵⁹ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Het instrument lasten in de omgevingsvergunning: Hefboom voor een duurzame en robuuste leefomgeving’, 2023, 14, <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-09/Leidraad%20Lasten.pdf>.

²⁶⁰ Art. 75, § 4 Omgevingsvergunningendecreet.

²⁶¹ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Het instrument lasten in de omgevingsvergunning: Hefboom voor een duurzame en robuuste leefomgeving’, 2023, 15, <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-09/Leidraad%20Lasten.pdf>.

²⁶² Art. 75, § 3, 4° Omgevingsvergunningendecreet.

oldtimers kwijt willen. Het zijn vaak de meest gegoeden die deze woningen bewonen. We zeggen niet dat er niets kan, maar leggen wel grenzen op. We hebben ook nog geen beroepen gehad van Landbouw & Zeevisserij omdat we dingen deden die voor hen niet door de beugel konden.'

Een derde centrumstad legt ook lasten *in natura* op zoals groen aanplanten of een gebouw slopen. De geïnterviewde omgevingsambtenaar zegt dat de verhardingen functioneel moeten zijn in het kader van residentieel wonen. Bij de sloop van een schuur moet de fundering ook worden verwijderd:

'We hebben het geluk dat het Departement Landbouw & Visserij een goede partner is. Dus de paar keer dat het college ons niet is gevolgd, zijn zij in beroep gegaan waarbij de deputatie hen als adviesinstantie volgt.'

107. Een andere last is dat bij grotere ontwikkelingen waardevolle groenstructuren of een bosje op het gebied gratis moeten worden overgedragen aan het openbaar domein, zodat er zekerheid is dat het goed wordt onderhouden en niet verdwijnt. Een geïnterviewde zegt dat bij die projecten per woonentiteit een hoeveelheid groen kan worden gevraagd die bovendien een collectiviteit moet vormen om geen samenraapsel van schaamstroompjes groen te hebben. Het is voor deze centrumstad een doelbewuste strategie om het openbaar te doen, zodat iedereen er gebruik van kan maken. De geïnterviewde haalt aan dat dat impliceert dat er minder privaat groen is, maar dat dat wordt gecompenseerd in grotere openbare ruimtes waar mensen die in een appartement wonen of minder toegang hebben tot een private tuin genot van hebben.

3.2.4 Subsidie- en retributiereglementen

108. De geïnterviewden benadrukken dat de wortel zeker zo belangrijk is als de stok. Een van hen haalt aan dat het financiële aspect van klimaatvriendelijk gedrag nog te gemakkelijk wordt onderschat. Via subsidiereglementen kunnen gemeenten burgers of verenigingen financieel ondersteunen, zo ook om natuur en groen te stimuleren of private tuinen te ontharden.

109. Gemeenten proberen via tal van stimuli burgers te sensibiliseren om hun tuin *klimaatproof* in te richten. Een eerste soort subsidies zijn onthardingspremies, waarbij de gemeente een bedrag uitreikt per m² ontharding. Zo krijgt in Genk wie minimaal 1 m² onthardt en vergroent met gras, gazon of beplanting een premie van 15 euro per m², met een maximum van 750 m². Wie minimaal 1 m² onthardt

en vergroent met beplanting van hoge ecologische waarde, kan rekenen op 20 euro per m².²⁶³ De onthardingspremies zorgen bij sommige geïnterviewden voor een dubbel gevoel omdat het vaak over onvergunde verhardingen gaat en je zo geld geeft aan mensen die onwettig verhardingen hebben aangelegd. Een ander gehoord bezwaar is dat het geld vaak gaat naar mensen die al van plan waren om te ontharden. Een centrumstad zegt juist bewust de subsidie niet te hebben gekoppeld aan het al dan niet vergunde karakter van de verharding omdat het net de onvergunde verhardingen zijn die je verwijderd wil zien en handhaving niet de snelste activiteit is.

110. Gemeenten stimuleren ook de aanplant en het behoud van bomen en beplantingen. Zo kunnen Hasseltenaren een premie krijgen voor de aanleg en onderhoud van kleine landschapselementen zoals hagen, heggen of houtkanten, waarbij de keuze voor streekeigen boom- en struiksoorten verplicht is.²⁶⁴ Ook kunnen ze een subsidie krijgen voor het onderhoud van waardevolle bomen en erfgoedbomen.²⁶⁵ Een onderhoudstoelage voor oude en waardevolle bomen is ook te vinden in Brugge.²⁶⁶ Nog in Hasselt kon in 2024 elk gezin een gratis broeikasboom aanvragen. 2.413 gezinnen gingen in op dat aanbod.²⁶⁷ In Kortrijk konden inwoners een gratis boom krijgen met hieraan een gratis infoavond gekoppeld.²⁶⁸

111. Een andere vorm van sensibilisering is het faciliteren van externe hulp bij het inrichten van tuinen. Kortrijk verklaart in zijn *Green Deal* extra tuincoaches aan te stellen die inwoners gratis adviseren over het vergroenen van hun tuin. Kortrijk wil tegen 2025 minstens 500 tuinen hebben geadviseerd.²⁶⁹ In Genk liep het project *Waterrijk Waterschei* met als doel water vast te houden op zowel publiek als privaat domein. Burgers werden aangemoedigd via watergesprekken en -parades hun tuin *waterproof* te maken.²⁷⁰ Een door Vlaanderen ondersteund initiatief dat in heel wat gemeenten loopt, zijn de

---

²⁶³ Art. 5 Subsidiereglement voor ontharden en vergroenen van particuliere voortuinen Genk, <https://www.genk.be/file/download/41076/5D5650B4E8C319830FA1A5081D441A07>.

²⁶⁴ Art. 8 Gemeentelijk reglement voor het betoelagen van de aanleg en het onderhoud van kleine landschapselementen Hasselt, https://www.hasselt.be/sites/hasselt/files/documenten_stad_hasselt/regl_subsidie_hasselt_2008_landschapselementen.pdf.

²⁶⁵ HASSELT, 'Onderhoud van grote bomen', <https://www.hasselt.be/nl/grotebomen#:~:text=Voor%20waardevolle%20bomen%3A&text=300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar,300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar>.

²⁶⁶ BRUGGE, 'Onderhoudstoelage oude en waardevolle bomen', <https://www.brugge.be/klimaat-milieu-natuur/blauw-groen-de-stad/subsidies/onderhoudstoelage-oude-en-waardevolle-bomen>.

²⁶⁷ HASSELT, 'Broeikasboom bestellen', <https://www.hasselt.be/nl/broeikasboom>.

²⁶⁸ KORTRIJK, '82 gratis klimaatbomen voor Kortrijkse tuinen', 14 december 2024, <https://pers.kortrijk.be/245171-82-gratis-klimaatbomen-voor-kortrijkse-tuinen#:~:text=Bomenkansenkaart%20toont%20ruimte%20voor%20meer%20bomen&text=Zo%20komen%20er%20in%20een,%2C%20Evolis%2C%20en%20Lentewijk%20Kooigem>.

²⁶⁹ KORTRIJK, 'Kortrijkse Green Deal', <https://www.kortrijk.be/greendeal>.

²⁷⁰ GENK, 'Waterrijk Waterschei', <https://www.genk.be/waterrijk-waterschei>.

Tuinrangers.²⁷¹ Dat zijn vrijwilligers die burgers gratis tuinadvies op maat geven om hun tuin biodiverser en klimaatrobuuster te maken.²⁷² Een omgevingsambtenaar adviseert beleidsmakers hier sterker op in te zetten:

‘Met meer budget kunnen we meer *Tuinrangers* opleiden. Het gaat over een kleine *incentive* van een kleine honderd euro, maar mensen voelen zich zo ondersteund en er gebeurt effectief iets. Mensen praten met elkaar. We merken dat er bij ons een grote wachtlijst is.’

112. Sint-Niklaas heeft een retributiereglement voor het niet heraanplanten van gevelde of gerooide bomen. Omdat het Vrijstellingsbesluit blijft gelden, vallen bomen in woongebied binnen een straal van vijftien meter van de woning buiten het toepassingsgebied.²⁷³ Het reglement legt op waar en wanneer de heraanplant moet gebeuren en zegt dat die moet worden gestaafd met minimaal drie foto's die de plaatsing van de boom goed weergeven en een aanduiding van de locatie op het percelenplan.²⁷⁴ Dilbeek heft een belasting op het verharderen, bouwen en het uitbreiden van gebouwen en constructies waarvoor een voorafgaandelijke melding of omgevingsvergunning is vereist.²⁷⁵ De belasting is dus van toepassing op het aanleggen van niet-vrijgestelde verhardingen.²⁷⁶ Ook in Gent lag een verhardingstaks op tafel, maar die kwam er uiteindelijk niet.²⁷⁷

---

²⁷¹ Hier vind je een overzicht van alle deelnemende gemeenten: <https://www.tuinrangers.be/gemeenten>.

²⁷² TUINRANGERS, 'Over Tuinrangers', <https://www.tuinrangers.be/over-tuinrangers>.

²⁷³ SINT-NIKLAAS, 'Belasting op het niet heraanplanten van gevelde of gerooide bomen', <https://www.sint-niklaas.be/onze-dienstverlening/natuur-en-milieu/vergunningen-belastingen/belasting-op-het-niet-heraanplanten-van-gevelde-gerooide-bomen>.

²⁷⁴ Art. 7 Gemeentebelasting op het niet heraanplanten van gevelde of gerooide bomen Sint-Niklaas, <https://www.sint-niklaas.be/sites/portaal/files/documents/2024-12/gemeentebelasting%20op%20het%20niet%20heraanplanten%20van%20gevelde%20of%20gerooide%20bomen.pdf>.

²⁷⁵ DILBEEK, 'Aanpassing reglement belasting op (ver)bouwen en verharderen, inwerkingtreding vanaf 1 juli 2021', <https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Bekendmakingen/GR%2022062021%20Aanpassing%20reglement%20belasting%20op%20%28ver%29bouwen%20en%20verharderen.pdf>.

²⁷⁶ DILBEEK, 'Belasting op (ver)bouwen, uitbreiden en verharderen', <https://www.dilbeek.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwkompas/belasting-op-verbouwen-uitbreiden-en-verharderen>.

²⁷⁷ VAN DE VELDE P., 'Gent voert toch geen verhardingstaks in voor wie te veel beton legt, "er waren praktische problemen", VRT NWS 5 juli 2022, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/07/05/gent-voert-dan-toch-geen-verhardingstaks-in-voor-wie-te-veel-bet/>.

4 Evaluatie

113. Deze meesterproef brengt in kaart welke kansen het lokaal recht en vergunningenbeleid bieden om tuinen klimaatadaptief te reguleren en peilt naar de uitdagingen. We stellen ons de vraag of het recht effectief bijdraagt aan het klimaatadaptief reguleren van tuinen en gaan na hoe het dat doet en waar het tekortschiet. Tuinen klimaatadaptief reguleren betekent vooral verharding beperken en het behouden en planten van groen en bomen. De evaluatie eindigt met een luik over handhaving die, zoals uit de interviews blijkt, overal voor hoofdbreken zorgt.

4.1 Het beperken van verhardingen

114. De verhardingsbepalingen in lokale stedenbouwkundige verordeningen vallen op te delen in twee types. Enerzijds leggen kwantitatieve bepalingen een maximaal toegestane hoeveelheid verharding op. Anderzijds bevatten kwalitatieve bepalingen open formuleringen die verhardingen beperken tot het strikt noodzakelijke zonder een getalsmatige bovengrens. Lokale verordeningen kunnen ook het te gebruiken verhardingstype opleggen. Of er nu een lokale verordening is of niet die verhardingen reguleert, moet in elk vergunningsdossier de toets van een goede ruimtelijke ordening worden uitgevoerd. Uit de interviews blijkt die des te relevanter wanneer een lokale verordening ontbreekt. Lokale overheden benutten vergunningaanvragen ook door het opleggen van stedenbouwkundige voorwaarden zoals het verwijderen van verharding of het planten van een boom. Zij kunnen ook stedenbouwkundige lasten opleggen. Die kunnen de vorm van een financiële last aannemen of een last *in natura* zoals het verwijderen van verharding. Gemeenten zetten ook in op sensibilisering zoals de *Tuinrangers* of onthardingspremies die burgers moeten aanzetten om hun tuin te vergroenen.

115. De geïnterviewden beschouwen stedenbouwkundige verordeningen door hun verordenende aard als een krachtig instrument, waarbij ze er tegelijkertijd op wijzen dat ze geen doel op zichzelf zijn maar een middel om zaken te realiseren. Een geïnterviewde haalt aan dat je niet moet stoppen met nadenken wanneer je een verordening hebt. Ook een expertenadvies over tuinen wijst op het belang om de stringente toepassing van regelgeving te vermijden: de doelstellingen van de beleidstactieken zijn belangrijker dan de strenge toepassing van arbitrair ingeschatte normen. Een te rigide toepassing van de regelgeving ondermijnt het draagvlak. Verordenende voorschriften maken daarom best deel uit van een bredere strategie.²⁷⁸

---

²⁷⁸ DEWAELEHEYN V., CHRISTIAENS A. en CLAEYS M., 'Kiemen voor een toekomstig tuinenbeleid. Rapport van een expertenopdracht naar beleidstactieken om tuinen beter te enten op onze groene infrastructuur', 2021, 38,

116. Het is niet omdat kwantitatieve verhardingsbeperkingen heldere cijfers opleggen dat overheden geen beoordelingsruimte meer hebben. Een geïnterviewde stelt dat veel mensen ervan uitgaan dat de maximale toegelaten hoeveelheid verharding per definitie een recht is, wat het voor politici niet altijd eenvoudig maakt om *nee* te zeggen. Het is hier relevant of de stedenbouwkundige voorschriften zo gedetailleerd zijn dat ze de beoordelingsruimte uitsluiten van de vergunningverlener omdat de voorschriften een veruitwendiging zijn van de goede ruimtelijke ordening of dat de voorschriften zoals meestal maximumnormen betreffen.²⁷⁹ Het gaat dus over de vraag of een bepaalde hoeveelheid verharding hoe dan ook is toegestaan of maximaal kan worden toegestaan. De Raad voor Vergunningsbetwistingen stelde al dat maximumnormen vergunningverleners niet ontslaan van de plicht om de toets van een goede ruimtelijke ordening uit te voeren.²⁸⁰ Ook al blijf je onder de maximaal toegestane verhardingsgraad, is het dus niet zeker dat je een vergunning krijgt. Onzes inziens is het dan wel belangrijk dat stedenbouwkundige voorschriften zo worden geformuleerd dat ze er geen twijfel over laten bestaan dat ze niet per definitie een recht zijn.

117. Een centrumstad kiest bewust om niet te werken met kwantitatieve beperkingen omdat de cijfers beletten om maatwerk te leveren. Een andere centrumstad motiveert het werken met kwalitatieve verhardingsbepalingen door te stellen dat er in de stad percelen zijn van 5000 m² en stadstuinjes van 10 m² en dat dan percentages of aantallen m² hanteren niet eerlijk is. Ook de brochure *de Bouwcode als klimaattool* wijst op valkuilen van kwantitatieve beperkingen. De brochure erkent het voordeel van rechtszekerheid, maar stelt ook dat de maxima ertoe leiden dat ze als verworven recht worden beschouwd, waarbij eigenlijk geen toets plaatsvindt van de noodzaak voor de verharding. De brochure pleit daarom voor een algemene *catch-all*-bepaling die in alle zones van toepassing is. Door ook te vragen om de noodzaak van de verharding aan te tonen, wordt een aanvrager gedwongen om stil te staan bij de reden voor de verharding en in het beste geval bij de negatieve impact ervan.²⁸¹ Dat gaat over de bepalingen die verhardingen tot het strikt noodzakelijke beperken. De brochure erkent dat dit een stevige lokale beoordeling vergt en de durf om *nee* te zeggen. Er moet telkens worden nagegaan of de motivering van de noodzaak echt klopt.²⁸² De effectiviteit van open bepalingen hangt dus sterk

---

https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Tuinen%20als%20groene%20infra_Beleidstactieken%20Tuinen%20%26%20GI.pdf.

²⁷⁹ BIEBAUW H. en BELEYN J., 'Vastgelegde maxima zijn geen dogma bij de beoordeling van de goede ruimtelijke ordening', *STORM* 2020/3, (04/01) 04/02-04/03.

²⁸⁰ RvVb 4 februari 2020, RvVb-A-1920-0507.

²⁸¹ VRP, 'de Bouwcode als KLIMAATTOOL', juni 2022, 50, <https://drive.google.com/file/d/1Q00Kis5NrcKWj5rbiF5WYyzYYTEdY7-S/view>.

²⁸² *Ibid.*

af van de vergunningverlener. Kwantitatieve verhardingsbeperkingen zou je als een stok achter de deur kunnen beschouwen.

118. De interviews illustreren het spanningsveld tussen lokale autonomie en decretale sturing. Het maatwerk dat van lokale overheden wordt verwacht, leidt tot een versnippering aan bepalingen. Wat in de ene gemeente kan, kan daarom niet in een buurgemeente. De Vlaamse decreetgever poogt dit te verhelpen door een verbod in te stellen om in lokale stedenbouwkundige verordeningen een vergunningsplicht te creëren, tenzij ze betrekking heeft op een onderwerp uit de door de Vlaamse regering nog op te stellen limitatieve lijst. Toch passen lokale overheden hier een mouw aan door verhardingen te limiteren, waarmee het in principe niet-vergunningsplichtige *de facto* opnieuw vergunningsplichtig wordt.

119. Gemeenten zonder verordening vallen terug op het veelvuldig als worsteling aangehaalde Vrijstellingsbesluit dat verhardingen toelaat tot 80 m² zonder vergunning. Een doorn in het oog bij verschillende geïnterviewden is dat je op basis hiervan kleine tuinen vrijwel geheel kunt verharden:

‘Het Vrijstellingsbesluit is gemaakt op maat van standaardverkavelingen *in the middle of nowhere* waar iedereen een vrijstaande woning heeft met een tuin van dertig meter diep en vijftien meter breed. Daar werkt dat misschien, maar in een binnenstad is dat dramatisch. In het centrum van een stad kunnen mensen hun hele tuin met verharding dichtleggen. Ik snap dat het niet makkelijk is dat je met 300 of 350 verschillende verordeningen zit, maar ruimtelijk beleid is omgaan met de context. Zeggen dat heel Vlaanderen hetzelfde is, is gewoon nonsens.’

120. Uit de interviews blijkt dat een boom planten of verharding verwijderen vaak wordt gehanteerd als stedenbouwkundige voorwaarde. Het valt op dat de centrumsteden aftasten hoe ver ze kunnen gaan of die zoektocht al hebben verricht. Een centrumstad durft stedenbouwkundige voorwaarden op te leggen die geen enkel verband hebben met de vergunningaanvraag, wat eigenlijk niet kan. Andere pogen via stedenbouwkundige voorwaarden te handhaven, waarvoor ze evenmin zijn bedoeld.

121. De geïnterviewden benadrukken elk het belang van informeren, sensibiliseren en zelf het goede voorbeeld geven. Eén onder hen zegt dat je van stedenbouwkundige verordeningen alleen niet kunt verwachten *klimaatproof* te worden. Een eerste reden is dat ze alleen spelen in vergunningsdossiers:

‘Het jaarlijkse aantal verleende vergunningen, waaronder ook zaken vallen als aanvragen voor gevelwijzigingen, is maar een habbekrats van het totale aantal woningen in onze stad. Bij een vergunningaanvraag zal ontharding een aspect zijn, maar hiermee gaan we het niet redden.’

Een andere beperking is gebrek aan kennis over de regels. Al kan de grens tussen onwetendheid en moedwilligheid dun zijn:

‘Wanneer we mensen laten weten dat een boom niet mag worden gekapt, gaan ze de boom kandelaren waardoor de boom twee jaar later dood is. Iets wat we ook vaak meemaken, is dat architecten bomen en planten bewust niet melden. Men begint te bouwen en wij komen er dan achter dat er wel bomen staan, maar op een moment dat ze al zwaar zijn beschadigd.’

Een geïnterviewde benadrukt dat het de taak van de stad en de hogere overheden is om het bewustzijn bij burgers over verhardingen te vergroten. Een geïnterviewde ziet een belangrijke rol weggelegd voor Vlaanderen:

‘De Vlaamse overheid moet heel duidelijk communiceren naar de burger, zodat wij als lokale overheid hiernaar maar te verwijzen hebben. Wanneer Vlaanderen duidelijk sensibiliseert, wordt het voor burgers duidelijk dat niet de lokale schepenen bepaalde regels uitvinden om hen te pesten, maar dat het een algemene goede praktijk betreft.’

Een andere geïnterviewde kijkt in het hoofd van lokale politici:

‘Waarom moeten wij dat nu als eerste gaan doen? Als iedereen in Vlaanderen dit zou doen, heb ik er geen probleem mee om streng te zijn. Maar we gaan dat toch niet als eerste doen?’

Dat het niet altijd gaat over onwetendheid, bevestigt een geïnterviewde die ook naar Vlaanderen kijkt voor ondersteuning:

‘Wij hebben al vaak geprobeerd tuinaannemers te informeren wat vergunningsplichtig is. Nee, schors is geen beplanting. Ja, kiezel is verharding. Wanneer mensen een pv of aanmaningsbrief krijgen, vallen er velen uit de lucht. Ze zullen het vaak niet weten, maar professionals? We hebben geprobeerd die doelgroep te bereiken, maar botsten op GDPR-regels. Dan hebben we Ruimte Vlaanderen gevraagd om een campagne te voeren over de vergunningsplicht specifiek voor tuinprofessionals. Daar kwam niet veel van. Wij moeten ons netwerk aanspreken, terwijl dit in heel Vlaanderen hetzelfde is. Ik verwacht dat Vlaanderen inzet op goede communicatie. Wij krijgen nu van burgers te horen dat in buurgemeente X iets wel mag. Nee, daar mag dat ook niet. Ook daar is een vergunningsplicht.’

4.2 Bomen en beplantingen beschermen en groen creëren

122. Lokale stedenbouwkundige verordeningen leggen de aanplant van een hoogstammige boom, inheems groen of streekeigen planten en levendige hagen op. Om groen en bomen in het bijzonder te beschermen, hanteren gemeenten een kapverordening of -reglement dat oplegt wanneer het kappen van bomen en andere beplantingen vergunningsplichtig is. Soms bevatten lokale verordeningen ook boombeschermingsmaatregelen bij bouwwerken. De (her)aanplant van een boom kan ook een stedenbouwkundige voorwaarde zijn. Een potentiële stedenbouwkundige last is de aanplanting van een boom of een haag bij functiewijzigingen. Ook zijn er tal van sensibiliserende initiatieven om tuinen groen in te richten, gaande van groepsaankopen van bomen tot subsidies voor erfgoedbomen en het onderhoud van bomen.

123. De regelgeving omtrent het kappen van bomen is allesbehalve eenduidig. Ten eerste rijst de vraag of bomen in een bos staan. De vraag oogt gemakkelijker dan het antwoord, aangezien het Bosdecreet hier ruimte voor interpretatie laat en het een feitenkwestie is voor de rechter of een groep bomen een bos is of niet. Zo vallen tuinen niet onder het Bosdecreet, maar kunnen bomen in tuinen wel tot een bos behoren waardoor het Bosdecreet ook van toepassing is op tuinen.

124. Voor het vellen van hoogstammige bomen die geen deel uitmaken van een bos geldt in principe een vergunningsplicht. Met het oog op tuinen zijn er twee belangrijke uitzonderingen. Art. 4.2.1, 3° VCRO stelt dat er pas een vergunningsplicht is bij bomen met een stamomtrek van één meter op één meter boven het maaiveld. Art. 6.1 Vrijstellingsbesluit stelt dat er evenmin een vergunningaanvraag nodig is voor bomen op een huiskavel op minder dan vijftien meter van de vergunde woning. Laure De Vroey stipt aan dat die vrijstellingen een behoorlijk ruim geheel vormen die doorheen de tijd uitgebreid zijn. Omdat de bomen zonder vergunning konden worden gekapt, zijn hier geen data over beschikbaar.²⁸³ Uit onderzoek blijkt dat in geval van een vergunningaanvraag voor het vellen van bomen veertig gemeenten in de periode 1990-2017 geen enkele vergunning weigerden.²⁸⁴ Tot 2009 konden gemeenten in eigen kapverordeningen een strengere vergunningsplicht opleggen dan de Vlaamse regelgever. Die zijn tot op heden van kracht.

---

²⁸³ Verslag van de hoorzitting over het rapport 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 16 oktober 2023, nr. 1852/1, 6.

²⁸⁴ DEPARTEMENT OMGEVING, 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', 2022, 9, <https://bosplus.be/wp-content/uploads/2023/06/Kappen-en-aanplanten-van-bomen-en-vegetatiewijzigingen-eeen-screening.pdf>.

125. Ook als het gaat over het beschermen van bomen zorgt het Vrijstellingsbesluit bij geïnterviewden voor wrevel. Ze stellen dat bomen op vijftien meter van een woning evengoed mooie toekomstbomen zijn of bomen die er al enkele jaren staan en zorgen voor een mooi uitzicht. Een uitweg bestaat erin om in een eigen verordening het kappen van bomen te verbieden. Zo creëer je geen vergunningsplicht, wat in strijd is met de Vlaamse regelgeving, al komt het onderaan de streep op hetzelfde neer. Toch is het de vraag of dit heiligmakend is. Enerzijds laat zulk verbod geen beoordeling toe, wat betekent dat er in een gemeente nooit nog een boom kan worden geveld; anderzijds lijkt dit naar handhaving toe zwaar.²⁸⁵ Het afwijken van vrijstellingen zorgt voor extra vergunningaanvragen, wat extra werklast creëert voor gemeenten en een voor de burger onduidelijker begrip van de geldende regels.²⁸⁶ Een geïnterviewde geeft aan dat veel bomen verdwijnen die volgens de verkavelingsvergunning moeten behouden blijven, omdat mensen ervan uitgaan dat bomen binnen de vijftien meter mogen worden gekapt. De geïnterviewden bevestigen dat de versnipperde regels en de veelheid aan kaders het niet gemakkelijk maken. Een onder hen beseft dat je als burger al heel goed geïnformeerd moet zijn in het geval dat een lokale bouwcode afwijkt van hogere regelgeving inzake het vellen van bomen, maar dat ze nu eenmaal niet akkoord kunnen gaan met het feit dat elke boom binnen vijftien meter van een woning kan worden geveld.

4.3 Handhaving

126. Deze meesterproef is onvolledig zonder slotakkoord over handhaving. Hoewel handhaving niet de insteek van de meesterproef is,²⁸⁷ komt het herhaaldelijk als worsteling bij uitstek naar voren in de interviews. Daarom volgt hier een korte schets van de obstakels die er rijzen en hoe de centrumsteden die trachten het hoofd te bieden.

127. Art. 15 Grondwet schrijft voor dat de woning onschendbaar is, waarbij geen huiszoeking plaats kan hebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft. Die grondwettelijke bescherming geldt ook voor de tuin, met als gevolg dat handhavers niet zonder toestemming van de eigenaar de tuin kunnen betreden.²⁸⁸ Een volgende uitdaging is capaciteit. Dan gaat het over het aantal

---

²⁸⁵ VRP, 'de bouwcode als KLIMAATTOOL', juni 2022, 71, <https://drive.google.com/file/d/1Q00Kis5NrckWj5rbiF5WYyzYYTEdY7-S/view>.

²⁸⁶ Verslag van de hoorzitting over het rapport 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 16 oktober 2023, nr. 1852/1, 7.

²⁸⁷ De verschillende pistes in het handhavingstraject: <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/wat-als-u-de-regelgeving-niet-naleeft>.

²⁸⁸ HHC 23 September 2021, n° HHC-M-2122-0006; DE SOMER S. en VANGENECHTEN M., 'Valuing the potential of small-scale nature in the Flemish region: a scan of the legal framework', *JEEPL* 2025/22, (325) 342-343.

te controleren tuinen,²⁸⁹ maar ook over capaciteit qua personeel en middelen. Een geïnterviewde weet dat handhaving een verliespost is en de gerechtelijke weg een lang, duur en onzeker traject is en een belasting van het gerechtelijke apparaat. Een geïnterviewde geeft aan dat je om de gezondheidstoestand van een boom in te schatten al een expert moet zijn. De centrumstad in kwestie heeft die experts, maar dat is elders vaak niet zo. Ook bij de centrumsteden met vaak een of meer handhavingsambtenaren, is capaciteit een kwestie:

‘Met één handhavingsambtenaar kunnen we niet veel doen. De dossiers zijn tijdrovend. Een aanmaning voor overmatig verharden komt meestal niet bij de rechter en wordt bij ons geheel afgehandeld. Daar kruipt veel energie en overtuigingsvermogen in, ook naar de politiek toe. Bij het gerecht volgt meestal een seponering. Het is frustrerend om telkens pv’s op te maken, wetend dat ze tot niets leiden. Daarom hebben we een beleidsplan rond handhaving opgesteld in de hoop dat door dit als een prioriteit te stellen het ook in de rechtbank een hogere prioriteit krijgt.’

128. De administratieve last en het tijdrovende karakter zijn motieven om handhavingsprioriteiten vast te leggen. Zij geven een indicatie van de tijd om aan bepaalde type dossiers te besteden. In sommige dossiers wordt er een volledig handhavingstraject doorlopen, in andere dossiers blijft het beperkt tot de overtreding vaststellen en de overtreder aanmanen.²⁹⁰ Uit een studie bij 192 gemeenten blijkt dat 70% *verharding/reliëfwijzigingen-ontbossing/waterhuishouding* als prioritair handhavingsthema binnen ruimtelijke ordening hanteert.²⁹¹ Een geïnterviewde erkent dat handhaving nu vooral *ad hoc* gebeurt, waardoor er alleen wordt opgetreden bij een klacht, bijvoorbeeld van een buur. Hij hoopt nu een handhavingsbeleid te kunnen uitbouwen door een beleidsplan handhaving op te stellen met handhavingsprioriteiten. Een geïnterviewde erkent dat er geen actieve handhaving meer is bij overtredingen ouder dan vijf jaar, waardoor veel verharde voortuinen geen prioriteit meer zijn.

129. Ook al is er een heraanplant van een boom opgelegd, uit de interviews blijkt dat die boom niet per se een lang en gelukkig leven is verzekerd als hij al wordt heraan geplant:

---

²⁸⁹ DE SOMER S. en VANGENECHTEN M., ‘Valuing the potential of small-scale nature in the Flemish region: a scan of the legal framework’, *JEEPL* 2025/22, (325) 342.

²⁹⁰ DEPARTEMENT OMGEVING, ‘Lokaal handhavingsplan. Prioriteiten inzake de gemeentelijke omgevingshandhaving’, 27 september 2023, 3, <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-11/HERZELE%20-%20lokaal%20handhavingsplan.pdf>.

²⁹¹ STEPMAN M., SCHRAM F. en HONDEGHEM A., ‘Ondersteuning opmaak Omgevingshandhavingsprogramma: Onderzoeksrapport lokale omgevingshandhavingsinstanties’, 2021, 19, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/inspectie-en-handhaving/handhavingsbeleid>.

‘Een boom trek je heel snel uit. We hebben een paar dossiers lopen waar de heraanplant maar gedeeltelijk is geslaagd. Dan sporen we mensen aan om opnieuw heraan te planten.’

Een geïnterviewde geeft toe dat handhaving een manco is in de eigen stad:

‘We leggen wel goede voorwaarden op, maar er wordt niet op gehandhaafd, waardoor we niet zeker zijn of ze worden uitgevoerd. Een recent voorbeeld: een nieuwbouwwoning met een hele zijtuin die bekiezeld en beklinterd is. Wat bleek er vergund? Een inritje naar de garage en de voordeur.’

Een geïnterviewde kijkt in de richting van GAS-boetes:

‘Een voortuin verharderen gebeurt in een weekend. Verharding weg krijgen kan een jaar duren. Ik weet dat het moeilijk is met *checks and balances* en dat machtsmisbruik moet worden voorkomen, maar ik pleit voor een soort van GAS-boeteregime. Ik denk dat er hier opties liggen om sneller te werken. De bestuurlijke handhaving is al een goede stap vooruit.’

In een andere centrumstad moeten bomen die niet zonder vergunning kunnen worden gekapt altijd worden vervangen. Ze wil de verplichte heraanplant nu strikter opvolgen:

‘Ons grote gebrek is dat we de heraanplant niet duurzaam kunnen opvolgen. Daarom gaan we kijken waar de nieuwe boom is geplant en nemen we er direct een GPS-coördinaat van. Dankzij het GPS-coördinaat kunnen we dan opvolgen en handhaven. Op een gegeven moment kunnen we een GIS-laag maken met de gecompenseerde bomen en kunnen we ze op GIS volgen. Via luchtfoto’s kunnen we dan bepalen waar er bomen staan en waar niet.’

130. Die opmerking brengt ons naadloos bij het heil die verschillende geïnterviewden verwachten van technologie. Ze koesteren de hoop dat er dra met luchtfoto’s en AI meer lukt zoals het maken van een jaarlijkse scherpe luchtfoto die toont waar er allemaal verhardingen zijn bijgekomen. Vanuit de lucht aanschouwen waar er bomen staan of zijn uitgetrokken, is niet evident. Een centrumstad concentreert zich daarom op verhardingen en geeft aan dat je door ter plekke te gaan en met *Google Maps* te werken al veel kunt vaststellen. AI is dat voor achtertuinen een stukje moeilijker omdat ze afgesloten zijn. Een centrumstad is al uitvoerig de mogelijkheden aan het testen:

‘De heraanplant van bomen is de eerste jaren moeilijk te controleren. We leggen meestal op om een seizoen later heraan te planten. De mensen moeten bewijs aanleveren en voor inrichtingen in buitengebied controleren we ter plaatse. Ook de GIS-gegevens gebruiken we, onder andere om de kruingrootte te analyseren. Weldra hebben we een nieuwe tool als

alternatief voor *Google Street View: OpenStreetSmart*. Daar bieden ze ook 45-gradenfoto's aan. Op een luchtfoto is een boom een groene vlek, maar je weet niet hoeveel bomen er staan of het een struik is of iets anders. Schade zie je helemaal niet. Bij 45-gradenfoto's zie je de boom van alle kanten. Als je foto's hebt van meerdere jaren kun je die onderling vergelijken.'

131. Ook inzake handhaving stippen verschillende geïnterviewden het belang van bewustwording aan:

'Wij gebruiken de handhaving om mensen te informeren en om een mentaliteitswijziging te creëren. Je moet de burger mee hebben zonder dat hij het gevoel heeft dat hij regeltjes volgt. Je kunt zo veel regels maken als je wilt, mensen moeten wel mee zijn in het verhaal.'

5 Zeven aanbevelingen: op zoek naar de balans tussen stok en wortel

132. Deze meesterproef eindigt met een persoonlijke reflectie in de vorm van zeven aanbevelingen om het potentieel van tuinen optimaal te benutten met het oog op klimaatadaptatie. De eerste vier zijn gericht aan de Vlaamse regelgever, de volgende twee aan de lokale overheden en de laatste is aan allebei gericht. De aanbevelingen hebben als doel om regelgeving effectiever te maken met het oog op klimaatadaptatie. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de inhoudelijke invulling van de regels, maar ook naar de coherentie en de duidelijkheid van die regels.

1. Meet en weet hoe groot het aandeel private tuinen is.

133. Op de vraag hoe groot het aandeel tuinen op hun grondgebied is, konden de geïnterviewden hooguit een schatting geven. Op bestemmingsplannen vallen tuinen onder andere categorieën zoals woongebied of parkgebied zonder dat ze zelf identificeerbaar zijn. Of tuinen cartografisch ruimtelijk afgebakend moeten worden, leidt tot verschillende meningen.²⁹² Waar het aandeel tuinen een onbekende factor is, maken cijfers wel tastbaar welk potentieel tuinen hebben. Het is moeilijk om een tuinenbeleid te voeren zonder te weten hoeveel gebied tuinen innemen op gemeentelijk niveau of op wijkniveau.

2. Hanteer uniforme definities.

134. Wat is een tuin? Het is de eerste vraag van deze meesterproef. Het antwoord is niet in een decreet te vinden. Het woord *tuin* komt in het Bosdecreet voor zonder verdere uitleg en verschillende lokale stedenbouwkundige verordeningen hanteren een eigen definitie – hoewel een tuin in heel Vlaanderen hetzelfde concept is. Om een tuinenbeleid te kunnen voeren, is vereist dat zowel eigenaars als lokale besturen weten wat als tuin geldt. Dat kan door op kaarten per perceel de tuin te markeren of door een heldere definitie te hanteren. Ook *verharding* en *waterdoorlatend* worden in lokale verordeningen verschillend gedefinieerd. Dat leidt ertoe dat iets waterdoorlatend is in de ene gemeente, maar in een buurgemeente niet. Hier kan de decreetgever te hulp schieten door een lijst met uniforme definities op te stellen. Dat kan in een tuinenverordening. Dat brengt ons naadloos bij de derde aanbeveling.

---

²⁹² SCHNEIDERS A., THOONEN M. en ALAERTS K., 'Hoofdstuk 2 - 50 tinten groen. Naar een gemeenschappelijke beleidsstrategie voor groene infrastructuur' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, 2016, 94-96, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/23416>.

3. Werk een algemeen ambitieus kader op Vlaams niveau uit ...

135. Het idee van een tuinenverordening is niet nieuw. Een expertenadvies suggereert dat de Vlaamse overheid de minimale doelstellingen wat betreft groen en verhardingen kan regelen in een Vlaamse verordening Natuurlijke Tuinen, naar analogie met de gewestelijke hemelwaterverordening.²⁹³ Uit de interviews blijkt de vraag naar een algemeen en liefst ook ambitieus Vlaams kader groot en tegelijk is er onvrede over bepaalde regelingen. Exemplarisch is het lot van bomen in tuinen. Zonder lokale verordening met eigen regels voor het kappen van bomen zijn veel bomen nu vogelvrij. Lokale besturen voelen zich hierdoor genoodzaakt om zelf regels uit te vaardigen, met een versnippering aan regels als gevolg.

4. ... dat lokale overheden ambitieuzer kunnen invullen.

136. Het is aan deze versnippering dat het Verzameldecreet Omgeving 2024 een eind wil maken. De lokale kapverordeningen die dateren van voor 1 september 2009 worden mogelijk ongeldig, tenzij het vellen van bomen op de limitatieve lijst komt te staan. Dat zet gemeenten ertoe aan om een uitweg te graven via gemeentelijke reglementen, politieverordeningen en richtlijnen die een even onzekere als onduidelijke juridische basis hebben. Het zou eenvoudiger zijn om de vrijstelling van vijftien meter te schrappen, net zoals de vrijgestelde 80 m² verharding. Die laatste vrijstelling bewijst dat gemeenten maatwerk moeten kunnen leveren. Tuinen kunnen zo geheel worden verhard in gemeenten zonder verhardingsbeperkingen. Zeker in steden zijn tuinen vaak kleiner, terwijl juist daar klimaatadaptief ingerichte tuinen een groot effect hebben. Een gewestelijke tuinenverordening kan alles uniformiseren en minimale boven- en ondergrenzen bepalen zoals een maximale verhardingsgraad, een minimaal aantal bomen per m² of een regeling met betrekking tot afsluitingen.²⁹⁴ Gemeenten kunnen die regels op maat van de ruimtelijke context ambitieuzer invullen. Een ambitieus overkoepelend kader maakt het echter aannemelijk dat lokale besturen minder geneigd zijn om zelf een veelheid aan extra regels uit te vaardigen.

5. Formuleer duidelijk dat verhardingsgraden geen recht zijn als ze zo niet zijn bedoeld.

137. Uit de interviews blijkt dat burgers verhardingsmaxima als een recht aanzien, terwijl ze dit volgens enkele geïnterviewden niet zijn. De toets van een goede ruimtelijke ordening volgt immers nog. De

---

²⁹³ DEWAELEHEYN V., CHRISTIAENS A. en CLAEYS M., 'Kiemen voor een toekomstig tuinenbeleid: Rapport van een expertenopdracht naar beleidstactieken om tuinen beter te enten op onze groene infrastructuur', 2021, 39, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertadvies_Tuinen%20als%20groene%20infra_Beleidstactieken%20Tuinen%20%26%20GI.pdf.

²⁹⁴ *Ibid.*

formuleringen in verschillende lokale verordeningen verdienen wat dat betreft niet de prijs van de duidelijkheid. Het is nuttig om expliciet te formuleren dat verhardingen tot een bepaald maximum *kunnen* worden toegestaan en dit maximum niet automatisch gelijkstaat met een toelatinggrens.

6. Behandel handhaving niet stiefmoederlijk.

138. De eerste geïnterviewde besloot het interview met de sterk profetische woorden dat we in dit onderzoek tot de onvermijdelijke vaststelling zullen komen dat we niet niets over handhaving kunnen zeggen. Hoewel handhaving buiten de reikwijdte van deze meesterproef valt, kan er echter niet aan worden voorbijgegaan dat het klimaatadaptief reguleren van tuinen maar nut heeft als er sprake is van handhaving. Dat er moet worden gehandhaafd op private en van op straat niet altijd zichtbare grond, de maatschappelijke gevoeligheid van ingrijpen op tuinen en de benodigde capaciteit zijn maar enkele van de elementen die de handhaving van tuinen complex maken. Tegelijk verruimen technologische ontwikkelingen de handhavingsmogelijkheden, bijvoorbeeld door de inzet van AI. Handhaving in tuinen verdient daarom vervolgonderzoek en biedt genoeg inspiratie voor op zijn minst een meesterproef op zich.

7. Communiceer, sensibiliseer, informeer, stimuleer en geef zelf het goede voorbeeld.

139. De rode draad in de interviews is dat de stok alleen ontoereikend is en dat de wortel minstens zo belangrijk is. Positieve *incentives* werken inspirerend en wakkeren bewustzijn aan. Die bewustwording is een taak van alle niveaus en kan op vele wijzen een gezicht krijgen. Een onthardingspremie of een gratis boom vereisen geen grote budgetten, maar kunnen aanstekelijk werken. Initiatieven als de *Tuinrangers* brengen burgers kennis en bewustwording bij hoe ze hun tuin klimaatadaptief kunnen inrichten. Zelf het goede voorbeeld geven als overheid is de meest gedeelde tip in de interviews: het komt weinig geloofwaardig over om van burgers inspanningen te vragen om dan zelf een dorpsplein volledig in beton of klinkers heraan te leggen. Het is kortom zaak om drempels voor burgers weg te werken om hun tuin klimaatadaptief in te richten en alle mogelijke instrumenten te benutten. Harde regels in stedenbouwkundige verordeningen horen daarbij, maar zijn niet het enige middel en zijn een stok achter de deur in afwachting van een collectieve bewustwording die deze regels overbodig maakt.

6 Bibliografie²⁹⁵

6.1 Wetgeving

6.1.1 Wetten en decreten

Oud Burgerlijk Wetboek 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.

Gecoördineerde Wet Nieuwe Gemeentewet 24 juni 1988, *BS* 3 september 1988, err., *BS* 8 juni 1990.

Decreet Bosdecreet 13 juni 1990, *BS* 28 september 1990.

Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu 21 oktober 1997, *BS* 10 januari 1998.

Gecodificeerd Decreet Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening 15 mei 2009, *BS* 20 augustus 2009, err., *BS* 27 juni 2012.

Decreet betreffende de omgevingsvergunning 25 april 2014, *BS* 23 oktober 2014.

Decreet over het lokaal bestuur 22 december 2017, *BS* 15 februari 2018.

Burgerlijk Wetboek 14 mei 2019, *BS* 14 mei 2019.

Gecodificeerd Decreet betreffende het integraal waterbeleid 15 juni 2018, *BS* 18 december 2018 (ed. 1), err., *BS* 18 juli 2019 (ed. 2).

Besluit van de Vlaamse Regering tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is 16 juli 2010, *BS* 10 september 2010.

Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater, tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is en tot opheffing van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2013 houdende vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater (citeeropschrift: "de Hemelwaterverordening van 2023") 10 februari 2023, *BS* 21 juni 2023.

---

²⁹⁵ De online bronnen zijn voor het laatst geconsulteerd op 1 april 2025 of later.

6.1.2 Parlementaire stukken

Ontwerp van decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, VLAAMS PARLEMENT, 1996-1997, 6 juni 1997, stuk 690, nr. 1.

Vraag nr. 79 van de heer J. Malcorps, VLAAMS PARLEMENT, 2000-2001, 6 maart 2001, nr. 11.

Voorstel van decreet houdende wijziging van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, VLAAMS PARLEMENT, 2001-2002, 7 januari 2002, nr. 967/1.

Ontwerp van decreet tot aanpassing en aanvulling van het ruimtelijke plannings-, vergunningen- en handhavingsbeleid, VLAAMS PARLEMENT, 2008-2009, 17 december 2008, nr. 2011/1.

Verslag vergadering Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie, VLAAMS PARLEMENT, 2021-2022, 30 november 2021, nr. 645.

Voorontwerp van decreet houdende diverse bepalingen inzake omgeving, leefmilieu en natuur en ruimtelijke ordening, VLAAMSE REGERING, 2022-2023, 18 november 2022, nr. 1244.

Verslag van de hoorzitting over het rapport 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 16 oktober 2023, nr. 1852/1.

Voorstel van decreet houdende diverse bepalingen over omgeving, leefmilieu en natuur en ruimtelijke ordening, VLAAMS PARLEMENT, 2023-2024, 8 mei 2024, nr. 2182/1.

6.1.3 Lokale stedenbouwkundige verordeningen, politieverordeningen en reglementen

Gemeentelijke beplantingsverordening Diksmuide 23 juni 1980, <https://www.diksmuide.be/sites/default/files/2024-07/Beplantingen.PDF>.

Gemeentelijk kapreglement met betrekking tot de beplantingen Kortemark 28 februari 1986, <https://www.kortemark.be/kapreglement>.

Gemeentelijke bouwverordening met betrekking tot beplantingen Kampenhout 9 november 1995, <https://www.kampenhout.be/file/download/1111/91B54F4FEBDAFB52E6F95DFD3E73CBD8>.

Gemeentelijke Bouwverordening Lede 7 juli 1997, https://www.lede.be/sites/default/files/2024-01/verordening%20lede%202016%20bis_0.pdf.

Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Knokke-Heist 27 april 2006, <https://www.knokke-heist.be/sites/default/files/inline-files/Verordening.pdf>.

Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening betreffende de aanplant en het rooien van houtige beplantingen Ieper 2 maart 2009, https://www.ieper.be/vastgesteld_gr_20090302pdf.

Stedenbouwkundige verordening met betrekking tot ruimtelijke vereisten voor meergezinswoningen Zedelgem 27 augustus 2009, <https://www.zedelgem.be/sites/default/files/2018-04/verordening-ruimtelijke-vereisten-meergezinswoningen.pdf>.

Stedenbouwkundige verordening inzake parkeren en stallen van auto's en fietsen en realisatie van berguimten bij woningen Malle 25 oktober 2010, <https://www.malle.be/file/download/161/BF81CCB6CDA4BE293EA1C9AD5EB532C6>.

Stedenbouwkundige verordening op het bouwen, verkavelen en op de beplantingen Brugge 25 januari 2011, <https://www.brugge.be/sites/default/files/2024-02/GemeentelijkeStedenbouwkundigeVerordeningBouwenVerkavelenBeplantingen.pdf>.

Algemene stedenbouwkundige verordening Kortrijk 20 september 2012, https://www.kortrijk.be/sites/kortrijk/files/2018-03/2013%2004%2016_ASV_boekje%20met%20toelichting.pdf.

Gemeentelijke Stedenbouwkundige Verordening Hoogstraten 27 januari 2014, <https://www.hoogstraten.be/file/download/2b7afc83-8bd7-40f9-882a-a278005b164a/m4STKXoPFV4AyJkmmZgiWQbSYCLmEVG1OxXpv61m8o3d.pdf>.

Gemeentelijk kapreglement Wemmel 27 maart 2014, <https://www.wemmel.be/download.ashx?id=2419>.

Zonale Politiecodex GLM 1 april 2014, <https://www.pzglm.be/files/POLITIECODEX%20GLM.pdf>.

Gemeentelijke algemene stedenbouwkundige verordening Kasterlee 22 april 2014, <https://www.kasterlee.be/download.ashx?id=10489>.

Stedenbouwkundige verordening op de perceelsafscheiding en de verharding van de voortuinstrook Diksmuide 30 juni 2014, https://www.diksmuide.be/sites/default/files/2024-07/20140630_Verordening_perceelafscheiding_verharding.pdf.

Stedenbouwkundige verordening inzake parkeren van auto's en fietsen en realisatie van berguimten bij woningen en andere functies Arendonk 3 september 2015, <https://arendonk.be/uploads/downloads/Arendonk-Sted-verordening-parkeren-versie-1.1-dep.-2015-09-03.pdf>.

Gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Oostende 27 maart 2017,
<https://www.oostende.be/file/download/c5cd79d4-9d77-4982-9e4c-bd4f7b947662/9134A536C7CA793E11D7AC7C13304388.pdf>.

Stedenbouwkundige verordening van parkeren van voertuigen De Panne 19 april 2017,
<https://www.depanne.be/sites/default/files/2021-12/2017-09-29-br7-deelverordening-parkeren-van-voertuigen.pdf>.

Bouwcode Stad Mortsel 28 november 2017, <https://www.mortsel.be/file/download/ea532bfb-574d-4c54-b15c-cc5b81728872/A393B6D4C61148A1E7A968717BFCC73F.pdf#page=60.14>.

Algemene stedenbouwkundige verordening Zulte 19 april 2018,
https://zulte.paddlecms.net/sites/default/files/2021-08/geco%C3%B6rdineerde%20versie%20herziening%20ASV_0.pdf.

Algemene stedenbouwkundige verordening Beveren 25 juni 2018,
<https://www.gemeentebkz.be/file/download/b2c92789-ff14-4337-83b7-ccc9c6b6edbe/hrGiPw11XE0FEduZ6nBf19VQhH2EMvh5XD7mno6sl03d.pdf>.

Stedenbouwkundige verordening inzake kernversterking Zaventem 14 december 2020,
<https://www.vlaamsbrabant.be/sites/default/files/media/files/2023-06/gemeentelijke-stedenbouwkundige-verordening-iz-kernversterking-zaventem-20230622.pdf>.

Algemene Politieverordening met zonale gelding 12 januari 2021,
<https://www.politie.be/5418/sites/5418/files/attachments/Algemene%20politieverordening%202021.pdf>.

Stedenbouwkundige verordening Grimbergen 23 september 2021,
<https://www.grimbergen.be/file/download/60c65b6e-f54b-4f53-88e7-397fcff00d8/912E28AD8D83D1D1AC445F1EDDD329B4>.

Stedenbouwkundige verordening kwaliteitsvol wonen Dilbeek 28 september 2021,
https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Reglementen/20211207_Verordening%20KW_1.0_ondertekend.pdf.

Stedenbouwkundige verordening kwalitatieve meergezinswoningen Gavere 25 oktober 2021,
<https://www.gavere.be/burger/wonen-bouwen-en-verbouwen/ruimtelijke-ordening/stedenbouwkundige-verordening-kwalitatieve-meergezinswoningen>.

Bouwcode Zandhoven, september 2022, <https://www.zandhoven.be/wonen-en-verbouwen/bouwen-en-verbouwen/bouwcode-2/>.

Verordening woon- en leefkwaliteit Tremelo 27 oktober 2022,
<https://www.tremelo.be/download.ashx?id=23523>.

Stedenbouwkundige verordening inzake parkeerplaatsen Alken 24 november 2022,
<https://www.alken.be/file/download/5a152f34-90ee-4ed6-bae9-9c3daa1e92ee/IblmNUUUuKqYlwNYJkCUKccYsgpPM5AW8Nh7wbkrly3d.pdf>.

Algemene Stedenbouwkundige verordening Denderleeuw 25 mei 2023,
https://lblad.denderleeuw.be/LBLODWeb/Home/Overzicht/1250ce033a9b2c384badc83a107fa676f38c24cac5a3ebe2aabed3390ab7a376/GetPublication/?filename=ALGEMENE%20STEDENBOUWKUNDIGE%20VERORDENING%20-%20def_25-05-2023_28510.pdf.

Bouwcode Oostrozebeke 7 september 2023, <https://www.oostrozebeke.be/file/download/0f1ec62c-2aac-4b0a-8d2a-bb16a35081ed/rUoy668bjNoqCK0zaqzJhMvZOHCrKdTmQKBweoWNBo3d>.

Politierglement deel B Boechout 25 september 2023,
https://www.politie.be/5351/sites/5351/files/files/2023-09/UPR_Deel%20B_Boechout_september%202023_0.pdf.

Algemene stedenbouwkundige verordening Mechelen 18 december 2023,
<https://www.mechelen.be/algemene-stedenbouwkundige-verordening-stad-mechelen>.

Bouwcode Kortrijk 8 juli 2024, <https://www.kortrijk.be/media/113252/download?inline#page=51.14>.

Bouwcode Antwerpen, 25 maart 2024,
https://www.antwerpen.be/docs/Stad/Stadsvernieuwing/Bestemmingsplannen/SVO_11002_233_10007_0000_5/SVO_11002_233_10007_00005_0007Afwijkingsmogeli_sv.html#f1324a00-2cfb-4d71-be91-5a14b0845b0f.

Bouwcode Geel 30 september 2024,
https://www.geel.be/file_uploads/45020.pdf?sc=4312142114C23B171EE7D4E1A3D7E1D9.

Code van politiereglementen stad Antwerpen 21 oktober 2024, <https://www.antwerpen.be/assets-proxy/387c2017-163b-44f0-bc55-512a2f22f286>.

Bouwcode Boechout 2 januari 2025, <https://www.boechout.be/sites/default/files/2024-10/Bouwcode%20Boechout%202024.pdf>.

Algemene gemeentelijke stedenbouwkundige verordening Roeselare, zonder datum,
https://download.dsi.omgeving.vlaanderen.be/be.vl.omg.dsi.stukonderdeel.SVO_36015_233_00009_00001.BG.1.Dossierstuk.SV.1_1.

Gemeentelijke verordening betreffende beplantingen Aalst, zonder datum,
https://aalst.be/sites/default/files/2023-10/verordening_betreffende_bepantingen.pdf.

6.1.4 Lokale subsidie- en retributiereglementen

Gemeentelijk reglement voor het betoelagen van de aanleg en het onderhoud van kleine landschapselementen Hasselt 24 juni 2008,
https://www.hasselt.be/sites/hasselt/files/documenten_stad_hasselt/regl_subsidie_hasselt_2008_landschapselementen.pdf.

Subsidiereglement voor ontharden en vergroenen van particuliere voortuinen Genk 21 maart 2023,
<https://www.genk.be/file/download/41076/5D5650B4E8C319830FA1A5081D441A07>.

Gemeentebelasting op het niet heraanplanten van gevelde of gerooide bomen Sint-Niklaas 19 december 2024,
<https://www.sint-niklaas.be/sites/portaal/files/documents/2024-12/gemeentebelasting%20op%20het%20niet%20heraanplanten%20van%20gevelde%20of%20gerooid%20bomen.pdf>.

6.2 Rechtspraak

GwH 21 oktober 2021, 148/2021.

Cass. 22 juni 2009, C.08.04.14.N/1.

Cass. 5 april 2016, AR P.14.1627.N.

Cass. 17 februari 2017, AR C.15.0340.N, *Amén* 2017/3, 234.

Cass. 22 oktober 2021, *JT* 2022/6885, 76.

Cass. 12 januari 2023, *JLMB* 2023/14, 600.

RvS 27 februari 1962, 9.207.

RvS 7 december 2006, 165.664.

RvS 27 januari 2009, 189.801.

RvS 21 oktober 2014, 228.821.

RvS 16 september 2021, 251.505.

RvS 28 september 2021, 251.636.

RvS 22 maart 2024, 259.227.

Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 13 november 2015, *TGR-TWVR* 2016/2, 107.

Vred. Gent 11 augustus 1997, *TGR* 1998, 14.

Vred. Veurne-Nieuwpoort 7 april 2015, *T.Vred.* 2017/3-4, 202.

Vred. Westerlo 5 juni 2019, *T.Not.* 2019/9, 791.

Vred. Waver 31 maart 2020, *T.Vred.* 2020/9-10, 489.

RvVb 21 april 2015, A/2015/0256.

RvVb 16 juni 2015, A/2015/0371.

RvVb 7 juni 2016, RvVb/A/1516/1195.

RvVb 21 juni 2016, RvVb/A/1516/1254.

RvVb 20 december 2016, RvVb/A/1617/0439.

RvVb 26 juni 2018, RvVb/A/1718/1052.

RvVb 4 februari 2020, RvVb-A-1920-0507.

RvVb 11 februari 2021, RvVb/A/2021/0647.

RvVb 16 september 2021, RvVb-A-2122-0052.

RvVb 10 februari 2022, RvVb-S-2122-0446.

RvVb 8 september 2022, RvVb-A-2223-0020.

RvVb 22 september 2022, RvVb-S-2223-0061.

RvVb 27 oktober 2022, RvVb-S-2223-0183.

RvVb 9 maart 2023, RvVb-A-2223-0624.

RvVb 3 augustus 2023, RvVb-A-2223-1143.

RvVb 21 maart 2024, RvVb-A-2324-0567.

RvVb 18 april 2024, RvVb-A-2324-0632.

RvVb 27 juni 2024, RvVb-A-2324-0875.

RvVb 18 juli 2024, RvVb-A-2324-0943.

RvVb 18 juli 2024, RvVb-A-2324-0946.

RvVb 28 november 2024, RvVb-A-2425-0249.

HHC 23 September 2021, n° HHC-M-2122-0006.

6.3 Rechtsleer

6.3.1 Boeken

BOUCKAERT B. en DE WAELE T., *Ruimtelijke Ordening & Stedenbouw in het Vlaamse Gewest*, Mys & Breesch, 2000.

DEFOORT P.-J., *Handboek Ruimtelijke Uitvoeringsplannen*, die Keure, 2022.

LARMUSEAU I., SCHOUKENS H., DE SMEDT P. e.a., *Vlaams omgevingsrecht: (g)een Toren van Babel*, Vanden Broele, 2016.

SAGAERT V., *Goederenrecht*, Wolters Kluwer, 2021.

STIJNS S. en VUYE H., *Burenhinder*, Story-Scientia, 2000.

TIJS R., *Stedenbouwkundige verordeningen*, die Keure, 2015.

VAN DE VOORDE J., *Burenrecht*, die Keure, 2021.

6.3.2 Bijdragen in verzamelwerken

AERTS S., DEJONGHE M. en VANDENDAEL P., 'Zonevreemde basisrechten: gefundeerde rechtspraak' in PALMANS R. en JANSEN R. (eds.), *Niet-vergunde constructies – tussen gedogen en regulariseren*, Intersentia, 2020, 171.

DE BOIS S., 'Verordeningen' in DE BOIS S., SMEETS Y., TOLLENAERE V. e.a. (eds.), *Zakboekje ruimtelijke ordening 2025*, Wolters Kluwer, 2024, 345.

DE JONGHE J., 'Stedenbouwkundige verordeningen' in DE JONGHE J. (ed.), *Ruimtelijke ordening, stedenbouw en onroerende goederen*, Kluwer, 2011, XVI.C-385.

DUJARDIN J., VAN DAMME M., VANDE LANOTTE J. e.a., 'De gemeente' in DUJARDIN J., VAN DAMME M., VANDE LANOTTE J. e.a. (eds.), *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Wolters Kluwer, 2021, 739.

FLAMEY P., MEES E., AERTS S. e.a, 'Beoordelingsgronden via omgevingstoetsen' in FLAMEY P. en MEES E. (eds.), *De omgevingsvergunning in het Vlaamse gewest*, die Keure, 2011, 475.

HEUTZ G., 'Natuur' in HUBEAU B. en VLOEBERGH G. (eds.), *Met inzicht ruimtelijk plannen en vergunnen*, die Keure, 2017, 209.

SCHOUKENS H., 'Dynamiek binnen het natuurbehoudsrecht: van worst case scenario naar the best of both worlds?' in LAVRYSEN L., *Natuur, water en ondernemen: kwellend of uitdagend?*, die Keure, 2012, 63.

VANHERCK K., 'Afwijkingen van stedenbouwkundige voorschriften' in DE BOIS S., SMEETS Y., TOLLENAERE V. e.a. (eds.), *Zakboekje ruimtelijke ordening 2025*, Wolters Kluwer, 2024, 692.

6.3.3 Tijdschriftartikelen

BALLIEU M., 'Goede ruimtelijke ordening' geen *passe-partout* om vergunning zomaar te weigeren', *STORM* 2021/4, 24/01.

BELMANS B., TEERLINCK J., RAYMAKEERS P. e.a., 'Tuinieren voor het klimaat', *Ruimte* 2023/59, 80.

BIEBAUW H. en BELEYN J. 'Vastgelegde maxima zijn geen dogma bij de beoordeling van de goede ruimtelijke ordening', *STORM* 2020/3, 04/01.

BORUCKI C., 'Bovenmatige burenhinder en de onverdraagzaamheid voor het natuurlijke? (noot onder Vred. Eeklo 20 mei 2021)', *NJW* 2023/487, 664.

BOUQUELLE F. en VAN HOORICK G., 'De tenuitvoerlegging van de Vogel- en Habitatrichtlijn in Vlaanderen: praktische implicaties voor de gemeente als vergunningverlenende overheid', *T.Gem.* 2007/3, 49.

CLAUS A.-S., 'De rechtstreekse werking van de natuurzorgplicht', *Storm* 2023/4, 10/01.

DE SMEDT P., 'Rode bosmieren nopen tot een 'soortentoets' bij ruimtelijke planning (noot onder RvS 21 januari 2014, 226.148)', *TROS* 2015/78, 169.

DE SMET B., 'Vergunningsvoorwaarden zijn geen handhavinginstrument', *STORM* 2019/3, 29/01.

DE SOMER S. en VANGENECHTEN M., 'Valuing the potential of small-scale nature in the Flemish region: a scan of the legal framework', *JEEPL* 2025/22, 325.

DEWAELEHEYN V., 'Tuingovernance. Een nieuwe blik op de privétuin als commons', *Ruimte* 2019/42, 42.

DEWAELEHEYN V. en VAN ROMPUY R., 'Het Vlaamse tuincomplex in beeld', *Ruimte* 2019/42, 16.

GEENS J., 'Afwijkingsmogelijkheden in een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening en de beoordelingsvrijheid van de vergunningverlenende overheid in beroep', *STORM* 2023/2, 03/01.

GRUYAERT D., 'Over stikstof, stofferen van beslissingen en stijlformules', *TOO* 2024/1, 91.

KERREMANS S. en SEBREGHTS F., 'Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen en de relevante omgeving: twee *can-do's* voor meer flexibiliteit in de omgevingstoets', *STORM* 2021/2, 11/01.

MARTENS C., 'Het criterium van de beleidsmatig gewenste ontwikkelingen bij het beoordelen van omgevingsvergunningaanvragen', *T.Gem.* 2023/1, 3.

ROOSEMONT M., 'Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen zijn niet altijd wettelijk gewenst', *STORM* 2020/3, 20/01.

SAGAERT V., 'De hervorming van het goederenrecht', *TPR* 2020/1-2, 389.

SCHOUKENS H., 'De soortentoets revisited: een update uit het Vlaamse beestenbos dat nog steeds (een beetje) boos lijkt', *STORM* 2023/1, 25/01.

SCHOUKENS H., 'Over vallende blaren, klimaatverandering en PFAS: de vrederechter op het voorplan in het omgevingsrecht', *STORM* 2023/2, 25/01.

SCHOUKENS H., CLIQUET A. en DE SMEDT P., 'Tijdelijke natuur. Overtreft de dynamiek van de natuur die van het natuurbehoudsrecht?', *TMR* 2010/1, 23.

SCHOUKENS H. en CLIQUET A., 'De Europese Natuurherstelwet op de rooster: balanceren op een dun koord', *STORM* 2023/2, 19/01.

STRUBBE M., 'De natuurtoets kent geen drempel(s) (noot onder RvS 4 december 2018, 242.513 en 242.514, Delvoye)', *STORM* 2019/2, 26/01.

STRUBBE M. en SCHELSTRAETE B., '(Ver)nieuw(end)e regelgeving en rechtspraak inzake het omgevingsrecht: overzicht 2023-2024', *T.Not* 2024/11, 747.

VAN DE VOORDE J., 'Het nieuwe goederenrecht en het milieu', *TMR* 2020/3, 272.

VAN DE VOORDE J., 'Kan het openbaar belang in rekening worden genomen bij rechtsmisbruik? (noot onder Cass. 22 oktober 2021)', *TBH* 2022/3, 407.

VAN ESBROECK C., 'De rol van de stedenbouwkundige last in de zoektocht naar een klimaatrobuuste stad', *MER* 2023/2, 77.

VANGENECHTEN M. en VAN DE VOORDE J., 'Burenhinder in tijden van klimaatverandering (noot onder Vred. Lier 13 juni 2023)', *RW* 2024-2025/22, 873.

VAN HOORICK G., 'Waar is da bosje? Over (te Kleine) bossen, ontbossing en boskaarten in het Vlaams Gewest: geen feest', *TMR* 2019/2, 108.

VERBANCK S., 'VLAREM-inrichtingen niet langer immuun voor gemeentelijke politieverordeningen?', *T.Gem.* 2015/4, 271.

WILDEMEERSCH V. en SEBREGHTS F., 'Grenzen aan het instrument van de 'beleidsmatig gewenste ontwikkelingen' door de ogen van het Departement Omgeving', *STORM* 2020/3, 13/01.

6.3.4 Doctoraten en thesissen

DEWAELEHEYN V., *The garden complex in strategic perspective. The case of Flanders*, doctoraat KU Leuven, 2014, https://kuleuven.limo.libis.be/discovery/search?query=any,contains,LIRIAS1742058&tab=LIRIAS&search_scope=lirias_profile&vid=32KUL_KUL:Lirias&offset=0.

6.4 Beleidsrapporten en overheidsinformatie

AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR, 'Stadsscan 13 centrumsteden: Een monitor voor leefbare en duurzame steden', april 2024, https://data.gemeentestadsmonitor.vlaanderen.be/rapporten/stadsscan/stadsscan_H01_wonen.pdf.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Handleiding voor het inventariseren van Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde', 2020, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/35013>.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 'Werken aan erfgoed uit een wetenschappelijke of vastgestelde inventaris', <https://www.onroenderfgoed.be/werken-aan-erfgoed-uit-een-wetenschappelijke-vastgestelde-inventaris#:~:text=Als%20je%20voor%20de%20kap,op%20de%20erfgoedwaarden%20en%20%2Dkenmerken>.

AGENTSCHAP VOOR NATUUR & BOS, 'Kappen van bomen: Natuur en Bos geeft richting', <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/61351>.

AGENTSCHAP VOOR NATUUR & BOS, 'Wat Is Een Bos?', <https://natuurenbos.vlaanderen.be/bomen-en-bossen/wat-een-bos>.

BOECHOUT, Gemeenteraadscommissie Bouwcode Boechout juni 2023, <https://www.youtube.com/watch?v=oa267-B9ah4&t=2279s>.

BRUGGE, 'Onderhoudstoelage oude en waardevolle bomen', <https://www.brugge.be/klimaat-milieu-natuur/blauw-groen-de-stad/subsidies/onderhoudstoelage-oude-en-waardevolle-bomen>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Beleidsmatig gewenste ontwikkelingen: een beknopte leidraad', 16 augustus 2021, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Beleidsmatig%20gewenste%20ontwikkelingen_0.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Beperkte afwijkingen - afmetingen - VCRO artikel 4.4.1', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/decreten-en-uitvoeringsbesluiten/wetwijzer/beperkte-afwijkingen-afmetingen-vcro-artikel-441>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'De gewestelijke hemelwaterverordening 2023', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/verordeningen/de-gewestelijke-hemelwaterverordening-2023>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'De verharde oppervlakte in Vlaanderen lijkt te stabiliseren', 5 november 2024, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/de-verharde-oppervlakte-in-vlaanderen-lijkt-te-stabiliseren#:~:text=Het%20verharden%20nam%20sinds%202013,totaal%20netto%20650%20ha%20verhard>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'FAQ Gewestelijke hemelwaterverordening 2023', 26 juli 2024, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-07/FAQ%20Gewestelijke%20Hemelwaterverordening%202023_versie%2026.07.2024.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Green Deal Natuurlijke Tuinen', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/008-green-deal-natuurlijke-tuinen>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Handleiding lasten en voorwaarden bij een omgevingsvergunning', februari 2023, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-03/Handleiding%20lasten%20en%20voorwaarden%20bij%20een%20omgevingsvergunning_februari_2023.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Handleiding Stedenbouwkundige verordeningen', 2024, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-10/Stedenbouwkundige%20verordeningen_04.10.2024.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Het instrument lasten in de omgevingsvergunning: Hefboom voor een duurzame en robuuste leefomgeving', 2023, <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2023-09/Leidraad%20Lasten.pdf>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Hulpguids inzake de vergunningsplicht, melding en vrijstelling', 5 mei 2023, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-12/Hulpguids%20melding%20en%20vrijstelling_02122024.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Hulpguids inzake de vergunningsplicht, vrijstelling en melding', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/decreten-en-uitvoeringsbesluiten/wetwijzer/hulpguids-inzake-de-vergunningsplicht-vrijstelling-en-melding>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening', 2022, <https://bosplus.be/wp-content/uploads/2023/06/Kappen-en-aanplanten-van-bomen-en-vegetatiewijzigingen-eeen-screening.pdf>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Lokaal handavingsplan. Prioriteiten inzake de gemeentelijke omgevingshandhaving', 27 september 2023, <https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2024-11/HERZELE%20-%20lokaal%20handavingsplan.pdf>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Ruimterapport Vlaanderen 2021', 2021, https://www.omgeving.vlaanderen.be/ruimterapport-2021#paddle_components_text_block_bae1e68d-8c52-4ea7-8e3a-150d669d65fb.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Ruimterapport Vlaanderen (RURA): Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen', 2021, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47142>.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Stedenbouwkundige verordeningen', 8 november 2021, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Stedenbouwkundige%20verordeningen_0.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'The Garden Monitor - mapping and characterizing gardens using remote sensing', 15 september 2020, 4, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2022-02/ENG_GARMON_final_report_nov_2020.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, 'Tuinen die deugd doen', 2021, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Inspiratienota_Tuinen%20die%20deugd%20doen.pdf.

DEPARTEMENT OMGEVING, '10 aandachtspunten voor een klimaatbestendige tuin', <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/green-deal-natuurlijke-tuinen-008/10-aandachtspunten-voor-eeen-klimaatbestendige-tuin>.

DEWAELEHEYN V., CHRISTIAENS A. en CLAEYS M., 'Kiemen voor een toekomstig tuinenbeleid. Rapport van een expertenopdracht naar beleidstactieken om tuinen beter te enten op onze groene infrastructuur', 2021, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Tuinen%20als%20groene%20infra_Beleidstactieken%20Tuinen%20%26%20GI.pdf.

DILBEEK, 'Aanpassing reglement belasting op (ver)bouwen en verharderen, inwerkingtreding vanaf 1 juli 2021', <https://www.dilbeek.be/sites/default/files/public/Wonen-Ondernemen/Bekendmakingen/GR%2022062021%20Aanpassing%20reglement%20belasting%20op%20%28ver%29bouwen%20en%20verharderen.pdf>.

DILBEEK, 'Belasting op (ver)bouwen, uitbreiden en verharderen', <https://www.dilbeek.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwkompass/belasting-op-verbouwen-uitbreiden-en-verharderen>.

EDEGEM, 'Kapvergunning', <https://www.edegem.be/kapvergunning>.

EUROPESE UNIE, 'EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030', <https://eur-lex.europa.eu/NL/legal-content/summary/eu-biodiversity-strategy-for-2030.html>.

GENK, 'Waterrijk Waterschei', <https://www.genk.be/waterrijk-waterschei>.

HASSELT, 'Broeikasboom bestellen', <https://www.hasselt.be/nl/broeikasboom>.

HASSELT, 'Onderhoud van grote bomen', [https://www.hasselt.be/nl/grotebomen#:~:text=Voor%20waardevolle%20bomen%3A&text=300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar\),300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar](https://www.hasselt.be/nl/grotebomen#:~:text=Voor%20waardevolle%20bomen%3A&text=300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar),300%20%E2%82%AC%2F5%20jaar).

KORTRIJK, '82 gratis klimaatbomen voor Kortrijkse tuinen', 14 december 2024, <https://pers.kortrijk.be/245171-82-gratis-klimaatbomen-voor-kortrijkse-tuinen#:~:text=Bomenkansenkaart%20toont%20ruimte%20voor%20meer%20bomen&text=Zo%20komen%20er%20in%20een,%2C%20Evolis%2C%20en%20Lentewijk%20Kooigem>.

KORTRIJK, 'Kortrijkse Green Deal', <https://www.kortrijk.be/greendeal>.

MIJN TUINLAB, 'Verharding in tuinen: wat denken jullie?', https://mijntuinlab.be/page/restultaten_verharding/.

NATUUR EN BOS, <https://natuurenbos.vlaanderen.be/natuur-wijzigen/beschermde-gebieden-ven-en-ivon/opbouw-doel-en-situering>.

RANST, 'Kapvergunning', <https://www.ranst.be/kapvergunning>.

RIVM, 'Kennisbundeling Groen en Gezondheid', april 2022, https://www.gezondeleefomgeving.nl/sites/default/files/2022-06/22401736_013763_FS%2BKennisbundeling%2BGroen%2Ben%2BGezondheid_V6_TG.pdf.

SCHOUKENS H. en VAN HOORICK G., 'Rechtsbescherming ecosystemen binnen Vlaanderen. Deel I, analyse bestaande wetgeving', 2021, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/Expertenadvies_Rechtsbescherming%20ecosystemen_verkenningsrapport%20-%20deel%201.pdf.

SINT-NIKLAAS, 'Belasting op het niet heraanplanten van gevelde of gerooide bomen', <https://www.sint-niklaas.be/onze-dienstverlening/natuur-en-milieu/vergunningen-belastingen/belasting-op-het-niet-heraanplanten-van-gevelde-gerooide-bomen>.

STATISTIEK VLAANDEREN, 'Metadata: Verharding', <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/ruimtegebruik/verharding/metadata-verharding>.

STEPMAN M., SCHRAM F. en HONDEGHEM A., 'Ondersteuning opmaak Omgevingshandhavingsprogramma: Onderzoeksrapport lokale omgevingshandhavingsinstanties', 2021, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/inspectie-en-handhaving/handhavingsbeleid>.

TUINRANGERS, 'Over Tuinrangers', <https://www.tuinrangers.be/over-tuinrangers>.

VLAAMSE OVERHEID, 'Green Deal Natuurlijke Tuinen', 13 november 2020, https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/2021-11/green_deal_NT_overeenkomst_20201222.pdf.

VLAAMSE OVERHEID, 'Vlaams klimaatadaptatieplan', 2022, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/56879>.

VLAANDEREN, '3-30-300-regel', 7 oktober 2024, <https://www.vlaanderen.be/team-taaladvies/woorden-van-de-week/3-30-300-regel>.

VLAANDEREN, 'De watertoets', <https://www.vlaanderen.be/bouwen-wonen-en-energie/bouwen-en-verbouwen/de-watertoets>.

VRP, 'de Bouwcode als KLIMAATTOOL', juni 2022, <https://drive.google.com/file/d/1Q00Kis5NrcKWj5rbiF5WYyzYYTEdY7-S/view>.

WEMMEL, 'Kappen van bomen', <https://www.wemmel.be/nl/product/126/kappen-van-bomen#:~:text=Wanneer%20een%20boom%20zich%20op,van%201%20meter%20of%20meer>.

6.5 Andere wetenschappelijke literatuur

DE LEEUW F. en SCHMEETS H., *Empirical Legal Research*, Edward Elgar Publishing, 2016.

GUERREIRO S., DAWSON R.J., KILSBY C. e.a., 'Future heat-waves, droughts and floods in 571 European cities', *Environmental Research Letters* 2018/13, 1.

GUEST G., BUNCE A. en JOHNSON L., 'How Many Interviews Are Enough?: An Experiment with Data Saturation and Variability', *Field Methods* 2006/1, 59.

KU LEUVEN, 'Tuinenkaart Vlaanderen', 2015, <https://www.kuleuven.be/garlock/files/wat-vertelt-de-tuinenkaart-ons>.

MICHELS H. en STEVENS M., 'Hoofdstuk 3 - Het ecosysteemdienstenconcept als ondersteuning van bovenlokale visievorming' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2016, https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/12666163/Michels_Stevens_2016_HetEcosysteemdienstenconceptAlsOndersteuningVanBovenlokaleVisievorming.pdf.

SCHNEIDERS A., ALAERTS K., MICHELS H., STEVENS M., VAN GOSSUM P., VAN REETH W. en VUGHT I., *Natuurrapport 2020*, 2020, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/40016#page=355.20>.

SCHNEIDERS A., THOONEN M. en ALAERTS K., 'Hoofdstuk 2 - 50 tinten groen. Naar een gemeenschappelijke beleidsstrategie voor groene infrastructuur' in VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a. (eds.), *Natuurrapport – Aan de slag met ecosysteemdiensten. Technisch rapport*, Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2016, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/23416>.

STEVENS M., DEMOLDER H., JACOBS S. e.a., 'Natuurrapport - Toestand en trend van ecosystemen en ecosysteemdiensten in Vlaanderen. Syntheserapport', Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2014, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/16305>.

UNIVERSITY EN RESEARCH WAGENINGEN, 'Gras is koeler dan kunstgras en bestrating', 3 juni 2024, <https://www.wur.nl/nl/onderzoek-resultaten/onderzoeksinstituten/plant-research/show-wpr/gras-is-koeler-dan-kunstgras-en-bestrating.htm>.

VAN GOSSUM P., ALAERTS K., DE BECK L. e.a., 'Natuurrapport - Aan de slag met ecosysteemdiensten', Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2016,

https://purews.inbo.be/ws/portalfiles/portal/12730226/VanGossum_etal_2016_Natuurrapport2016AanDeSlagMetEcosysteemdiensten.pdf.

VERHEYDEN W., TURKELBOOM F., DE BLUST G. e.a., 'Gobelin rapport N° 1: Groenblauwe Netwerken in Vlaanderen - Van breed concept naar uitvoering op het terrein, bijlage', Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2020, <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/35429>.

6.6 Media

AERTGEERTS R. en JANZEN K., 'Kandidaat-burgemeester Sander Loones (N-VA) moet tuin in beschermd natuurgebied in Koksijde opnieuw ontharden', *HLN* 16 augustus 2024, <https://www.hln.be/koksijde/kandidaat-burgemeester-sander-loones-n-va-moet-tuin-in-beschermd-natuurgebied-in-koksijde-opnieuw-ontharden~aa457938/>.

LEROY E., 'Plannen om je tuin te verharderen? Dit moet je weten', *VRT NWS* 15 februari 2023, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/02/15/regels-verharde-tuin/>.

RENSON I., 'Hoe 2 miljoen tuinen ons helpen in de strijd tegen extreme regenval', *De Standaard* (z.d.), <https://www.standaard.be/tuinen-klimaat>.

VAN DE VELDE P., 'Gent voert toch geen verhardingstaks in voor wie te veel beton legt, "er waren praktische problemen", *VRT NWS* 5 juli 2022, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/07/05/gent-voert-dan-toch-geen-verhardingstaks-in-voor-wie-te-veel-bet/>.

7. Bijlagen

7.1 Beknopte samenvatting

Klimaatmaatregelen gaan niet alleen over het terugdringen van de CO₂-uitstoot, maar ook over het beperken van de gevolgen van de reeds gerealiseerde opwarming, de zogenaamde klimaatadaptieve maatregelen. Aangezien de twee miljoen private tuinen in Vlaanderen 12% van het grondgebied beslaan, is hun aandeel met het oog op klimaatadaptatie niet te verwaarlozen. Die rol spelen ze des te meer in sterk verharde omgevingen zoals steden waar een beperkte hoeveelheid groen al een grote impact heeft op de leefbaarheid. Tegelijkertijd ligt het vanuit socio-cultureel oogpunt moeilijk om in te grijpen op private tuinen die burgers vaak beschouwen als private paradijzen die ze naar believen kunnen inrichten.

Dat spanningsveld ten spijt zijn tal van lokale besturen zich bewust van het klimaatadaptieve potentieel van tuinen. Zij kunnen via stedenbouwkundige verordeningen en hun beleid op het vlak van vergunningen tuinen reguleren. Zowel de verordeningen als het vergunningenbeleid variëren van gemeente tot gemeente en zijn zeer divers en versnipperd. Deze meesterproef gaat na hoe lokale besturen hun bevoegdheden benutten om tuinen klimaatadaptief te reguleren en op welke beperkingen ze stoten.

Dat doet deze meesterproef door enerzijds de lokale stedenbouwkundige verordeningen te inventariseren en te analyseren; anderzijds door interviews met omgevingsdeskundigen van de dertien centrumsteden om een beeld te vormen hoe zij in hun vergunningenbeleid tuinen pogen te reguleren. De inventarisatie en de interviews maken het mogelijk om de bestaande relevante lokale beleidsinstrumenten te evalueren en uiteindelijk een set aan aanbevelingen te formuleren. Dat laat zich samenvatten in drie onderzoeksvragen:

- Hoe wordt het lokaal recht en vergunningenbeleid nu al gebruikt om het potentieel van tuinen te benutten?
- Wat zijn momenteel de beperkingen en de belemmeringen bij de inzet van het lokaal recht en vergunningenbeleid?
- Op welke wijzen kan het lokaal recht en vergunningenbeleid ertoe bijdragen om tuinen *klimaatproof* te maken?

Elke lokale overheid heeft de mogelijkheid om zelf stedenbouwkundige verordeningen uit te vaardigen met stedenbouwkundige voorschriften voor het eigen grondgebied. Die hebben in verschillende gemeenten ook betrekking op private tuinen. Er vallen in deze verordeningen *de facto* twee categorieën te onderscheiden: bepalingen die betrekking hebben op het terugdringen van verharding

en bepalingen die erop gericht zijn om groen te beschermen en te creëren. De verhardingsbepalingen kennen twee verschijningsvormen. Enerzijds zijn er bepalingen die een maximale hoeveelheid verharding opleggen; anderzijds zijn er kwalitatieve bepalingen die open formuleringen bevatten die verhardingen tot het strikt noodzakelijke beperken zonder een getalsmatige bovengrens. Ook kunnen lokale verordeningen opleggen welk type verharding er moet worden gebruikt.

Wat betreft het creëren van groen, kunnen lokale verordeningen de aanplant van een boom of ander groen zoals een levendige haag of streekeigen beplantingen verplichten. Om bomen te beschermen, konden gemeenten tot 2009 een eigen kapverordening uitvaardigen die oplegt wanneer het kappen van bomen of verwijderen van andere planten vergunningsplichtig is. Die kapverordeningen zijn vandaag nog rechtsgeldig. Sommige verordeningen bevatten ook boombeschermingsmaatregelen bij bouwwerken.

Ook zonder eigen stedenbouwkundige verordening grijpen lokale besturen in op de inrichting van private tuinen. Of er nu sprake is van een lokale stedenbouwkundige vergunning of niet, de toets van een goede ruimtelijke ordening moet bij een vergunningaanvraag altijd gebeuren. Ook proberen lokale overheden de aanvragen te benutten door het opleggen van stedenbouwkundige voorwaarden die de vorm kunnen aannemen van het planten van een boom of het verwijderen van verharding.

Ondanks het verordenende karakter van stedenbouwkundige verordeningen blijken ze niet heiligmakend. Ze zijn alleen relevant bij vergunningaanvragen. Dat betekent dat een perceel dat geen deel uitmaakt van een aanvraag ongrijpbaar is voor stedenbouwkundige voorschriften uit deze verordeningen. Ook moet de vergunningaanvraag gerelateerd zijn aan de tuin. Een vergunningaanvraag voor de wijziging van een gevel valt hier bijvoorbeeld niet onder. Al blijkt uit de interviews dat sommige gemeenten snel een band zien tussen de vergunningaanvraag en de stedenbouwkundige voorwaarde die ze opleggen.

Een in de interviews frequent herhaalde kritiek viseert de Vlaamse regelgeving. Drie bepalingen in het bijzonder worden gehekeld: er is pas een vergunning nodig om bomen te kappen met een stamomtrek van 1 meter op 1 meter boven de grond (art. 4.2.1, 3° VCRO), bomen die binnen de vijftien meter van de woning staan, zijn vrijgesteld van vergunning (art. 6.1 Vrijstellingsbesluit) en je kunt 80 m² verharden in je zij- en achtertuin zonder vergunning (art. 2.1, 8° Vrijstellingsbesluit). Dat zorgt er enerzijds voor dat grote bomen die vanuit klimaatadaptief oogpunt zeer waardevol zijn, in veel omstandigheden gekapt kunnen worden. Anderzijds kunnen in de regel kleine stadstuintjes volledig of bijna volledig worden verhard, de grote impact van groen op de leefbaarheid in steden ten spijt.

Gemeenten zonder eigen stedenbouwkundige verordening zijn gebonden aan die bepalingen. Hoewel lokale overheden geen vergunningsplicht kunnen creëren, passen sommigen hier een mouw aan door

in hun stedenbouwkundige verordening een verbod op het kappen van bomen of het verharden van bepaalde hoeveelheden oppervlakte op te leggen (*supra*, de kwantitatieve verhardingsbeperkingen), waardoor er *de facto* een vergunningsplicht wordt gecreëerd. De vraag rijst in hoeverre zulke rigide regels handhaafbaar zijn, ook in de wetenschap dat niet alle lokale overheden over een eigen handhavingsambtenaar beschikken.

Dat dat voor een veelheid aan regels zorgt, is een doorn in het oog van de Vlaamse regelgever. Die wil met onder andere het Verzameldecreet Omgeving 2024 de gemeentelijke autonomie beperken om in de eigen verordeningen af te wijken van de Vlaamse regelgeving. Met het oog op klimaatadaptatie raadt deze meesterproef aan dat er op decretaal niveau een ambitieuze ondergrens komt op het vlak van verharding en vergroening, waardoor lokale overheden minder de noodzaak zullen voelen om eigen lokale bepalingen uit te vaardigen in plaats van louter in te grijpen op de mogelijkheid tot maatwerk door lokale overheden.

Tot slot moet worden aangestipt dat de geïnterviewden het belang van bewustwording onderstrepen. Een premie om de tuin te ontharden of een gratis boom of initiatieven als de *Tuinrangers* (dat zijn vrijwilligers die burgers helpen bij het klimaatvriendelijk inrichten van hun tuin) zijn positieve *incentives* die aanstekelijk kunnen werken. Via sensibiliserende maatregelen kun je ook buiten de context van een vergunningaanvraag ingrijpen op tuinen.

Samengevat blijkt uit deze meesterproef dat lokale overheden op verschillende manieren tuinen klimaatadaptief proberen te reguleren. Hun impact wordt beperkt door de versnippering en de diversiteit aan regels die onduidelijkheid creëren, de Vlaamse regelgeving die vrijstellingen bevat die bezwaarlijk vallen te rijmen met de ambities die ze zelf formuleert in het Vlaams klimaatadaptatieplan en een lokaal beperkte handhavingscapaciteit.

7.2 Vragenlijst interviews

1) Profiel geïnterviewde(n)

1. Vragen over achtergrond, expertisegebied en huidige functie.
2. Vragen over specifiek takenpakket binnen huidige functie.

2) Achtergrondinformatie en eigen inzichten

1. Hoeveel gebied nemen private tuinen in op het grondgebied van uw stad?
2. Hoe belangrijk zijn private tuinen volgens u met het oog op klimaatadaptatie? En specifiek in een stedelijke context?
3. Welke maatregelen kan een lokaal bestuur treffen om tuinen klimaatadaptief te reguleren?

3) Toepassing vergunningenbeleid

1. Hoe probeert u momenteel private tuinen op het grondgebied van uw stad te reguleren?

- Via stedenbouwkundige verordeningen?

- Hoe evalueert u het instrument 'stedenbouwkundige verordening' in de context van het klimaatadaptief reguleren van tuinen?
- Welke bepalingen in uw stedenbouwkundige verordeningen dragen er goed toe bij dat tuinen klimaatadaptief kunnen worden gereguleerd? Welke zou u in dit kader aanpassen bij een eventuele herziening van de stedenbouwkundige verordening?

- Hoe past u de toets van 'een goede ruimtelijke ordening' toe in uw vergunningenbeleid? Hoe gebruikt u uw beoordelingsruimte in vergunningenbeleid om private tuinen te reguleren?

- Kent u de natuurtoets? Past u die consequent toe? Kunt u voorbeelden geven?

- Werkt u met stedenbouwkundige voorwaarden? Hoe met het oog op het reguleren van tuinen?

- Werkt u met stedenbouwkundige lasten? Hoe met het oog op het reguleren van tuinen?
- Gebruikt u subsidiereglementen om burgers te stimuleren om hun tuin klimaatadaptief in te richten?

4) Opinie en toekomstperspectieven

1. Hoe kan lokaal recht ertoe bijdragen om private tuinen klimaatadaptief te reguleren? Hebt u hier voldoende tools toe? Welke juridische obstakels rijzen er momenteel?
2. Wat verwacht u van de Vlaamse regelgever? Wat is momenteel goed? Wat zou beter kunnen? Hoe kan hij lokale overheden beter helpen?
3. Zouden lokale overheden meer moeten kunnen reguleren of zou er decretaal meer moeten worden geregeld?
4. Welke tip hebt u voor andere lokale overheden die tuinen willen reguleren met het oog op klimaatadaptatie?
5. Zijn er nog zaken die niet aan bod zijn gekomen in het interview, maar volgens u wel relevant zijn in het licht van dit onderzoek?

